

T. C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

EMEKLİLER VE SORUNLARI ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA
ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. YELDA SEVİM

HAZIRLAYAN
JALE ŞAHİN

ELAZIĞ-2006

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

EMEKLİLER VE SORUNLARI ÜZERİNE

SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Yelda SEVİM

Üye

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... / ..... / ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ÖZET

Emekliler Ve Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma Şanlıurfa Örneği

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

2006; Sayfa: XII+124

Bu araştırma, ülkemizdeki emeklilik yaşantısı ve bu yaşantının sonucunda karşılaşılan ekonomik, sosyal, psikolojik, hukuki, fizyolojik sorunlar ve bu sorunlara çözümlerin bulunması amacıyla gerçekleştirilen, karşılaştırmalı bir alan araştırmasıdır.

Bu çalışmada araştırmacı tarafından literatür taraması ile hazırlanan ve Şanlıurfa ilinde ikamet eden farklı meslek gruplarından 123 emekliye uygulanan anketler vasıtası ile elde edilen veriler işlenerek araştırmada sunulmuştur.

Bu alan araştırmasının sonucunda, farklı meslek ve gelir gruplarında da olsa ülkemizde emeklilerin farklı boyutlarda büyük sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Üst meslekten emekli olanların, Şanlıurfa ilinde ikamet etmek istemedikleri görülmüştür. Şanlıurfa ilinde, emekliye yönelik sosyal ortamların olmadığı tespit edilmiştir.

Emeklilerin yaşadığı diğer sorunların temelinde, ekonomik nedenlerin daha yoğun olduğu görülmüştür. Ayrıca, Şanlıurfa ilinde kadınların, emeklilik sürecine, erkeklerden daha kolay uyum sağladıkları, yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

A sociological Research on the Retired and their problems. Sample of Şanlıurfa

Fırat University

Social Science İnstitutue

Social Main Branch

2006;Page:XII+124

This study is a comperative area study in which it is aimed to find;retired life in our country and economic, social, psychological, judicial, physical problems encountered and solutions of them.

In this study;by the way of public surveys which are prepared with a literatüre search and applied to 123 retired people coming from different job backgrounds inhabiting in Şanlıurfa.

Data collected by the way of this public survey is by the way of being plyed presented in the research.

As the result of this area study it is find out that retired people although coming from different job, and income groups live different problems.

İt is seen that the ones retired from higher positions does not want to inhabit in Şanlıurfa. Also it is find out that social environments for retired people are limited.

İt is seen in the other problems of retired people that economic problems are more dominant. Also, it is find out at the end of research that women more easily adapt to retirement process than men.

ÖNSÖZ

Bütün dünyada, özellikle gelişmekte olan ülkelerde nüfusla birlikte çalışan insan sayısı da artmakta ve bu durum emekli sayısının da artmasına sebep olmaktadır. Emekli sayısının artması emekli sorunlarının da toplumda belirgin şekilde hissedilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Emeklilik döneminde karşılaşılan fizyolojik, ekonomik, sosyal, psikolojik, ailesel ve boş zamanı değerlendirmeye ilişkin sorunlar, çalışma yaşamından kopmuş olan bireyin kişiliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle toplumumuzda önemli bir sorun haline gelen ve kamuoyunda çok belirgin bir şekilde hissedilmeye başlayan emeklilik yaşantısını ve beraberinde getirdiği sorunları ortaya koymak açısından böyle bir çalışma yapılmıştır.

Yapılan literatür taramasında emekliliğe yönelik yapılmış olan bilimsel çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle araştırmanın emeklilik yaşantısı ve sorunları konusunda yapılacak olan bilimsel çalışmalara yararlı olacağı umulmaktadır. Ayrıca araştırmanın ülkemizde sayıları milyonları bulan emekli ve yaşlı insanların sorunlarının ortaya konması açısından yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece ortaya konulan bu sorunlara yönelik bir takım önerilerde bulunulmaktadır.

Bu araştırmanın yapılmasında başından sonuna kadar yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM' e, bu çalışmada yardımlarını esirgemeyen kardeşim Elif KARHAN, arkadaşım Bülent YAVAŞ ve eşi Meryem YAVAŞ'A teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM:

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1-GENEL OLARAK EMEKLİLİK KAVRAMI	3
1. 1. EMEKLİLİK KAVRAMI	3
1. 2. EMEKLİLİKTE SOSYAL İLİŞKİ.....	5
1. 3. EMEKLİLİKTE EVLİLİK İLİŞKİSİ.....	6
1. 4.EMEKLİLİKTE DİNİ ANLAYIŞ	7
1. 5. EMEKLİLİKTE FİZYOLOJİK DURUM	7
1. 6. EMEKLİLİKTE BOŞ ZAMAN KAVRAMI.....	9

2-YAŞLILIK KAVRAMI

2. 1. YAŞLILIK NEDİR.....	11
2. 2. YAŞLILIK PSİKOLOJİSİ.....	13
2. 3. YAŞLILIĞIN TOPLUMSAL BOYUTU	14

3-EMEKLİLİĞİN HUKUKİ VE EKONOMİK BOYUTU

3. 1. EMEKLİLİĞİN HUKUKİ BOYUTU.....	15
3.2.EMEKLİLİĞİN EKONOMİK BOYUTU.....	17

4-EMEKLİLİĞE HAZIRLIK EĞİTİMİ.....18

5-EMEKLİ DERNEKLERİ ve SENDİKALARI

5. 1. EMEKLİ DERNEKLERİ.....19

5. 2. EMEKLİ SENDİKALARI 20

6-İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

6.1. YURT DIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....21

6.2. ÜLKEMİZDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....23

II:BÖLÜM:

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1-ARAŞTIRMANIN KONUSU VE HİPOTEZLERİ 25

2-ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLILIKARI 26

3-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 27

4-ARAŞTIRMA ALANI.....28

5-ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ 29

III:BÖLÜM:

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ 31

3. 1. KİŞİSEL BİLGİLERE İLİŞKİN BULGULAR

3. 1. 1. Emeklilerin Cinsiyet Durumu.....31

3. 1. 2. Emeklilerin Eğitim Durumu 32

3. 1. 3. Emeklilerin Medeni Durumu 34

3. 1. 4. Emeklilerin Mesleki Durumu 35

3. 1. 5. Emeklilerin Eşlerinin Eğitim Durumu 36

3. 1. 6. Emeklilerin Eşlerinin Çalışma Durumu 38

3. 1. 7. Emeklilerin Çocuk Sayıları 39

3. 1. 8. Emeklilerin Aylık Net Gelirleri.....41

3. 1. 9. Emeklilerin Konut Sahibi Olup Olmama Durumu	42
3. 1. 10. Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Durumu	43
3. 1. 11. Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Sayıları Durumu	44
3. 1. 12. Emeklilerin Alışveriş Yapma Şekilleri	45
3. 1. 13. Emeklilerin, Tabi Oldukları Sosyal Güvenlik Kuruluşları	46
3. 1. 14. Emeklilerin Emekli Olma Yaşları	47
3. 1. 15. Emeklilerin Emekli Olma Şekilleri.....	48
3. 1. 16. Emeklilerin, Emeklilik Yaşı Konusundaki Düşünceleri	50

3. 2. EMEKLİLİK VE SONRASINA İLİŞKİN BİLGİLER

3. 2. 1. Emeklilerin, Emekliğe Yüklediği Anlamlar	52
3. 2. 2. Emeklilerin, Emeklilik Sonrasında Sosyal İlişkilerinde Meydana Gelen Değişiklikler	54
3. 2. 3. Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Evlilik İlişkilerinde Meydana Gelen Değişiklikler	57
3. 2. 4. Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Fizyolojik Değişiklikleri.....	58
3. 2. 5.Emeklilerin, Emeklilikte Dini Anlayış Değişiklikleri	60
3. 2. 6. Emeklilerin, Emeklilikte Karşılaştıkları Sorunlar	61
3. 2. 7. Emeklilerin, Üst Düzey Mesleklerden Emekli Olmanın Avantajları Konusundaki Düşünceleri	63
3. 2. 8. Emeklilerin, Yurtdışındaki Emeklilerin Kendileriyle Benzer Sorunlarla Karşılaştıklarına İlişkin Düşünceleri	65
3. 2. 9. Emeklilerin, Yurtdışındaki Emeklilerin Hangi Koşullarının Kendi Koşullarından Daha İyi Olduğuna İlişkin Düşünceleri	66
3. 2. 10. Emeklilerin, Emeklilik Sürecine Hazırlanmaları Durumu	68
3. 2. 11. Emeklilerin, Emeklilik Sürecine Hazırlanmama Nedenleri	70
3. 2. 12. Emeklilerin, Hangi Cinsiyetin Emekliliğe Uyum Sürecinin Daha Kolay Olduğu Konusundaki Düşünceleri.....	71
3. 2. 13. Emeklilerin, Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları	73
3. 2. 14. Emeklilerin, Şanlıurfa'da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olup Olmaması Konusundaki Düşünceleri	74
3. 2. 15. Emeklilerin, Şanlıurfa'da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olmamasının Ruhsal Durumlarına Etkileri, Konusundaki Düşünceleri.....	75

3. 2. 16. Emeklilerin, Çalışma Hayatının Anlamına İlişkin Düşünceleri	78
3. 2. 17. Emeklilerin, Maaşlarının Yeterli Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri	79
3. 2. 18. Emeklilerin, Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Araması, Durumu	80
3. 2. 19. Emeklilerin, Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Aramaları Durumu	81
3. 2. 20. Şanlıurfa'daki Emeklilerin, Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama Nedenleri	82
3. 2. 21. Şanlıurfa'daki Emeklilerin, İkamet Ettikleri Şehirdeki İş İmkanları.....	83
3.2.22. Şanlıurfa'da Emeklilerin Çalışabileceği Yerlerin Olmamasının Nedenlerinin Durumu	85
3. 2. 23. Şanlıurfa'da Emeklilerin, Devletten Beklentileri Olup Olmaması, Durumu ...	87
3. 2. 24. Şanlıurfa'da Emeklilerin, Devletten Beklentileri	88
3. 2. 25. Şanlıurfa'da Emeklilerin, Emekli Derneğine Üyelik Durumu	90
3. 2. 26. Şanlıurfa'da Emeklilerin, Emekli Derneğine Üye Olma Nedenleri.....	91
3. 2. 27. Emeklilerin,Şanlıurfa'da Emekli Derneği Olup Olmadığı Konusundaki Bilgileri	92
3. 2. 28. Emeklilerin, Şanlıurfa'da Emekli Derneğinin Açılması Konusundaki Düşünceleri	93
3. 2. 29. Emeklilerin, Kendilerini Değersiz Hissetmeleri Durumu	95
3. 2. 30. Emeklilerin, Kendilerini Değersiz Hissetmelerinin Cinsiyetle İlişkisi	97
3. 2. 31. Emeklilerin, Kendilerini Değersiz Hissetme Nedenleri.....	97
3. 2. 32. Emeklilerin, İntihar Konusundaki Düşünceleri	99
3. 2. 33. Emeklilerin, Gelir Durumunun İntihar Konusundaki Düşüncelerine Etkisi. .	101
3. 2. 34. Emeklilerin,Mesleklerinin İntihar Konusundaki Düşüncelerine Etkisi.	102
3. 2. 35. Emeklilerin, Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görüp Görmemeleri, Durumu.....	104
3. 2. 36. Emeklilerin, Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görmelerinin Nedenleri .	105

IV.BÖLÜM:

SONUÇ.....107

ÖNERİLER.....111

KAYNAKLAR.....113

EKLER 116

ANKET FORMU.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	124

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Emeklilerin, Cinsiyet Durumunun Yaşa Göre Dağılımı.....	31
Tablo 2: Emeklilerin. Eğitim Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	32
Tablo 3: Emeklilerin, Medeni Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	34
Tablo 4: Emeklilerin, Mesleki Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	36
Tablo 5: Emeklilerin, Eşlerinin Eğitim Durumlarının Mesleğe Göre Dağılımı.....	36
Tablo 6: Emeklilerin, Eşlerinin Çalışma Durumlarının Gelire Göre Dağılımı.....	38
Tablo 7: Emeklilerin, Çocuk Sayılarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	39
Tablo 8: Emeklilerin, Aylık Net Gelirinin Mesleğe Göre Dağılımı	41
Tablo 9: Emeklilerin, Konut Sahibi Olup Olmama Durumlarının Gelire Göre Dağılımı	42
Tablo 10: Emeklilerin, Öğrenim Gören Çocuklarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	43
Tablo 11: Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Sayılarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	44
Tablo 12: Emeklilerin, Alışverişini Ne İle Yaptıklarının Gelire Göre Dağılımı	45
Tablo 13: Emeklilerin, Tabi Oldukları Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının Mesleğe Göre Dağılımı	46
Tablo 14: Emeklilerin, Emekli Olma Yaşının Cinsiyete Göre Dağılımı	47
Tablo 15: Emeklilerin, Emekli Olma Şeklinin Yaşa Göre Dağılımı.....	48
Tablo 16: Emeklilerin, Emeklilik Yaşının Kaç Olması Konusunda ki Düşüncelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	50
Tablo 17: Emeklilerin, Emekliliğe Ne Anlam Yüklediklerinin Gelire Göre Dağılımı	52
Tablo 18 : Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Sosyal İlişki Değişikliklerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	54
Tablo 19: Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Sosyal İlişki Değişikliklerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Tablo 20: Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Evlilik İlişkilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	57
Tablo 21: Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Fizyolojik Durumlarında ki Değişimlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	58
Tablo 22: Emeklilerin, Emeklilik Sonrası Dini Anlayış Değişikliklerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	60
Tablo 23: Emeklilerin, Emeklilikte Karşılaştıkları Sorunların Gelire Göre Dağılımı	62
Tablo 24: Emeklilerin, Üst Mesleklerden Emekli Olanların Aynı Problemlerle Karşılaştıklarına İlişkin Düşüncelerin, Gelire Göre Dağılımı	63
Tablo 25: Emeklilerin Yurtdışındaki Emeklilerin Aynı Sorunlarla Karşılaştıklarına İlişkin Düşüncelerin Gelire Göre Dağılımı	65
Tablo 26: Emeklilerin, Yurtdışındaki Emeklilerin Hangi Koşulların Daha İyi Oldıklarına İlişkin Düşüncelerin Gelire Göre Dağılımı	66
Tablo 27: Emeklilerin, Emeklilik Süresince Hazırlanmalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	68

Tablo 28: Emeklilerin, Emeklilik Sürecine Hazırlanmama Nedenlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	70
Tablo 29: Emeklilerin, Hangi Cinsiyetin Emekliliğe Uyum Sürecinde Daha Kolay Olduğu Konusunda ki Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	72
Tablo 30: Emeklilerin, Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Cinsiyete Göre Dağılımı..	73
Tablo 31: Emeklilerin, Şanlıurfa’da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olup Olmaması Konusunda ki Düşüncelerin Cinsiyete Göre Dağılımı	75
Tablo 32: Emeklilerin, Şanlıurfa’da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olmamasının Ruhsal Durumlarına Etkilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	76
Tablo 33: Emeklilerin Çalışma Hayatının Anlamına İlişkin Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	78
Tablo 34: Emeklilerin, Maaşlarının Yeterli Olup Olmadığı Hakkındaki Düşüncelerinin Gelire Göre Dağılımı.....	79
Tablo 35: Emeklilerin, Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Aramalarının Cinsiyete Göre Dağılımı	80
Tablo 36: Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Aramalarının Mesleğe Göre Dağılımı	81
Tablo 37: Şanlıurfa’daki Emeklilerin ,Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama Nedenlerinin Gelire Göre Dağılımı.....	82
Tablo 38: Şanlıurfa’da Emeklilerin, Şanlıurfa’da Emeklilerin Çalışabileceği Yerlerin Olup Olmamasına Ait Düşüncelerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	83
Tablo 39: Şanlıurfa’da Emeklilerin,Çalışabileceği Yerlerin Olmamasının Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	85
Tablo 40: Şanlıurfa’da Emeklilerin,Devletten Beklentileri Olup Olmamasının Gelire Göre Dağılım.....	87
Tablo 41: Şanlıurfa’da Emeklilerin Devletten Beklentilerinin Neler Olduğunun Gelire Göre Dağılımı.....	88
Tablo 42: Şanlıurfa’da Emeklilerin Emekli Derneğine Üyelik Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	90
Tablo 43: Şanlıurfa’da Emeklilerin Emekli Derneğine Üye Olma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	91
Tablo 44: Şanlıurfa’da Emekli Derneğinin Olup Olmamasının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	92
Tablo 45: Emeklilerin,Şanlıurfa’da Emekli Derneğinin Açılması Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	93
Tablo 46: Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmeleri Hakkında Düşüncelerinin Mesleğe Göre Dağılımı.....	95
Tablo 47: Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmeleri Hakkında Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	97
Tablo 48: Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmelerinin Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	98
Tablo 49: Emeklilerin,İntihar Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı...99	
Tablo 50: Emeklilerin,İntihar Konusundaki Düşüncelerinin Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	101

Tablo 51: Emeklilerin İntihar Konusundaki Düşüncelerinin Mesleki Duruma Göre Dağılımı.	102
Tablo 52 : Emeklilerin ,Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görüp Görmemelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	104
Tablo 53: Emeklilerin, Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görmelerinin Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	105

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜ:Ankara Üniversitesi

SBE:Sosyal Bilimler Enstitüsü

S:Sayı

Vb.:Ve Benzeri

GİRİŞ

Yaşlanma, kişinin fizyolojik olarak gerilemesidir. Yaşlanma bireysel bir olay gibi görülmekle birlikte, toplumsal, dinsel ve geleneksel değerler ve diğer etkenler toplumda yaşlıya verilen değeri belirlemektedir. Yaşlılığın sadece fizyolojik yönü yoktur. Toplumsal ve kültürel yönü de bulunmaktadır.

Yaşlılık, bugün sosyal bir sorundur. Bugün geleneksel aile yapısından çekirdek aileye geçildiğinden, aile içinde yaşlılarında konumu değişmiştir. Emeklilik dönemiyle aynı zamana denk gelen yaşlanma ve yaşlılık psikolojisi konumuz açısından büyük önem taşımaktadır. Emeklilik dönemindeki hukuki, sosyal, psikolojik, fizyolojik ve ekonomik sorunlarla yaşlılık dönemi de birleşince, bu sorunların üstesinden gelmek zorlaşmakta ve emekliler büyük bunalımlara girebilmektedirler.

Bütün dünyada ve ülkemizde çalışan insan sayısının artması, emekli sayısını da arttırmış ve çalışanların sorunlarıyla birlikte, emeklilerinde sorunlarını gündeme getirmiştir. Çalışanlar için beklenen bir durum olan emeklilik, ülkemizde yaşanan ekonomik güçlüklerle birlikte, artan boş zamanın değerlendirilememesi, emekliliğe hazırlığın olmaması gibi nedenlerden dolayı korkulan bir dönem haline gelmiştir.

Bu araştırmada, emeklilikte yaşanan sorunların neler olduğu ve bu sorunların çözümünde emeklilerin beklentilerine yer verilmiştir. Elde edilecek bulgular doğrultusunda, emeklilerimize yönelik neler yapılabileceği konusunda yardımcı olmak amaçlanmıştır. Çünkü emeklilik ve sorunları bugün kamuoyunun gündeminde olmasına rağmen, ülkemizde bu konuda yapılmış olan çalışmaların çok sınırlı olduğu, yapılan literatür taramasında görülmüştür.

Araştırmanın teorik safhasında, konu ile alakalı kitap, makale, dergi, söyleşi, ansiklopedi ve panel gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. Teorik kısmın birinci bölümünde genel olarak emeklilik kavramı ele alınmıştır. Emekliliğin tanımı, emeklilikte sosyal ilişki, emeklilikte evlilik ilişkisi, emeklilikte dini anlayış, emeklilikte fizyolojik durum, emeklilikte boş zaman kavramına yer verilmiştir. Yine yaşlılık kavramı üzerinde durularak yaşlılığın tanımı, yaşlılık psikolojisi ve yaşlılığın toplumsal boyutu ele alınmıştır. Ayrıca emekliliğin hukuki, ekonomik boyutu, emekliliğe hazırlık eğitimi, emekli dernekleri ve sendikaları ile yurt dışında ve ülkemizde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi sunulmuştur. Araştırmanın konusu ve hipotezleri, araştırmanın amacı ve sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi, araştırmanın alanı ile araştırmanın evren ve örneklem seçimine yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde sonuç, değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

I. BÖLÜM:

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1-GENEL OLARAK EMEKLİLİK KAVRAMI

1. 1 EMEKLİLİK KAVRAMI

İnsan kariyerinin son aşaması emekliliktir. Emeklilik olgusu ülkemiz koşullarında sorunlarıyla daha da önem kazanmaktadır. İnsanların en verimli olabilecekleri bir dönemde emekliye ayrılmaları beraberinde bir takım sorunları da getirmiştir. Bilhassa kamu kesiminde olanların yeni durumlara uyum göstermeleri güçleşmiştir.

Bir kavram olarak emekli olma, yasalarla öngörülen belli bir süre bir kurumda çalışma şartını yerine getirmiş kişilerin kurumdan ayrılması ve çalıştığı süreye karşılık bir gelire sahip olması olaydır. Bu olaydan sonraki hayat dönemine ise emeklilik dönemi denir (Akçay, 1994:31).

Geri çekilmek, vazgeçmek, sosyal hayattan, toplumdan ve aktif hayattan el çekmek gibi olay ve gelişmelerle açıklanmaya çalışılan emeklilik kavramı; kariyer aşamalarının son dönemi olan, çalışma yaşamının son yıllarına rastlayan ve çalışanların bazıları için bir amaç, bir beklenti ve mutlu son(Ataol, 1989:25)bazıları için de bitiş olarak yorumlanmaktadır (Yılmaz, 1996:4).

Emeklilik kişinin yaşamında yaşlılığa geçişi belirleyen, bir dönüm noktası sayılır. Bu sebepten sosyologlar geleneksel olarak emekliliği iş ve işle ilgili etkinliklerini devretme şeklinde tanımlarlar. Sanayileşme ile ortaya çıkmış olan teknolojik gelişmeler, toplumsal yaşamda, emekliliğin toplumsal bir sorun olmasına neden olmuştur. İş ve aile yaşamı birbirinden ayrılmış, geleneksel aile birçok fonksiyonunu diğer toplumsal kurumlara terk etmek durumunda kalmış, bu da emekliliğin kurumsallaşmasına ve emeklilere yönelik programların hazırlanmasına yol açmıştır. Bütün bu düzenlemelerin amacı, kişinin emekli olmadan önceki yaşam standardını düşürmeyecek, emekliyi mağdur etmeyecek, içinde bulunduğu toplumdaki statüsünü sarsmayacak emeklilik politikaları oluşturmaktır (Emiroğlu, 1995:51).Ancak, ülkemizde emeklilik politikalarının uygulanmadığı görülmekte ve emeklilerin yaşam standardının çok düşük olduğu yaptığımız çalışmada da görülmektedir.

Yetişkinlerin hayatında en önemli dönüm noktalarından biri olan iş yaşantısının emeklilikle son bulması olayı, birey açısından üç temel yolu ile incelenebilir(Günce, 1984:7;Onur, 1986:84):

1)-Bir olay olarak emeklilik:Emeklilik, her şeyden önce bir geçiş noktasını gösteren bir olaydır. Belli bir işte çalışan insanlar, belli bir süre sonra emekli olacaklarını bilirler. Bu olayda önemli olan, bir toplumsal konumdan diğerine geçen kişinin bunu mutlu olarak karşılamasıdır. Emeklilik, kesin ve ortak bir toplumsal anlamı olmayan;anlamı daha çok bireyin toplumsal hayat alanı ile sınırlı olan, göreceli olarak algılanan bir toplumsal olaydır.

2)-Bir statü olarak emeklilik:Emeklilik olayının ardından birey, kendine özgü rolleri, beklentileri ve sorumlulukları olan yeni bir toplumsal konuma geçer. Bu değişim, üstlenilen rollerde ve hayat standardında bir düşüşü de içerir. Bu nedenle emeklilik statüsüne geçiş, toplumsal konumda olumsuz bir değişimdir. Belli bir statüyü kaybetmenin insan üzerinde önemli bir etkisi vardır.

3)-Bir süreç olarak emeklilik:Bu süreç, yeni statüye hazırlanılmasını ve statü değişikliğinin getirdiği yeniden toplumsallaşmayı içermektedir. Buna emeklilik için önceden ve yeniden sosyalleşme de diyebiliriz.

Bu bağlamda emekliliği, insanın meslek ve çalışma hayatının sona ermesiyle buna paralel bir şekilde, kişinin sosyal, ekonomik, fizyolojik, dinsel ve aile ilişkilerindeki büyük bir değişim olarak da tanımlayabiliriz.

Sosyal emeklilik de, kişinin iş hayatında bundan böyle aktif olmadığını, iş ve aktif hizmet hayatından, sosyal yaşamdan geçici veya sürekli çekilmesiyle, kişilerin daha az karmaşık bir hayata geçişi vurgulanmaktadır.

Emekli kendi işini ve pozisyonunu daha fazla özgürlük ve boş zaman için terk eden ve bugünkü hayatının büyük bir bölümünü ücret/maaştan ziyade diğer kaynaklara dayandıran kişidir (Parker-Allen, 1982:31-33).

1. 2 EMEKLİLİKTE SOSYAL İLİŞKİ

Bir insanın toplumda yer edinmesinde bu kadar önemli bir yer işgal eden çalışma ve iş ortamından ayrılma, emekliyi önemli bir statü kaybına itecektir. Bu statü kaybına uyum sağlamak zordur. Bunun için emeklinin ücretsizde olsa çalışmaları batı toplumlarında giderek artmaktadır. Bu kaybın insan psikolojisi üzerindeki etkisi kişinin işe karşı geliştirdiği tutuma bağlıdır. Bazı kişiler, işine sadece bir geçim aracı olarak bakarken, bazıları da işi kendine güveni arttırıcı, topluma katılmasını teşvik eden bir unsur olarak görürler; kişiliklerini ancak işlerinde bulurlar. Emeklilik bu ikinci tür kişiler için daha zor bir dönem olur. Bu tür kişilerin, emeklilik döneminde iş ve çalışma ile ilgilerini sürdürmeleri, onların emekliliğe uyumları için şarttır. Bir şeyler üretmekte doyum bulan kişiler, emeklilik sonrası da ailesi, yakınları için çalışarak bu doyumunu bulabilir ve emekliliğe kolayca uyum sağlayabilirler. Verimsizlik ve işe yaramazlık duyguları ise emekliliğe uyumu zorlaştırır (Onur:1986:87).

Araştırmalar pek çok durumda iş hayatından ayrılmanın otomatik olarak aile, arkadaş ve komşularla sosyal ilişkilerde bir azalmayla sonuçlanacağını göstermektedir (Harris, 1980:256). Bu konuda da bireyin emeklilik öncesi kişiliği, statüsü ve işinin niteliği, sosyal ilişkilerin azalıp çoğalmasında etkili olabilmektedir. Sosyal etkinliklere en çok katılan emeklilerin, çalışma hayatında profesyonel kişiler olduğu bulunmuştur. Onları orta sınıf çalışanlar izlemektedir. Uzman olmayan çalışanlarda bu ilgi en az seviyededir. Bu açıdan bakıldığında da, emeklilik öncesi sosyal ilişkilerin kurulmamış olması durumunda, emeklilik sonrası bu ilişkilerin başlamasının bir hayli zor olduğu söylenebilir. Bu yüzden emeklilik sosyal ilgileri ve ilişkileri zayıf olanları olumsuz, sosyal ilgileri ve ilişkileri kuvvetli olanları da olumlu bir şekilde etkileyebilmektedir (Kılavuz, 2002:74).

Emeklilik dönemi, bireyin toplumsal çevre ile ilişkilerinde belli bazı değişimler ve bu değişimlere bağlı olarak bazı sorunların baş göstermeye başladığı bir dönemdir. Bu değişimlerin başında toplumsal statüdeki değişim ve bu değişimin birey üzerindeki olumsuz etkileridir. Emeklilik dönemi, bireyin çalışma hayatı süresince edindiği toplumsal statünün azaldığı bir dönemdir. Bu azalışın bireyin üzerindeki etkisi de onun sosyo-ekonomik düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Gelir ve eğitim düzeyi yüksek olanların toplum içinde daha etkin oldukları bilinmektedir (Akçay 1994:68-69).

Şanlıurfa'da gelir ve eğitim düzeyi yüksek olanlar genelde şehri terk etmişlerdir. yada gidebilecekleri mekanların olmamasından dolayı sosyal ilişkilerinde bir düşüş yaşanmıştır. Gelir ve eğitim düzeyi düşük olanlar kahvehaneye gittiklerinden dolayı sosyal ilişkilerinde bir iniş pek yaşanmamıştır.

Yaşlı insanlar için arkadaşlık ilişkisi çok önemlidir. Emeklilik genelde yaşlılık dönemine rastladığı için arkadaş çevresinde meydana gelen bir değişme, kişiyi olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Belli bir paylaşımı olan iş arkadaşlarından uzaklaşma kişiyi emeklilik döneminde yalnızlığa itecektir.

Emeklilik süreciyle birlikte toplumsal konumda bir değişiklik meydana gelmektedir. Bu değişimle birlikte emeklinin yeni rollere uyumu gerekmektedir. Bazen emekli bu uyum sürecinde zorlanabilmektedir. Bilhassa gelir ve eğitim düzeyi yüksek olanların toplum içindeki yeri ve saygınlığı değişebilmektedir. Bu değişim statü kaybına bağlı olarak olumsuz yönde gerçekleşebilmektedir.

1. 3 EMEKLİLİKTE EVLİLİK İLİŞKİSİ

Bu hayat dilimi, çocukların evlenerek yada iş bularak evden uzaklaşması nedeniyle ana-babanın, anne yada baba rollerinden çok karı-koca rollerini oynamak durumunda kaldığı bir dönemdir. Karı ve koca sonunda baş başa kalmış, mesleğinde son aşamaya gelmiş yada emekli olmuştur. Emekli olan çift, bol zaman ve az uğraşla baş başa kalmışlardır. Bazı çiftler bu dönemde ikinci bir balayı yaşar, birçok faaliyeti birlikte yapar, hayat kaygısından uzak, birlikte eğlenip gezerler. Bazı çiftler ise, duyguların ve cinselliğin oldukça yavaşladığı bu dönemde geçimsiz ve mutsuz olurlar, hatta boşanmaya bile kalkarlar (Günce1984:5-10).

Emeklilik evlilik ilişkilerini çeşitli şekillerde etkileyebilmektedir. Erkeğin emekli olması durumunda bazı eşler, kocalarının daha uzun sürede evde bulunmasıyla ev işlerini düzene koyamadığından yakınırlar. Bazı eşler emeklilik sebebiyle kazancı yarıya inen erkeğin iki kat yükünü taşımaktan şikayet ederler. Bazı eşler ev işlerinin ortaklaşa yapılması gerektiği konusunda görüş birliğine varırlar. Bazıları da bunun daha büyük bir arkadaşlığa vesile olduğunu söylerler(Harris-Coole, 1980:257) .

Birbirine uyum sağlayan eşler için emeklilik, eşler arasındaki ilişkilerde bağın kuvvetlenmesine imkan sağlayabilir. Genelde eşler eğer iyi ilişkilerden hoşlanıyorlarsa emekliliğin evlilik mutluluğunu arttıracığı, aksi durumda evlilik mutluluğunu azaltacağı

söylenbilir (Onur:188).Kişinin emekli olmasıyla birlikte eş ve çocuklarıyla beraber toplum tarafından dikkate alınmaması, ilgi ve sevgi, saygı gösterilmemesi, değer verilmemesi, desteklenmemesi, bir köşeye itilmesi sonucu emeklinin ruhsal yaşantısı bozulur, örselenir. Kişinin güveni, kendine verdiği değer, özsaygısı azalır, kaybolur(Köknel, 1989:171).

Sonuç olarak emekli kişiler;boşanmış, dul veya hiç evlenmemiş de olsa emeklilik yıllarını bir aile kurumunun içinde geçirirler yada geçirmek isterler. Özellikle emekliler için ev ve aile hayatı çok daha önemlidir. Çünkü, karşılıklı her türlü yardım ve desteğin aile ortamında gerçekleşmesi daha kolaydır. Böyle bir yardıma ve desteğe emeklinin ihtiyacı büyüktür(Kethley, 1982:168).Kısacası emeklilik aynı zamanda bir aile sorunudur(Akçay1994:68).

1. 4 EMEKLİLİKTE DİNİ ANLAYIŞ

Meslek hayatının sona erdiği emeklilik dönemindeki bireyler, rol kayıplarına uğrarlar. Bu dönemde çalışma ile yakından ilgili olan ibadet, tefekkür, boş zaman gibi kavramlar ön plana çıkar. Emeklilik döneminde ortaya çıkan boş zamanı değerlendirmede ibadet, tefekkür, din eğitiminin önemli bir yeri vardır (Kılavuz 2002:2).Yine insanlar üretemediğinden, yalnızlığa itildiğinden, ölüm korkusundan, sosyal ilişkilerin zayıflamasından bir boşluk yaşadıklarından dine yönelebilirler.

Emeklilik döneminde insanlar ekonomik, psikolojik, hukuki, sosyal birtakım sorunlar yaşarlar. Bunun neticesinde bazen bunalıma girebilirler. Bu nedenlerle bazen dini anlayışın güçlü olması onları bu sorunlar karşısında daha güçlü kılabilmektedir. Yaptığımız araştırmada emeklilik bazen intiharın nedeni olarak görülebilmektedir.

1. 5 EMEKLİLİKTE FİZYOLOJİK DURUM

Emeklilik, belli bir yaştan sonra gerçekleşen bir olgudur. Bu da genellikle orta yaş ve yaşlılık dönemine rastlamaktadır. Yaş ilerledikçe fizyolojik değişimler meydana gelmekte, fiziksel güç ile bazı bilişsel ve fiziksel yetenekler azalmakta, en önemlisi de sağlık sorunları da artmaktadır. Dolayısıyla da emekliliği fizyolojik boyutundan ayrı düşünmek mümkün değildir (Kılavuz 2002:2).

Emeklilikte kişiler birtakım sorunlarla karşılaşır. Bunlar sosyal, ekonomik, psikolojik, hukuki sorunlardır. Bu sorunlar aşılmayınca ruhsal dünyayı olumsuz etkileyebilmektedir. Ruhsal durumun kötü olması insanın fizyolojik durumuna tesir edebilmektedir.

Emeklilik konusundaki yaygın inançlardan biri; emekliliğin sağlık üzerinde zararlı etkiler meydana getirdiği ve bunun sonucunda emekliliğin vakitsiz ölüme yol açtığı şeklindedir. Genellikle, yüksek düzeydeki etkinliğin ani bir şekilde sona ermesi sonucu emekliliğe adım atılmasının fiziksel inişi hızlandırdığı düşünülür. Bu görüşü kanıtlamak için gece-gündüz çalışan ve emeklilikten birkaç ay sonra ölen aniden insanların hikayeleri anlatılır. Halk arasında yaygın olan bu kanaati, araştırma bulgularının desteklemediği görülmektedir. Gerçi isteyerek emekli olanlarda ölüm oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir; ancak burada isteyerek emekli olanların sağlıklarının bozulmuş olduğundan dolayı erken yaşta emekli olduklarını da dikkate almak gerekir. Emekliliğin sağlığı olumsuz yönde etkilemediğini ortaya koyan araştırmaların yanı sıra, bazı durumlarda sağlıkta olumlu düzelmelerin meydana geldiğini tespit eden bulgularda vardır (Harris-Coole 1980:356).

Bazı kimselerin emeklilik sonrası sağlıklarının daha da kötüye gitmesi yada vefat etmelerinin nedenlerini, emekliliğin sağlığı bozmasında değil, sağlığı bozulanların emekli olmayı tercih etmelerinde aramak gerekmektedir. Emekliliğin sağlığı bozduğu görüşüne dayanan bu tür yaygınlaşmış kalıp yargılar, yıpratıcı etkiler gösterebilmektedir.

Çalışmanın tedavi edici değeri olduğuna inanıldığı için çalışma yokluğunun ruhsal rahatsızlıklara sebep olduğu kanaati yaygındır. Bu görüşü destekleyen pek fazla bulguda mevcut değildir. Gerek ruh sağlığı gerekse fiziksel sağlığın bozulmasında temel etken emeklilikten çok; ekonomik şartlar, hayat boyu süren sağlık koşulları, ilerleyen yaşın genel problemleri ile ilgili olduğu söylenebilir (Harris-Coole 1980:257).

Emekliliğin fizyolojik açıdan etkileri incelendiğinde kadın ve erkeklerin durumlarının çok farklı olduğu görülmektedir. Geleneksel toplumlarda da bizim ülkemizde de bu görülmektedir; kadın iş hayatında olsa dahi evine, çocuklarına ve eşine karşı sorumlulukları en iyi şekilde yapmak durumundadır. Bu nedenle çalışma hayatındayken, kadın fizyolojik açıdan aşırı derecede yıpranmakta ve emeklilikle birlikte bu aşırı yorgunluktan kurtulmaktadır.

Yapılan araştırmada, emeklilikte kadınların fiziksel sağlığının daha iyiye doğru gittiği tespit edilmiştir.Kadın, alışma hayatında olduğu zamanda eve ve çocuklarına daha çok zaman ayırmaya abaladığından daha çok yıpranmaktadır. Emeklilikle birlikte kadınların fiziki bir rahatlama hissettikleri saptanmıştır.

1. 6 EMEKLİLİKTE BOŞ ZAMAN KAVRAMI

Emekliliğin anlamı nedir? diye bir soru yöneltildiğinde birçok kişi boş zaman kavramı üzerinde durmaktadır. Boş zamanın değerlendirilmesi emeklilikte önemli bir sorun haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde boş zamanı değerlendirme bir uzmanlık alanı olmuştur. Ayrıca gerek kamu, gerekse gönüllü kurumlar gelişmiş ülkelerde boş zaman değerlendirme konusunda işbirliği yapmışlardır. Ancak yapılan araştırmalarda görülmüştür ki;ülkemizde boş zaman faaliyetleri rgtlenmemiştir.

Emeklilerin bu büyük boş zaman diliminde ne yapacakları, hangi tür faaliyetler içine girecekleri, çeşitli değerkenlere bağlıdır. Bu durumu Tezcan şu değerkenlerle belirtmiştir:

“a)-Emeklilikte boş zaman değerlendirme konusuna cinsiyet değerkeni açısından bakıldığında kadın emeklilerin boş zaman değerlendirme açısından farklılık gösterdikleri anlaşılmaktadır. Kadın emekliler, boş zamanlarını daha çok evlerinde torun bakarak, ev işlerini yaparak değerlendirmektedir. Ayrıca kadın emeklilerin emeklilikten sonra yeni bir işte çalışma ihtimali daha azdır. Bu da boş zamanı arttırıcı bir durumdur.

b)-Emekli olduktan sonra yerleşim biriminin köy veya kent olması da boş zamanı değerlendirme biçimini etkilemektedir. Bazı emekliler bir köye yerleşerek tarımla uğraşırken, bazıları da bir sahil kasabasına yerleşip balışılıkla uğraşmakta veya bir kentte yaşayıp boş zamanlarını değerlik biçimlerde değerlendirmektedir.

c)-Emeklilerin eğitim düzeyi boş zaman değerlendirme biçimini etkilemektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe boş zaman değerlendirme faaliyetleri dernek yeliği ve kültürel faaliyetler olabilmekte, genel olarak boş zamanı yararlı faaliyetlerle değerlendirme oranı yükselmektedir.

d)-Sağlık da boş zaman değerlendirme biçimini etkileyen bir değerkenidir. Sağlığı yerinde olanlar, kendilerini istedikleri alana yneltebilmektedirler. Bazı emeklilerin sağlıkları

ise, istemelerine rağmen her türlü faaliyette bulunmalarına izin vermeyebilir. Örneğin kalp rahatsızlığı olan bir emekli istese de bazı spor faaliyetlerini yapamaz.

e)-Bir diğer değişken de sosyo-ekonomik düzeydir. Ekonomik durumu iyi olan emekliler, boş zamanlarında tatil köylerine gidip buralardaki boş zaman değerlendirme imkanlarından yararlanırlar. Diğer yandan eğitim düzeyi değişkenine paralel olarak sosyo-ekonomik düzey arttıkça boş zamanı daha yararlı faaliyetlerle değerlendirme ihtimalinin ve faaliyet düzeyinin arttığı söylenebilir.

f)-Yaş da bir diğer değişkendir. Kadınlarda düşünüldüğünde, ülkemizde emekli olmanın yaşı 40 ile 65 arasında değişmektedir. Bu kadar değişik yaşlar içinde yer alan emeklilerin boş zaman faaliyetleri de değişebilmektedir.

g)-Emeklilerin sahip olduğu değerler arasındaki farklılıklar, boş zaman eyleminin türünü etkilemektedir. Emeklinin çalışma kavramına verdiği önem, onu boş zaman eylemini seçerken daha faydacı bir yaklaşıma götürür. Yine toplumsal statünün emekli olunca düşmesi olayından duyulan kaygı ve statüye verilen önem derecesi boş zaman eyleminin türünü etkiler. Çünkü artık toplumlarda kişilerin boş zaman uğraşının olması, onların statüsünü etkilemektedir. Bir kimsenin toplumca kabul edilen bir uğraşısı yoksa statüsü düşmektedir” (Tezcan, 1977:26).

Brody; emekliliğe hazırlık aşamasında ve emeklilikte ortaya çıkabilecek sorunların aşılabilmesi için emekli olacaklara bu süreçte neler yapabileceklerini şu şekilde belirtmiştir;

“a)-Emekli olmadan önce yapmaktan hoşlandığımız işlerin listesini hazırlamaya başlayın. Bunları bir dosya içerisinde biriktirin. Daha sonra emekli olduğunuzda bu dosya çok işinize yarayacaktır.

b)-Çalıştığımız dönemlerde emeklilikte yapabileceğiniz spor dallarından birkaçı ile yada çeşitli hobilerle, projelerle ilgilenmeye çalışın.

c)-Bir ay süreyle emeklilik maaşı kadar bir bütçeye bağlı olarak yaşamayı deneyin, elinizdeki ekonomik olanaklarınıza yakından bakın ve gelirinize göre harcama planı yapın.

d)-Bir emeklilik dönemi provasını için, bir ay kadar izin alarak evde kalın ve yeni ilgiler, hobiler, eşinizle birlikte kendi faaliyet alanlarınızı tanımak için prova yapın. “

Emekli olanlara ise ;

“a)-Evde oturup insanların sizi aramasını beklemeyin. Sosyal ilişkilerinizi siz başlatın. Yeni arkadaşlar edinerek çevrenizi genişletin ve eski arkadaşlıklarınızı sürdürün.

b)-Bazı sürekli programlar başlatın. Oyun zamanı, çalışma zamanı, yalnız kalma ve diğerleriyle birlikte olma zamanı gibi.

c)-Sizi aktif ve ilginizi canlı tutacak yeni uğraşlar bulun. Bu işlerdeki başarınızın büyük olması o kadar önemli değildir. Önemli olan, sizin önünüzdeki engelleri aşarak o noktaya gelmiş olmanızdır” (Brody, 1994:208).

2-YAŞLILIK KAVRAMI

2. 1. YAŞLILIK NEDİR?

Emeklilik kavramını önemli kılan ve emekliliği incelemeye değer bir sorun olarak ortaya çıkaran, emekli olma ile görülmeye başlayan psikolojik, sosyal, ekonomik ve sağlık ile ilgili sorunlardır. Bir başka deyişle asıl sorun, emekli olmayla birlikte ortaya çıkan yeni bir hayat ve bu hayatın farklılığıdır. Bu nedenle, emeklilik olayının ve sonraki sürecin tanımlanabilmesi, emekliliğin psikolojik, sosyal, ekonomik ve diğer boyutlarının incelenmesiyle mümkündür. Bu inceleme de yaşlılık olgusundan ayrı olarak düşünülemez (Akçay 1994:34).

Dünya varolduğundan beri bilinen yaşlılık, insandaki büyümenin devamı, gelişim sürecinin son halkaları sayılır. Çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık birbirinin devamı, birbiri içine girmiş gelişim ve değişim aşamalarıdır. Geriatri bugün yaşlanma süreci ile ilgilenen yeni bir bilim dalı olarak önem kazanmıştır. Özellikle tıp ve bio-kimya dalları yaşlanmanın nasıl olduğu, nasıl geciktirileceği, nasıl sağlıklı bir yaşlılık geçirileceği konusunda araştırmalar yapmakta, kuramlar geliştirilmektedir. Sosyal bilimciler de konuya olan ilgilerini son zamanlarda arttırmışlardır(Onur1986:161).

Yaşlanma üzerinde fizyolojik ve sosyal açıdan fikir birliği edilen kuram olmamakla birlikte, yaşlanmanın zamanla değişen biyolojik, sosyolojik, kültürel ve psikolojik süreçlerin etkileşimi sonucu olduğu genel olarak kabul edilebilir.

Yaşlılık biyolojik, fizyolojik, duygusal ve fonksiyonel açıdan olmak üzere farklı şekillerde tanımlanabilir. Yaşlanmaya bağlı olarak insan vücudunun yapı ve fonksiyonlarında

meydana gelen değişiklikler biyolojik yaşıllık;değişikliklere bağlı olarak ortaya çıkan kişisel ve davranışsal değişiklikler fizyolojik yaşıllık;kişinin kendisini yaşı hissetmesine bağlı olarak yaşam görüşünün ve yaşam şeklinin değişmesi duygusal yaşıllık;ve aynı yaşta olan bireylerle karşılaştırıldığında toplum içinde fonksiyonlarının devam ettirilmemesi ise fonksiyonel yaşıllık olarak adlandırılmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2002:1).

Yaşıllığın belirtisi olduğu söylenen fiziksel değişmeler ve yaşıllıkla birlikte ortaya çıktığı düşünölen hastalıkların çoğu 65 yaşını beklemez, daha önceden ortaya çıkar. Emeklilik dönemi, bu tür belirtilerinde yavaş yavaş görölmeye başladığı bir dönemdir. Yine toplumumuzda birçok emeklinin artık yaşlandığını söylediğine sıklıkla tanık olunmaktadır. Bu da kişilerin emekli olunca yaşıllığı daha fazla düşündüğünü ortaya koymaktadır. Aslında ömrün uzaması ve uzun ömür anlayışının gelişmesi, orta yetişkinlik ve emeklilik yıllarının önemini artırmaktadır. Bu yıllar, hayatın sonuna kadar dolu dolu yaşamak için, yeniden düzenleme yılları olarak önem kazanmaktadır. Emeklilik yılları, artan boş zaman, aile ve iş sorumluluklarının azalması gibi nedenlerle, zamanın yaşıllık için planlar yapmak ve yeniden sosyalleşmeyi başarmak üzere daha uygun olarak kullanıldığı yıllardır (Stub, 1984:108).

Yaşıllık, belli bir dönüm noktası olmayan, ancak özellikle emeklilik yıllarında belirtileri sıklıkla görölmeye başlanan biyolojik bir eskime dönemi olmakla birlikte, sağlık durumu, bireyin günlük hayatını normlar ölçüsünde rahatça sürdürmesine imkan veren;psikolojik ve sosyal yönleri de olan ve insan ömrünün diğer dönemlerine göre çok fazla olumsuz olarak algılanmaması gereken bir dönemdir. Doğumdan ölüme kadar insan sürekli bir değişme içindedir. Bu değişme, bir yandan insanın kendi bünyesinde, diğer yandan da insanlarla onun arasındaki ilişkilerde yer alır. İnsan yaşlandıkça ölçüleri, görünümü, dış dünya algısı, zihin yeteneği, cinsel güdöleri ve daha pek çok şeyi değişir (Günce 1984:2).

Emekliliği anlamak için yaşıllık kavramını bilmek gerekir.Emeklilik yaşıllık döneminin başlarında olur.

2. 2 YAŞLILIK PSİKOLOJİSİ

Yaşıllık döneminde psikolojik sorunlar diğer hayat dönemlerine oranla daha yoğundur. Ayrıca insanların yaşıllık hakkındaki düşünceleri bu sorunları daha da artırır. Çünkü insanlar hayatın hiçbir devresi için yaşıllık kadar önyargılı değildir.

Yaşlılık dönemi ve emeklilik yıllarını aynı zamanda düşündüğümüzde, emeklilikte görülen psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunların yaşlılık psikolojisi üzerinde çok önemli bir etkisi olmaktadır. Yaşlılık psikolojisinin özelliklerini düşündüğümüzde bu sorunlar aşılmayınca bu kişiyi zaman zaman depresyona götürebilir.

Yaşlılığın bencillik, huysuzluk, hırçınlık, tutuculuk, eskiye bağımlılık gibi bazı özellikleri varsa da tipik bir kişilik bozukluğu geliştirme özelliği yoktur. Fakat, gençlik yıllarında kontrol edilen, çevrenin kötü karşılayacağı düşüncesiyle gösterilmeyen davranışlar varsa, bu davranışlar yada eğilimler, gerek artık gücün kalmamasından, gerekse kontrole ihtiyaç duyulmadığından, yaşlılık döneminde ortaya çıkar. Zaten arkadaşı, eşi, işi yoktur;bunları kaybetmek korkusu ile işleyen kontrol sistemleri de iş görmez olurlar. Böylece gençliklerinde çok belirgin olmayan bazı yönleri göze çarpıcı olmaya başlar. Aktif hayatın örttüğü bazı nevrozlar, yaşlılıkta güç kazanır (Aydınalp, 1983:15).

Emeklilik olayının en önemli boyutu, psikolojik boyutudur. Çünkü;kişiyi emekli olmakla birlikte karşılayacak bütün sorunlar, sonuçta onun ruh halini çok yönlü olarak etkileyecektir. Emeklilik her şeyden önce mutlulukla karşılanması gereken bir olay, bir geçiş noktasıdır. Kişinin bu olayı mutlu karşılaması da karşısına çıkacak sorunları tanınması, bunların kendi kişiliği ve psikolojisi üzerindeki olası olumsuz etkilerini karşılamasıyla mümkündür. Yani;psikolojik olarak emeklilik sorunu, temelde bir uyum sorunudur. Bu sorunların temelinde emeklilik dönemindeki kayıplar yatmaktadır. Emeklilerin uyum sağlamak zorunda oldukları bu kayıplardan bazıları şunlardır:Eş kaybı;hastalıklarda artan ağrı, yaralanma, hastaneye yatma ve ameliyat olma oranı;gelir kaybı;statü azalması veya kaybı;fiziksel, duyuşsal ve bilişsel işlevselliğın azalması;yaşlanma;ölümü düşünmeye hazırlık ve ölüm. Emekliliğe başarılı uyum da bu kayıplara uyumdur. Emeklilikte psikolojik sağlığı korumak için emeklilik döneminin en başta gelen gelişimsel görevi bu kayıplara uyumdur (Akçay1994:45).

Emeklilik dönemi bazen de çok iyi geçebilir. Kişiler yoğun çalışma hayatından kurtulup bir de özel ilgi alanları varsa psikolojik bir rahatlama yaşayabilirler. Emeklilik yaşlılık dönemine rastladığından yaşlılıkta uyum yeteneği azalacağından bazen insanlar depresyona girebilmektedirler. Bu nedenle ülkemizde emeklilerin bu sorunları aşması ve onları psikolojik açıdan rahatlatmak için gidebilecekleri mekanlar açılmalı, ekonomik durumlarında iyileşme sağlanmalıdır.

Emeklilik ve yaşlılıkta psikolojik durum değerlendirilmesi yapıldığında, öncelikle göze çarpan nokta, emeklilik ve yaşlılığın toplumda oldukça olumsuz olarak algılandığı, oysa durumun hiçte böyle olmadığıdır. Gerek son yıllarda yapılan bilimsel araştırmaların bu dönemi daha net biçimde gözler önüne sermesi, gerekse tıp ve teknolojik gelişmelerden bizi emeklilik ve yaşlılık konusunda çok daha iyimser bir tutum takınmaya itmektedir. Günümüzde 60 yaşında bir kişinin, kas güçlülüğü, çeviklik ve kuvvet gibi göstergeler açısından, 100 yıl öncesinin 40 yaşındaki bir kişisine benzediği bilimsel bir gözlemdir. A. B. D. 'de yapılan araştırmalar, 65 ve daha üstü yaşlardaki kişilerin %95'inin günlük hayatını normal olarak geçirdiğini, sadece %5'inin huzurevlerinde kısıtlı bir hayat geçirdiğini göstermektedir (Neil, 1982:71).

2.3 YAŞLILIĞIN TOPLUMSAL BOYUTU

Emeklilik rolünün, toplum yapısı içinde sosyal pozisyonu açıkça belirlenmediği için, tanımlanan uygun ortak bir davranışı yoktur. Emeklinin rol ve davranışları da toplumdan topluma, hatta toplumun bir kesiminden diğerine değişmektedir. Örneğin batı dünyasının çalışma ahlakı, çalışmayı insanın varolma nedeni sayan değerler ölçüsü üzerine kuruludur. Bu da emeklilikle ilgili olumsuz tutumları ortaya çıkarır. Bu tutumların en uçta bir örneği, çalışmadan ayrılmanın, toplumun çöplüğüne atılmakla bir tutulduğuna ilişkin düşüncelerdir. Bu da bir çeşit sosyal ölüm olarak algılanmaktadır. Sosyal ölüm de sonuçta biyolojik ölüme yol açabilir (Stub 1984:228).

Ancak ülkemizde geleneksel bir yapı hala mevcuttur. Örf, adet ve dinsel inançlarda yaşlıya bir saygı vardır. Bu nedenle yaşlılık döneminde gerçekleşen emekliliğin toplumsal olmak üzere birçok sorunu bazen kamu kurum ve kuruluşlarının desteği olmaksızın aşılabilmektedir. Ancak burada sosyal devlete çok görev düşmektedir. Yapılan araştırmalarda gelişmiş ülkelere nazaran ülkemizde emeklilik şartlarının çok da iyi olmadığı görülmektedir. Bilhassa sosyal olanaklar çok sınırlıdır. Fakat emeklilik şartları iyi olmadığından dolayı ikinci bir iş aramak durumunda kalan kişilerin tecrübe ve bilgilerine toplum tarafından bir güvensizlik ülkemizde mevcuttur. Ülkemizde yaşlılara karşı saygı hala mevcut olsa da, gelişmiş ülkelerde bugün emeklilik sonrası çalışmak isteyenlere olumsuz bir bakış açısı sergilenmemektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşlılarında üretken olabileceği kanısı yaygındır. Oysa ülkemizde gerek kamu gerekse özel sektörde emekli olduktan sonra kişiler toplum tarafından yalnızlığa itilebilmektedir.

Emeklinin toplumsal etkileşimi azaldığı ölçüde emekliliğe uyumu zorlaşacaktır. Bu etkileşim azlığının tek sorumlusu emekli veya yaşlı değildir. Bu sorunun bir nedeni de toplumun yaşlı kişiden elini çekmesidir. Oysa emekli kişinin biyolojik ve toplumsal (sevgi, arkadaşlık gibi) ihtiyaçları yetişkinlik yıllarına kıyasla pek değişmemiştir. Öyleyse toplumun bir sorumluluğu da yaşlının bazı önemli rolleri olduğunu unutmamak ve bunu yaşlıya unutturmamaktır. Yaşlılarımızın toplum içinde hala çok önemli rolleri vardır ve bu kişiler bu önemli rollerle ilişkilerini kesmemelidirler (Akçay1994:70).

3-EMEKLİLİĞİN HUKUKİ VE EKONOMİK BOYUTU

3. 1. EMEKLİLİĞİN HUKUKİ BOYUTU

Hukuki boyutuyla emekliliği ele alırken sosyal güvenlik sorunu ile ele almak gerekir. Emeklilik de çağdaş toplumun bir ürünüdür. Uzun bir tarihsel geçmişi yoktur. Geçmişteki toplumlarda yaşlı insanların genel nüfusa oranları hiçbir zaman çağdaş toplumlardaki kadar yüksek olmamıştı. Üstelik, yaşlılıktan ötürü işten ayrılma gibi bir zorunluluğu da yaşamamışlardı. Sanayileşme ve sosyal yapının giderek karmaşıklaşması, çalışma hayatında da bazı temel değişikliklere neden olmuştur. Çalışma ve yaşama yerleri birbirinden ayrılmış, fabrikalar ve büyük işyerleri kurulmuş, bunların sonucunda da bir işçi sınıfı oluşmuştur. İşçi gurubunun çalışma saatleri gibi işten çekilme zamanı da artık kendi seçimi olmaktan çıkmış ve başka düzenlemeleri gerektirmiştir. Böylece emeklilik kurumlaşmaya başlamış ve emekli olan kişilere çalışmış oldukları yıllara göre maaş bağlanmıştır (Emiroğlu1995:52).

Emekliliği biz sosyal güvenlik sorunu ile ele alacağımız için sosyal güvenlik kavramına bakmanız gerekmektedir. Sosyal güvenlik, emeklilikle birlikte yaşanan psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve sosyal birtakım sorunlara karşı korunmayı ve emeklilik sonrası kişiye ekonomik bir güvence sağlamayı daima amaç edinir. Bugün artık çağdaş toplumlarda sadece çalışanlar değil çalışmayan kesim içinde sosyal güvenlik hakkı varolmuş ve bu yönde olumlu adımlar atılmıştır. Ülkemizde, Anayasa'da her türlü vatandaşın sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Memur, işçi ve esnafın hakları ülkemizde sosyal güvenlik içerisinde ele alınmıştır.

T. C. Emekli Sandığı, mensuplarına şu yardımları sağlamaktadırlar:

1-Emekli Aylığı: Kurumdan istek üzerine, resen veya yaş haddi ile emekli olanlara verilir. Hizmet süresi 20 yıl olan kadınlar ile 25 yıl olan erkekler istek üzerine emekli

olabilirler. Hizmete 30 yılını dolduran iştirakçiler lüzumu halinde emekli edilebilir. İstisnalar dışında fiili çalışma yaş sınırı ise 65'tir.

2-Malullük Aylığı: Her ne sebep ve suretle olursa olsun vücudunda meydana gelecek bir arıza veya hastalık yüzünden görevini yapamayacak duruma gelen iştirakçilere bağlanan aylıktır. Bu aylığın miktarı ve ne şekilde bağlanacağı iştirakçinin adi malul, vazife malulü ve harp malulü gibi malullük çeşitlerinden hangisine girdiğine bağlıdır.

3-Dul ve Yetim Aylığı: Gerek emekli ve malullük aylığı bağlandıktan sonra, gerekse vazifede iken ölenlere hizmet süresi 10 yıl ve daha fazla olanların karı veya kocasına, çocuklarına veya ana-babasına bağlanan aylıktır.

4-Sağlık Yardımı: Emekli veya malullük aylığı bağlanmış olanlarla bunların bakmakla yükümlü buldukları kişilere resmi sağlık kurumlarından yararlanma hakkının verilmesidir (Akçay1994:84).

Ülkemizde bir de emekli sandığından sonra sosyal sigortalar kurumu vardır. Sosyal sigortalar kurumunda da işçilere birtakım yardımlar sağlanır. Bunlar içinde yaşlılık sigortası da vardır. Yaşlılık sigortasıyla, belli bir yaştan sonra çalışma hayatından ayrılan kişiye hayatını idame ettirebilmek için bir destek sağlanmaktadır.

Bağ-kur'un hizmet alanına giren kesimi ise esnaf, sanatkar ve serbest çalışanlar oluşturmaktadır. Onlara da birtakım kanunlarla yaşlılık, ölüm hastalık gibi durumlarda sigortalama hakkı verilmiştir.

Ülkemizdeki sosyal güvenlik uygulamalarına baktığımızda emeklilik yaşının tespitinde bir kararsızlık mevcuttur.

Oysa emeklilik yaşının bütün çalışanlar için ortak olarak, çağdaş ekonomik gelişmeler ve ülke şartları paralelinde belirlenmesi, çalışanlar, işverenler ve devletin sosyal güvenlik politikaları açısından son derece önemlidir.

Emeklilik yaşının belirlenmesi dışında bütün sosyal güvenlik kurumları arasında emeklilik ve yaşlılıkta sağlanan sağlık başta olmak üzere, yardımlarda ortak uygulamaların olmaması da, devletin ortak sosyal güvenlik politika ve uygulamalarına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

3. 2 EMEKLİLİĞİN EKONOMİK BOYUTU

Emekliliğin diğerk boyutu da ekonomiktir. Emekli olduktan sonra kişinin maaşında bir düşme olacaktır. Sadece emekliye toplu bir ikramiye verilmektedir. Emekli olduktan sonra kişinin maaşı düşeceğinden ekonomik durumundaki bu olumsuzluk onun sosyal, evlilik ilişkilerine de yansıyacaktır. Ailesinin ihtiyaçlarını karşılayamayan, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli gelire sahip olmayan birey yaşlılık psikolojisinin de etkisinde kalarak ya bunalıma girecektir yada dinsel anlayışın içinde bulunan şükür, teslimiyet ve tefekkür anlayışına sığınacaktır.

Ülkemizde emeklilerin emeklilik sonrası ikinci bir iş aramalarının başlıca nedeni ekonomik sıkıntıdır. Bu noktada devletten emekli maaşlarının arttırılması konusunda talepleri çok yüksektir.

Kişiler temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları zaman, sosyal yönden de bir şeyler yapmazlar.

4-EMEKLİLİĞE HAZIRLIK EĞİTİMİ

Emeklilik dönemi, çeşitli sorunların görüldüğü bir hayat dönemidir. Emeklilik döneminde bireyin karşılaştığı temel sorunlar, aslında bir dizi kayıp ve bireyin bu kayıplara uyumu ile ilgilidir. Bu kayıpları da şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Genel beden sağlığına ilişkin kayıplar
2. Bilişsel işlevlere ilişkin kayıplar
3. Kişilik özelliklerine ilişkin kayıplar
4. Duyusal işlevselliğin azalması
5. Değişmelere uyum yeteneğinin azalması
6. Çalışma hayatından ve bu hayatın sağlayacağı sosyal statüden vazgeçme
7. Gelir kaybı
8. Eş kaybı
9. Yakınlarını kaybetme
10. Sosyal etkileşimin azalması

11. Ölümü yakınında hissetme

İşte bu uyum sorunlarını çözme, bireylerin emeklilik dönemini daha gerçekçi tanımaları ve bu dönemin gerçeklerine daha iyi hazırlanmaları ile mümkündür. Bunu sağlayacak olan da emekliliğe hazırlık eğitimidir.

Emekliliğe hazırlık eğitimi, bir örgütte uzun yıllar çalışan ve emekliliğe yaklaşan bireylere önlerindeki yeni hayat biçimini tanıtan, onları bu hayat dilimine ve sorunlarına hazırlayan ve böylece onların bu dönemde mutlu olmalarını kolaylaştıran bir eğitim biçimidir.

Günümüzde emekli sayısının giderek artması, sorunlarının gündeme gelmesi ve bu sorunların çözümü için giderek daha fazla çözüm arama çabaları, emekliliğe hazırlık eğitiminin önemini arttırmaktadır.

Çalışanlar için emeklilik, hem arzulanan hem de korkulan bir dönemdir. Bireyler bir yandan emekliliğin tatlı düşlerini kurarken, bir yandan da bu düşün sonunun hayırlı olmayacağından korkarlar. Emekliliğe hazırlık eğitiminin amacı;çalışanların emeklilikle ilgili tatlı düşlerini gerçekleştirebilmek için emekliliğin getireceği ruhsal, sağlıksal, toplumsal ve ekonomik sorunları gerçekçi bir şekilde toplumda varolan yanlış anlayışların aksine olumlu yönleriyle görmelerini sağlamak;bunlarla savaşmak gerektiğinin bilincine varmak;bu sorunları ve doğuracağı etkileri en aza indirmektir (Akçay1994:98).

5-EMEKLİ DERNEKLERİ VE SENDİKALARI

5. 1 EMEKLİ DERNEKLERİ

Emeklilik döneminde, insanlar birtakım sorunlarla karşılaşır. Boş zamanlarını değerlendirmek, sosyal ve psikolojik hayatını anlamlandırmak için aynı çatı altında toplanarak değişik isimler altına emeklilik dernekleri kurulmuştur.

Derneklerin kuruluş amaçları arasında üyelerin faaliyetlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:Emekli İşleri Bakanlığının kurulmasını sağlamak, yaşlı ve ihtimama muhtaç durumda olanlara yardımlaşmayı sağlamak için çeşitli sosyal, sanat ve kültür sitelerinin kurulmasını sağlamak, özel bakıma muhtaç durumda olanlar için bölge sağlık ocaklarının kurulmasını ve bu kurumlarda hiçbir ayırım gözetmeksizin yardımın yapılmasını sağlamak, emekli rehabilitasyon merkezinin kurulmasıyla, iş ve çalışma hayatının herhangi bir dalında emekli olmuş ve fiziki gücünü, ruh sağlığını kaybetmiş bulunan yaşlı ve kimsesiz kişilere

yalnızlıklarını unutturmak, buna paralel olarak da emekli huzurevi kurulmasını sağlamak, dinlenme tesisleri ile iç ve dış turizmden emeklilerin yararlanmasını, emekli yardımlaşma finans kurumunun kurulmasıyla, emeklilerin ekonomik şartlara uyumunu sağlamak, çalışanlar ile aynı özlük hakları elde etmek, emeklilerin sahip oldukları tecrübe ve mesleki bilgilerden yararlanılmasını, çalışacak durumda olan işsiz üyelerine, kendi nitelikleri ve uzmanlıkları içinde iş bularak İktisadi Devlet kuruluşlarında üyelerinin öncelikle görevlendirilmesini sağlamak, emeklileri sosyal hayatın içinde tutarak, işe yaramazlık stresinden emeklileri korumaktır (Demiryolu Emeklileri Dergisi, 1993:4).

Türkiye’de değişik emekli dernekleri bulunmaktadır:

Türkiye Emekli Subaylar Derneği:

Derneğin amacı ve çalışma koşulları;Atatürk İlke ve İnkılaplarının takipçiliğini yapmak, üyelerin askerlik mesleğine ilişkin ortak anılarını yaşatmak, dayanışmalarını devam ettirmek, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak ve güçlendirmek, üyelerin yasalardan doğan genel hak ve menfaatlerini takip etmek ve geliştirmek, ulusal bütünlüğe katkıda bulunmak, üyelerden zor durumda olanlara yardım sağlamaktır.

T. C. Ziraat Bankası Emeklileri Derneği:

Lokalin amacı;banka emeklilerinin boş vakitlerini daha iyi bir ortamda geçirmeleri, birbiriyle tanışıp çevreyle ilgilenmelerini sağlamaktır. Üyelere gazete okuma, TV seyretme, oyun oynama gibi imkanlarda sağlanmış bulunmaktadır.

Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti:

Türkiye’de sivil toplum örgütleri içinde en büyük kuruluş olarak seçkin bir yeri bulunan Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti 16 Kasım 1970 tarihinde çok mütevazı şartlarda işçi emeklisinin hak ve hukuklarını korumak üzere kurulmuş olup bugün için 2. 6 milyon işçi emeklisine hizmet vermektedir.

Kuruluşundan bu yana Türkiye çapında 76 şubesi ile ülke düzeyinde her emekliyi çatısı altına almayı ve onların sosyo-ekonomik sorunlarına çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti işçi emekliyle dul ve yetim hak ve menfaati için mücadele vermektedir (İncealtın, 1999:79).

5. 2 EMEKLİ SENDİKALARI

Emekli Sendikalarının amacı; emeklilikte karşılaşılan sorunlarla mücadelede sözleşmeli, planlı, programlı hareket etmek için her türlü mücadele biçiminin geliştirilmesi düşüncesi yatmaktadır.

Emekli-Sen; “Tüm Emekliler Sendikası (EMEKLİ-SEN) adıyla Temmuz 1995 tarihinde kurulmuştur. Merkezi Ankara’da olan emekliler sendikasının kuruluş amaç ve ilkeleri ile görev ve yetkileri sendika tüzüğü’nün 3. ve 4. maddelerinde açıklanmıştır ” (Tüm Emekliler Sendikası Ana Tüzüğü, 1995:1).

Emeklilerin sayı ve nitelik olarak artması dinamik bir gurubu oluşturmaktadır. hem emekliler açısından hem de sendikaların bu dinamik gurubun deneyimlerinden yararlanmaları ve emeklilerin pasif kalmamaları açısından emeklilerin sendikalar içinde faaliyet göstermeleri her iki gurup içinde karşılıklı olarak önem arz etmektedir. Emekli olanların sadece indirimli aidat ödeyerek üyeliklerini devam ettirmeleri değil, sendikal

olanların sadece indirimli aidat ödeyerek üyeliklerini devam ettirmeleri değil, sendikal mücadelelerin verilmesinde, yapı içinde kararlara katılabilmeleri ve mesleki eğitim kültür ve boş zamanlarında, değerlendirilmesi ile birlikte hareket etme ve etkinliklerinin arttırılmasında rol almaları gereklidir(Avrupa Sendikalılar Enstitüsü, 1996:5).

6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

6. 1. YURT DIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Emekliliğe hazırlık konusunda yapılan araştırmalardan biri Turner’in “Çalışanların Emekliliğe Ve Emeklilik Planlamasına İlişkin Tutumları” konulu araştırmasıdır. Araştırma, emeklilik öncesinde emekliliğe ve emeklilik planlamasına ilişkin tutumların emeklilikteki doyumda, önemli olduğunu göstermiştir. Henüz emeklilik öncesinde bireylerin emekliliğe ve emeklilik planlamasına ilişkin tutumlarını farklılaştıran faktörler bilinmemektedir.

Bu çalışma, emeklilik ve emeklilik planlamasına ilişkin tutumlar üzerinde farklılık yaratacağı düşünülen bir dizi bağımsız değişkenin etkisini sınamıştır. Bu değişkenler; cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, en küçük çocuğun yaşı, aileye bağımlı çocuk sayısı, algılanan sağlık durumu, mesleki durumu, eğitim durumu ve toplam aile geliri idi. Araştırmanın

örnekleri, A. B. D. 'de 5 eyaletteki üniversitelerde çalışan;yaşları 40-65 arasındaki, %60'ı erkek, %40'ı kadın olan 2745 dernekten oluşmaktaydı.

Emekliliğe ilişkin tutumları değerlendirmek amacıyla uygulanan madde ölçeği ve faktör analizinde, emeklilik planlaması konularından, mali planlama, çalışma, ev ve yerleşme planlaması gibi konulara yer verildi.

Araştırmanın sonunda katılanların %53'ünün emeklilik hakkında olumlu tutuma sahip olduğu görüldü. Yine katılanların çoğu, diğer konulardan çok finansal planlamayı kapsayan emeklilik hazırlığı yapmakta ve emekliliğe hazırlık olarak en az bir finansal etkinliğe katılmaktadır. Bu sonuçlar, daha önce yapılan araştırmalarda ortaya çıkan, gelirin emeklilik planlamasında belirleyici bir faktör olduğuna ilişkin sonuçlara uygun düşmektedir.

Bir başka çalışma Stuteville'nin emeklilik doyumu ve emeklilik yaşının zamanlaması konusunda emekli ve yaşlı çalışanlar üzerinde yaptığı araştırmadır. Bu araştırmada demografik karakteristikler, sağlık durumu, gelir düzeyi, iş tutumları ve boş zaman değerlendirme etkinliklerinin türü gibi değişkenlerin emeklilik doyumu ve emeklilik zamanlaması üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma, 231 emekli ve 908 yaşlı çalışan üzerinde yapılmıştır. Gerek bu araştırmada ortaya çıkan bulguların, gerekse araştırmada incelenen daha önceki araştırmalar ve alan literatürünün gösterdiği gibi;hiçbir değişken tek başına emeklilik doyumu ve emeklilik zamanlaması üzerinde, etkin ve belirleyici faktör olmamıştır.

Bu genel sonuca karşılık araştırma bulguları, emeklilik doyumunun kısmen cinsiyet, sağlık, gelir, iş tutumları ve boş zaman değerlendirme değişkenlerince belirlendiğini göstermiştir.

Dutcher'in erken emekliğinde etkisiyle sayıları giderek artan emeklilerin, emeklilikten ne derece hoşlandıklarını inceleyen ve emeklilik doyumundaki faktörleri sınanan araştırmasıdır.

Araştırmanın amacı;sosyal, demografik, işle ilgili değişkenler ile emeklilik öncesi planlamanın emeklilikteki doyum üzerindeki etkilerini araştırmaktır.

Bu amaçla 96 emekliye anket gönderilmiş ve emeklilik altı perspektiften analiz edilmiştir:emeklilik öncesi planlama, emeklilikteki etkinlik miktarı, sağlık durumu, medeni durum, gelir durumu ve emekli oluş biçimi (gönüllü, zorunlu, yaş nedeniyle, yetersizlik yüzünden).

Araştırma bulguları, emeklilikteki etkinlik miktarının ve sağlığın emeklilik doyumunu için önemli olduğunu, emeklilikteki doyumda gelirle ilgili kaygıların olumsuz etkileri olduğunu, erkeklerin emeklilik öncesi kursları daha çok faydalı bulduğunu göstermiştir (Akçay1994:15, 16).

6. 2. ÜLKEMİZDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Ülkemizde yapılan araştırmalardan biri R. Cengiz Akçay'ın "Çanakkale İlinde Görev Yapan Öğretmenlerin Emekliliğe Hazırlık Eğitimine İhtiyaçları" adlı doktora tezidir.

Bu araştırmanın genel amacı, Çanakkale ilinde çalışan emekli aday öğretmenlerin emekliliğe hazırlık eğitimine olan ihtiyaçlarının belirlenmesidir.

Emekli aday öğretmenler, emeklilikteki sağlık ve psikolojik konular hakkındaki kaygılarını genellikle "az" sosyal hayatla ilgili kaygılarını ise "orta" olarak belirtmişlerdir. Katılanların %65'i emekli olunca çalışmayı düşünmekte, ancak n tür bir işte çalışacakları hakkında kesin kararlarının olmadığı söylenebilir. Emeklilik dönemindeki boş zamanlarda genellikle mesleklerinden uzak, daha hafif ve daha az çaba gerektiren, pasif boş zaman etkinlikleri tercih edilmektedir.

Katılanların, emeklilik dönemindeki ekonomik sorunlar hakkındaki kaygılarını genellikle orta düzeyde belirtirlerken kendilerini emekliliğin tüm yönlerine ve sorunlarına orta derecede hazır hissettiklerini ifade etmişlerdir. Emeklilik sorunlarına bakış açılarını cinsiyet değişkeni, yaş ve kıdem değişkenlerine göre daha fazla etkilemektedir (Akçay1994:2).

Suna Yılmaz'ın "Emeklilik Yaşantısı" konulu tezi bu alanda yapılan diğer araştırmalardan biridir.

Emeklilere yönelik bu araştırma dört bölümden oluşmuştur. birinci bölümde emekli ve emeklilik tanımları yapılarak, emeklilik yaşamına geçiş evreleri, emekliliğin başlangıcı, emeklilik yaşantısında önemli olan faktörler, emekliliğe geçişle birlikte, boş zaman etkinlikleri ve yeniden çalışma kavramları araştırılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde çalışanların emekli olmalarını sağlayan sosyal güvenlik kurumları açısından emeklilik değerlendirilmiştir, çok güncel olan sosyal güvenlik kurumlarının birleştirilmesi düşüncesine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, emeklilere örgütlerce sağlanan destekler ile kuruluşlarca gerçekleştirilen emeklilik planları, emekliler düşünülerek hazırlanmış emekliler köyü projesi

ve sosyal güvenlik kurumlarına destek olarak düşünölen özel sigorta sistemleri ve özellikleri incelenmiştir.

Dördüncü kısım;ölkemizdeki emeklilik yaşantısının özellikleri üzerine örnek olarak seçilen İzmir ili Konak ilçesinde gerçekleştirilen 234 kişilik bir araştırma ile bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesinden oluşmuştur. (Yılmaz1996:3)

Emeklilikle ilgili diğeri bir araştırma “Yaşlı Kültürü ve Emekli Derneklerindeki Yaşlıların Sosyo-Kültürel Özellikleri” konulu İpek İncealtın’ın yaptığı araştırmadır.

Bu Çalışmanın amacı, yaşlıların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişkenlere göre, incelenerek, yaşlıların özellikle emeklilik sonrası sosyal uyum süreçlerine, sosyal ilişkilerine, sosyal aktivite ve davranış biçimlerine ışık tutmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Ankara’daki 8 emekli derneğinde bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma 84 kişiyle gerçekleştirilmiş ve yapılan mülakatlarla da desteklenmiştir. Araştırmada, emekli derneklerine katılım gösteren emekliler, yaş, cinsiyet, gelir ve öğrenim düzeyi, doğum yeri, çocuk ve torun sayısı gibi değişkenler yönünden karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, yaşlılık ve emeklilik kavramları, yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamaları kavramları, yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamaları ve teorik gelişmeler üzerinde de durulmuştur. Araştırmanın çıkış noktasını “Aktivite (Etkinlik) Kavramı” oluşturmuş olup, elde edilen veriler bu doğrultuda incelenmiştir.

Araştırmanın sonucunda, emekli derneklerine katılım gösteren yaşlıların büyük bir çoğunluğunun gelir ve öğrenim düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Yine dernekteki yaşlıların önemli bir bölümünün, derneklere “yalnızlık hissinden kurtulmak, arkadaş edinme” “boş vakitleri değerlendirme” “sosyo-kültürel etkinlikleri devam ettirme” ihtiyaçlarını karşılamak için üye oldukları saptanmıştır.

Emeklilikle ilgili araştırmaların ilki “Yaş Haddi Nedeniyle Emekliye Ayrılan Memurların Yaşamlarını Etkileyen Sosyal ve Ekonomik Faktörler” adlı araştırmasıdır. 319 kişi üzerinde anket yoluyla bilgi toplanarak yapılmıştır. Araştırmada emeklilerin aile içi ilişkileri, sosyal ilişkileri ve ekonomik durumları incelenmiştir (Yener, 1982:3).

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1-ARAŞTIRMANIN KONUSU VE HİPOTEZLERİ

Bu çalışma, ülkemizdeki emeklilik yaşantısı ve bu yaşantının sonucunda karşılaşılan ekonomik, sosyal, psikolojik, hukuki vb. sorunlar ve bu sorunlara çözümlerin bulunması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışma Şanlıurfa'da bulunan emeklilerin emeklilik döneminde karşılaştığı sağlık, ekonomik, sosyal, psikolojik, hukuki ve boş zamanları değerlendirmeye ilişkin sorunların emeklilik döneminde kendi kişiliklerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini ortaya koymak amacıyla yöneliktir.

Emeklilikle yaşlılık aynı döneme rast geldiği için, toplumda varolan yanlış yargılar ve ülkemizde emeklilik dönemine ilişkin bir hazırlık eğitiminin verilmemesi nedeniyle, emekliliğe yüklenen tutum ve düşünceler olumsuzdur. Bu olumsuz tutum ve düşünceler nedeniyle, emeklilik döneminde, bireyde uyumsuz bir kişilik görülmektedir. Bu çalışmada da yukarıda belirtilen etkenlerin Şanlıurfa emeklileri üzerindeki etkileri irdelenmiştir.

Yapılan çalışmada emeklilik kavramı emekliliğin; hukuki, fizyolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyal boyutu içinde değerlendirilmiştir. Ayrıca, emekliliğe hazırlık eğitimi ve bunun önemi ile emekli dernekleri ve sendikaları üzerinde durulmuştur.

Ülkemizde, emekliler üzerine yapılan bilimsel çalışmalar, çok sınırlıdır. Bu araştırmada toplumda önemli bir sorun olan emeklilik dönemi ve bu dönemin özelliklerinin, sorunlarının ortaya konması açısından önemlidir.

Araştırmanın Hipotezleri

- 1- Emeklilerin yaşadığı sorunların temelinde, ekonomik neden yatmaktadır
- 2- Kadınlar emekliliğe erkeklerden daha kolay uyum sağlamaktadırlar.
- 3- Emekliliğe yönelik hazırlık eğitimleri emeklilik yaşantısını etkiler.
- 4- Bireyler açısından, emeklilikten sonra, birbirini etkileyen farklı durumlarda (sosyal ilişkileri, evlilik ilişkileri ve fizyolojik durumlarında) değişim yaşanmaktadır.

5- Toplumuz yaşlıları üretmeyen, dünyadan elini ayağını çekmesi gereken kişiler olarak düşünmektedir.

2-ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın genel amacı;çalışanın yaşlılık dönemine denk gelen emeklilik döneminde karşılaşacakları ekonomik, sosyal, psikolojik, fizyolojik ve hukuki sorunlar ve bu sorunları sonucunda gerek kişiliklerinde gerekse çevresel durumlarında meydana gelecek durumları belirginleştirmektedir. Bu nedenle şu soruların cevabı aranmıştır:

1)-Ne şekilde emekli oldunuz?

2)-Emeklilik dönemi, ne anlam ifade etmektedir?

3)-Emeklilik döneminde, sosyal hayatlarında ne gibi değişiklikler olmuştur. Bu noktadaki düşünce, beklenti ve kaygıları nelerdir?

4)-Emeklilik döneminde, aile hayatlarında ne gibi değişiklikler olmuştur. Bu noktadaki düşünce, beklenti ve kaygıları nelerdir?

5)- Emeklilik döneminde, fizyolojik ve psikolojik durumlarında ne gibi değişiklikler olmuştur. Bu noktadaki düşünce, beklenti ve kaygıları nelerdir?

6)- Emeklilik döneminde, ekonomik durumlarında ne gibi değişiklikler olmuştur. Bu noktadaki düşünce, beklenti ve kaygıları nelerdir?

7)- Emeklilik döneminde, en çok karşılaşılan sorunlar nelerdir?

8)- Emeklilik döneminde, görülen bu sorunlar ve değişikliklerin yaş, cinsiyet, gelir ve mesleki değişkenleri açısından belirgin bir şekilde fark var mıdır?

9)-Emeklilik ve emekliliğe hazırlık eğitimi hakkında düşünce, kaygı ve beklentiler nelerdir?

10)-Kadınlar mı erkekler mi emekliliğe daha uyum sağlıyorlar?

11)- Emeklilik döneminde, dini anlayışta bir değişiklik oldu mu?

12)-Dini anlayışın emeklilik dönemine katkısı var mıdır?

13)-Şanlıurfa emeklisinin beklentileri, kaygıları ve düşünceleri nelerdir?

14)- Emeklilik döneminde, emekli dernekleri hakkında, Şanlıurfa emeklisinin, beklenti ve düşünceleri nelerdir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

1)-Bu araştırma, Şanlıurfa ilindeki emeklilerle sınırlıdır.

2)-Gelir, statü, eğitim,harcama alışkanlıkları, sosyal faaliyetlere katılım vb. bakımından diğer meslekten emeklilere göre daha üst seviyedeki pozisyonları işgal eden üst meslekten emeklilerin tercih ettiği bir yerleşim yeri olmadığından dolayı, yapılan araştırmanın sonucunda onların düşüncelerine çok az yer verilmiştir.

3)-Kapalı-geleneksel toplum yapısından kaynaklanan zorluklar ve Şanlıurfa'da yaşanan siyasi ve aşiret olaylarından dolayı insanların araştırmaya olan ilk etapdaki güvensizliği ki;araştırma izin belgesi gösterildiği halde birtakım önyargılar zor bertaraf edilmiştir.

4)- Araştırmacının kadın olması

3-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma bir saha çalışmasına dayanmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır.Anket formu hazırlanırken, sorularda son derece dikkatli davranılmaya çalışılmıştır. Anket formunun geliştirilmesinde şu aşamalar takip edilmiştir:

a)-Kütüphane ve literatür taraması yapılarak, konuyla ilgili bilgiler toplanmıştır. Emeklilik üzerine yapılmış bilimsel araştırmalar incelenerek, anketin teorik temeli oluşturulmuştur.

b)-Emeklilerle yapılan yüz yüze ön-görüşmelerden ve gözlemlerden yola çıkarak, anket soruları geliştirilmiştir.

c)-Toplanılan bilgilerle hazırlanan anketin taslağı, Harran Üniversitesindeki bazı uzmanlarla görüşüldükten sonra yeniden düzenlenmiştir.

d)-Geliştirilen anket, Ankara DİE'ye gönderilmiş ve oradan gelen düzeltme formuyla son şeklini almıştır.

Uygulanan anket, iki kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda, emeklilere yönelik kişisel bilgilere yer verilmiştir. İkinci kısımda, emeklilik ve sonrası döneme ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Geliştirilen anket çoğaltılarak, Şanlıurfa ilinde resmi kuruluşlardan isimleri alınan emeklilere açıklayıcı bilgiler verilerek uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından 123 emekliye ulaşılmış ve anket sonuçları istatistiksel işlemlere tabi tutulmuştur.

Anket uygulandıktan sonra toplanan veriler formlara işlenmiş, sonrada araştırmacı tarafından bilgisayara girilmiştir.

4 –ARAŞTIRMA ALANI

Şanlıurfa ilinin merkez ilçe dışında; 10 ilçesi, 26 belediyesi, 30 bucağı, 1080 köyü ve 1624 köy altı yerleşim yeri bulunmaktadır. İdari yönden dağınık ve yoğun bir yerleşim özelliğine sahiptir.

2000 Yılı nüfus sayımına göre Şanlıurfa; yıllık nüfus artışında binde 36,6 ile ikinci il konumundadır. Türkiye genelinde ise yıllık nüfus artış hızı binde 18,34'tür. Yine 2000 yılı nüfus sayımının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 748,929 erkek, 694,493 kadın olmak üzere toplam 1,443,422 nüfusa sahiptir(Şanlıurfa valiliği web sayfası).

Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki eğitim düzeyinin Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmesi, bu bölgenin gelişmesinin önünde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Şanlıurfa ili sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi olarak bu bölgeye dahil olduğundan ilin eğitim düzeyi ve gelişmişlik düzeyi Türkiye geneline göre düşüktür(Öncel,2003:1-2).

Coğrafi Bölgeler İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Bölgeler	Gelişmişlik Sıralaması
Marmara Bölgesi	1
Ege Bölgesi	2
İç Anadolu Bölgesi	3
Akdeniz Bölgesi	4
Karadeniz Bölgesi	5
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	6
Doğu Anadolu Bölgesi	7

Kaynak: DPT, 2003/a.

Şanlıurfa ili, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde GAP'ın merkezidir. Sosyo-ekonomik konumu itibariyle,(Şanlıurfa ilinin;işsizlik, eğitim, kadın hakları, sosyal gelişmişlik düzeyi, bölgedeki toplumsal hiyerarşinin hala ağalık ve aşiret şeklinde örgütlenmesi, kan davaları vb. değişkenler açısından Türkiye ortalamalarının altında olması) , üst meslekten emeklilerin yerleşim yeri olarak tercih edilmemektedir.

Yapılan araştırmada, araştırmacının Şanlıurfa'da ikamet etmesinden dolayı, bu ildeki emeklilik yaşantısı incelenmiştir. Şanlıurfa ilinin sosyal ve kültürel yapısının kapalı olması ve sosyal ortamların sınırlı olması, üst meslekten emeklilerin ikamet yeri olarak Şanlıurfa ilini tercih etmemelerine neden olmuştur. Bu da araştırmaya bazı sınırlılıklar getirmiştir.

Şanlıurfa'da, böyle bir araştırmanın yapılmasında çok büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Eğitim seviyesinde Türkiye'de 70. sıralarda yer alan Şanlıurfa'da araştırmacı anket sorularını uygularken her defasında araştırmanın amacını kapsamlı bir şekilde izah etmek zorunda kalmıştır. Ancak, araştırma anketinin uygulandığı sırada, yapılan ev ziyaretlerinde Şanlıurfa ilinde ülkemizin örf ve adetlerine uygun bir şekilde son derece misafirperver davranılması araştırmacının motivasyonunu arttırmıştır.

5- ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Bu araştırmanın evrenini, Şanlıurfa ilinde bulunan Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve SSK ya bağlı emekliler oluşturmaktadır.Türkiye genelinde Emekli Sandığına tabi emeklilerin sayısı 1.052.122'dir. Bu rakam Bağ-Kur Emeklilerinde 1479 ve 2926 sayılı kanuna göre emekli olanlarda toplam 1.393.662'dir.SSK'ya bağlı emeklilerin ise Türkiye genelindeki sayısı 3.935.523 kişidir.Araştırmamızın evrenindeki emeklilerin Türkiye genelindeki dağılımına baktığımızda; Şanlıurfa ilinde Emekli Sandığına tabi emeklilerin sayısının 4.163 olduğu görülmekte iken bu sayı Türkiye genelinde Emekli Sandığına tabi emeklilerin binde 3.96'sını oluşturmaktadır.Şanlıurfalı SSK emeklilerinin sayısı 15.104 kişidir ve Türkiye genelindeki SSK'lı emeklilerin binde 3.84'ünü oluşturmaktadır. Bağ-Kur emeklilerinin dağılımına baktığımızda ise Şanlıurfalı Bağ-Kur emeklilerinin sayısının 1479 ve 2926 sayılı kanuna göre emekli olanlarda toplam 13.110 olduğunu görmekteyiz ve bu rakam Türkiye genelindeki Bağ-Kur emeklilerinin binde 9.4'ünü oluşturmaktadır.Araştırmamızın örneklemini oluşturan ve Emekli Sandığına bağlı Şanlıurfalı 98 emeklimiz ise araştırmamızın evrenini oluşturan 4.163 Emekli Sandığına bağlı emeklimizin binde 23.5'ini oluşturmaktadır. Yine araştırmamızın örneklemini oluşturan SSK'ya tabi 25 emeklimiz ise araştırmamızın evrenini oluşturan 15.104 emeklimizin binde 16.5'ini oluşturmaktadır.Araştırmamıza Bağ-

Kur emeklileri de dahil edilmiş ancak aşağıda belirtilen nedenlerden ötürü bu emeklilere bazen ulaşılamamış bazı durumlarda ise değerlendirmeye alınmamışlardır. Araştırmanın örneklem seçiminde basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından ilgili kuruluşlardan emeklilerin isim ve adres bilgilerine ulaşılmış, bu emeklilerden tesadüfi örneklem yoluyla ve kura yöntemiyle 150 emekli seçilmiş, ancak belirtilen nedenlerden ötürü 123 emekliden elde edilen veriler istatistiki işleme tabi tutulmuştur. Araştırmada, evrende bulunan emeklileri temsil etmek üzere; tesadüfi örneklem seçimi yoluyla ,çeşitli meslek grubu emeklilerinden (Doktor, Memur, Öğretmen, İşçi ve diğer meslek grubundan emekliler), emekli olma yaşları ve emekli olma şekilleri birbirinden farklı, 52 kadın ve 71 erkek emekli seçilmiştir. Bu emeklilerin 25'i SSK ve 98'i Emekli Sandığına bağlı emeklilerdir. Araştırma örnekleminin araştırmanın evrenini temsil etmesi amacıyla değişik meslek grubundan emeklilere ulaşılmış, değişik cinsiyet ve değişik emekli olma yaşına sahip emekliler seçilmiştir. Emekli olma şekilleri bakımından değişiklik gösteren emekliler(İsteğe bağlı, yaş haddi, malulen, vb.) örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmada Bağ-Kur emeklilerine de ulaşılmak istenmiş ancak emeklilerin anket doldurmayı kabul etmemesi, adreste bulunamama, bazı erkek emeklilerin kadın araştırmacıyla konuşmak istememesi ve bazı anket sonuçlarının tutarsız oluşu nedeniyle Bağ-Kur emeklilerinin anketleri değerlendirmeye alınmamıştır. Bir kısım emekliyle anketler yüz yüze yapılmış, bir kısmına anket gönderilmiş, ancak Şanlıurfa ilindeki geleneksel toplum yapısından kaynaklanan sorunlar, aşiret ve siyasi olaylardan dolayı anketler geri gönderilmiş ve bunun sonucunda araştırmacı anket iznini göstererek, önyargıları kırıp birebir-yüz yüze anketleri uygulamıştır. Araştırma kapsamına alınan 123 emeklinin, evreni temsil ettiği düşünülmektedir. Birtakım sebeplerden dolayı evrenin tamamına ulaşılmamış, ancak 123 kişilik bir örneklem gurubu üzerinde çalışılmıştır.

III. BÖLÜM

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3. 1. KİŞİSEL BİLGİLERE İLİŞKİN BULGULAR

3. 1. 1. Emeklilerin Cinsiyet Durumu

Çalışma Şanlıurfa ilinde ikamet eden ve çeşitli sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlı bulunan 52 kadın ve 71 erkek emekli üzerinde yapılmıştır. Oluşan dağılım aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Emeklilerin Cinsiyet Durumunun Yaşa Göre Dağılımı

Cinsiyet	Yaş					Genel Toplam
	38-42	43-47	48-52	53-57	58-Üzeri	
Kadın %	55	56	33,3	34,2	37,5	42,3
s	11	14	8	13	6	52
Erkek %	45	44	66,6	65,8	62,5	57,7
s	9	11	16	25	10	71
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	20	25	24	38	16	123

Ankete katılan 38-42 yaş grubunun %55'i kadın emeklilerden oluşmaktadır. 43-47 yaş grubunun %56'sı, 48-52 yaş grubunun %33'ü, 53-57 yaş grubunun %34,2'si ve 58 ve üzeri yaş grubunun %37,5'ini oluşturmaktadır. Erkek emekliler ise 38-42 yaş grubunun %45'i, 43-47 yaş grubunun %44'ü, 48-52 yaş grubunun %66,6'sı, 53-57 yaş grubunun %65,8'i ve 58 ve üzeri yaş grubunun %62,5'ini oluşturmaktadırlar. Tüm emekliler içerisinde ise Kadın emekliler grubunun %42,3'ünü oluştururken Erkek emekliler grubunun %57,7'sini oluşturmaktadırlar.

Şanlıurfa'daki geleneksel anlayışa göre, çalışan kadının toplum içindeki konumu değişmektedir. Şanlıurfa'daki erkeklerin büyük bir kısmına göre bir kadın ister çalışsın ister çalışmasın, daima evinin kadınıdır. Bu durumda çalışan kadın, çalışma hayatıyla birlikte evin ve çocukların da bütün sorumluluğunu tek başına yüklenmiştir. Kadın emeklilerle yapılan görüşmelerde, çalışma hayatı sırasında eşlerinin kendilerinin maaş kartlarını aldıklarını ve

hiçbir noktada özgür olamadıklarını, büyük çoğunluğu belirtmiştir. Bütün bu nedenlerden dolayı, Şanlıurfa ilinde çalışan kadınlar erken yaşta emekli olmak istemişlerdir. Erkek emekliler ise, Şanlıurfa'da emeklilerin gidebileceği mekanların az olduğunu ve emekli maaşlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle, geç yaşta emekli olmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca erkek emeklilerin bir kısmı, Şanlıurfa'da aşiret yapısından kaynaklanan nedenlerden dolayı çalışma hayatının sıkıcı geçmediğini belirtmişlerdir. Erkek emeklilerin büyük çoğunluğu, Şanlıurfa'da Şanlıurfalı olan çalışanlar arasında ast-üst ilişkisinin olmadığını, çalışma koşullarının stresten uzak olduğunu, işe gidip gelmenin kendi istedikleri zamanda gerçekleştiğini belirterek, çalışma hayatında çok fazla yıpranmadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenlerden dolayı, erkek emekliler erken emekliliği düşünmemişlerdir. Ayrıca alacakları emekli maaşı yetersiz olabileceğinden, yaşanacak olan ekonomik sıkıntıyı gidermek için zaten ikinci bir işte çalışacaklarını, Şanlıurfa'da çalışabilecekleri mekanların olmayışından dolayı erkek emeklilerin büyük çoğunluğu, geç emekli olduklarını belirtmişlerdir.

3. 1. 2. Emeklilerin Eğitim Durumu

Araştırmanın örneklemini oluşturan emeklilerimizin eğitim ve cinsiyet durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Emeklilerin Eğitim Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
Kadın %	72,7	57,1	39,2	45,8	0	42,3
s	8	8	29	11	0	52
Erkek %	27,3	42,9	60,8	54,2	0	57,7
s	3	6	45	13	0	71
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	11	14	74	24	0	123

Ankete katılan kadın emeklilerin eğitim durumuna baktığımızda, %72,7'sini ilkökul mezunları, %57,1'ini ortaokul mezunları, %39,2'sini lise, %45,8'ini üniversite mezunları

oluşturmaktadır. Erkek emeklilerin %27, 3'ünü ilkokul, %42, 9'unu ortaokul, %60, 8'ini lise, %54, 2'sini üniversite mezunları oluşturmaktadır. . Üniversite mezunu emekliler içerisinde ise %45, 8 ini kadın emekliler oluşturmaktadırlar. Şanlıurfa'daki geleneksel anlayışa göre, kız çocuklarının okutulması doğru değildir. Bugün dahi 21. yüzyılda olmamıza rağmen, kız çocuklarının okutulması için, para cezaları ya da “ Haydi Kızlar Okula” gibi kampanyalar yapılarak, kız çocuklarının okutulması için faaliyetler yapılmaktadır. Bu nedenle, üniversite ve lise mezunu emeklilerin çoğunluğu Şanlıurfalı kadın emekliler değildir. Eşinin Şanlıurfalı olmasından dolayı, Şanlıurfa'da ikamet eden, başka memlekette olan kadın emeklilerdir.

Erkek emekliler ise lise ve üniversite grubunun çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Araştırmacı yapmış olduğu incelemeler ve gözlemlerde, Şanlıurfa'da kadının iş hayatına girmemesinin ve kız çocuklarının okutulması oranının daha az olması nedeninin altında yatan başlıca nedenlerden birinin; “kadın namustur” anlayışından kaynaklandığını tespit etmiştir. Yapılan ön görüşmelerde bir kısım emeklinin de bu anlayışı savunduğu, hatta bunlar arasında üst gelir ve eğitime mensup emeklilerin de bulunduğu görülmüştür. Yapılan mülakatlarda, emekliler bu anlayışın altında yatan yaşam felsefesinin mantığını şöyle izah etmişlerdir:kendi mensubu oldukları inanç sistemine göre, kadının helali olanların dışında karşı cinsten biriyle olmasının büyük sakıncaları olduğunu, evlerini bile misafirlikte buna göre tanzim ettiklerini ve kadının sadece kocasına hizmet etmek için yaratıldığını belirtmişlerdir. Hatta emeklilerin bir kısmı sadece kadının çalışmasına değil, kız çocuklarının okutulmasına dahi razı gelmediklerini, çevrenin bozuk olduğunu okuduğu zaman gözünün dışarıda olabileceğini oysa küçük yaşlarda yerinin evi olduğunu anlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Eşleri çalışan emeklilerde dahi bu geleneksel anlayışın, daha esnek olmak şartıyla tezahürünün görüldüğü tespit edilmiştir. Eşleri çalışan erkek emeklilerinde eşleri emekli olduktan sonra çok fazla sosyal hayata katılmalarına izin vermedikleri görülmüştür. Hatta eşlerinin çalıştıkları zamanda, çok fazla aile hayatının sorumluluğunu eşleriyle paylaşmadığı, bu nedenden dolayı kadın çalışanlarının çalışma yaşamından çabuk bıktığı ve erken emekliliğe ayrılmayı tercih ettikleri görülmüştür.

3. 1. 3. Emeklilerin Medeni Durumu

Araştırmaya katılan emeklilerin 115'i evli, 3'ü bekar ve 5'i boşanmıştır. Emeklilerin medeni durumlarının cinsiyete göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Emeklilerin Medeni Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Medeni Durum				Genel Toplam
	Evli	Bekar	Boşanmış	Diğer	
Kadın %	42, 6	66, 6	20	0	42, 3
s	49	2	1	0	52
Erkek %	57, 4	33, 3	80	0	57, 7
s	66	1	4	0	71
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	115	3	5	0	123

Ankete katılan evli emeklilerden %42, 6'sı kadın, %57, 4'ü erkek emeklilerden oluşmaktadır. Bekar emeklilerin çoğunluğunu %66, 6 ile kadın emekliler oluşturmaktadır. Şanlıurfa ilinde kadın kendi hayatına dair bireysel kararları alma hakkına henüz tam ulaşamadığından boşanmış kadın emekli erkek emeklilerden azdır. Boşanmış emeklilerin %20'sini kadın emekliler oluştururken %80'ini erkek emekliler oluşturmaktadır.

Boşanmış olan kadın emekliler, aile reisliğini de üstlendiklerinden tüm sorumluluklar kendi üzerlerine yüklenmiştir. Yapılan görüşmelerde, emekliliğe ayrılmayı ne kadar istediklerini belirtmeler de ekonomik sıkıntı çekmekten korktukları için bunu düşünmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, medeni durumlarından dolayı yıllarca gerek iş hayatında gerekse toplum yaşamında çok büyük sıkıntı çektiklerini ve bütün bunlara ekonomik güçsüzlüğünde eklendiğini belirterek şimdi emeklilik döneminde büyük sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

3. 1. 4. Emeklilerin Mesleki Durumu

Araştırmamıza katılan emeklilerin 3'ü doktor, 28'i memur, 39'u öğretmen, 25'i işçi ve 28'i diğer meslek grubuna ait emeklilerdir. Emeklilerin mesleki durumlarının cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4: Emeklilerin Mesleki Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Meslek					Genel Toplam
	Doktor	Memur	Öğretmen	İşçi	Diğer	
Kadın %	33,3	42,9	56,4	16	46,4	42,3
s	1	12	22	4	13	52
Erkek %	66,6	57,1	43,6	84	53,6	57,7
s	2	16	7	21	15	71
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	3	28	39	25	28	123

Ankete katılan emeklilerden doktor olanların %33, 3'ü kadın %66, 6'sı erkek emeklilerden oluşmaktadır. Memurların %42, 9'u, Öğretmenlerin %56, 4'ü, işçilerin %16'sı ve diğer meslek grubunun %46, 4'ünü kadın emekliler oluşturmaktadır. Yapılan öngörüşmelerde öğretmen olan kadın emeklilerin büyük çoğunluğu Şanlıurfa'lı olmadıklarını, eşlerinin memleketi olması münasebetiyle Şanlıurfa'da ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Şanlıurfa'da kadının eğitime çok fazla önem verilmediğinden kadın emeklilerden alt meslek grubundakilerin büyük çoğunluğunu Şanlıurfalı kadın emekliler meydana getirmektedir. Üst meslek grubundaki kadın emeklilerin büyük çoğunluğu, eşinin memleketi olduğu için Şanlıurfa'da bulduklarını görüşmelerde belirtmişlerdir.

Erkek emeklilerde ise doktor olanların %66, 6'sı erkek, memurların %57, 1'i, öğretmenlerin %43, 6'sı, işçilerin %84'ü ve diğer meslek grubunun %53, 6'sı erkek emeklilerdir. İşçi emeklilerin büyük çoğunluğunu, erkekler, oluşturmaktadır. Kadınların, işçi olarak istihdam edilebileceği yerlerin az olmasından dolayı, işçi emeklilerinin büyük çoğunluğunu erkek emekliler oluşturmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin kadın emekliler arasında yaygın olmasının nedeni, öğretmenlik mesleğinin bir kadın için rahat olması ve Şanlıurfa ilindeki kadınların bu mesleğe yönelmiş olmalarıdır.

3. 1. 5. Emeklilerin Eşlerinin Eğitim Durumu

Emeklilerimizin ait oldukları meslek gruplarına göre eşlerinin eğitim durumuna baktığımızda oluşan dağılım aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 5: Emeklilerin Eşlerinin Eğitim Durumlarının Mesleğe Göre Dağılımı

Meslek	Emekli Eşlerinin Eğitim Durumu						Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	Cevapsız	
Doktor %	0	0	0	13,6	0	0	2,4
s	0	0	0	3	0	0	3
Memur %	41,2	33,3	10,6	0	66,6	40	22,8
s	14	3	5	0	4	2	28
Öğretmen %	0	0	51	68,2	0	0	31,8
s	0	0	24	15	0	0	39
İşçi %	52,9	33,3	4,2	0	33,3	0	20,3
s	18	3	2	0	2	()	25
Diğer %	5,9	33,3	34,1	18,2	0	60	22,7
s	2	3	16	4	0	3	28
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	34	9	47	22	6	5	123

Emekli eşlerinden ilkökul mezunu olan 34 emekli eşinden %41, 2'si memur emeklilerinin, %52, 9'u işçi ve %5, 9'u ise diğer meslek grubundaki emeklilerin eşleridir. Ortaokul mezunu emekli eşlerinin %33, 3'ü memur, %33, 3'ü işçi ve %33, 3'ü ise diğer meslek grubuna ait emekli eşleridir. Lise mezunu emekli eşlerine baktığımızda %10, 6'sı memur emeklilerimizle evli iken %51'i öğretmen, %4, 2'si işçi ve %34, 1'i ise diğer meslek grubundan emeklilerle evlidirler. Üniversite mezunu emekli eşlerinin dağılımına baktığımızda %13, 6'sı doktor, %68, 2'si öğretmen, %18, 2'si diğer meslek grubuna mensup emekli eşleridir. Diğer seçeneğini işaretleyen emeklilerimize baktığımızda bu emeklilerimizin

eşlerinin %66, 6'sı memur, %33, 3'ü ise işçi emeklilerinin eşleridir. Sorumuza cevap vermeyen 5 emeklimizden %40'ı memur,

%60'ı diğer meslek grubundan emeklilerimizdir. Bu soruya cevap vermeyen emeklilerimiz boşanmış olan emeklilerimizdir.

Emeklilerin eşlerinin eğitim durumlarına göre olan dağılıma baktığımızda; üst meslek grubuna mensup emeklilerin eşlerinin de yüksek eğitim durumuna sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde, doktor emeklilerinin eşlerinin hepsinin üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Yine, öğretmen emeklilerinin eşlerinin eğitim durumuna baktığımızda, büyük çoğunluğunun kendileriyle aynı meslekten olmalarından dolayı eğitim durumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Alt meslek grubundan emeklilerimize baktığımızda; işçi ve memur emeklilerimizin eşlerinin de büyük çoğunluğunun alt eğitim düzeyine (ilkokul ve ortaokul) mensup oldukları görülmüştür.

Sonuç itibariyle; yüksek meslek ve eğitim durumuna mensup emeklilerimizin eşlerinin de yüksek eğitim durumuna sahip oldukları, düşük meslek ve eğitim durumuna mensup emekli eşlerinin de genel olarak düşük eğitim durumuna mensup oldukları görülmüştür.

3. 1. 6. Emeklilerin Eşlerinin Çalışma Durumu

Emeklilerimizin aylık gelirlerine göre eşlerinin çalışma durumuna baktığımızda gelir düzeyi düştükçe emekli eşlerinin çalışma oranının arttığını görmekteyiz. Ayrıntılı dağılım ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6:Emeklilerin Eşlerinin Çalışma Durumlarının Gelire Göre Dağılımı

Emekli Eşlerinin Çalışma Durumu	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer Gelir Grubu	
Çalışıyor %	100	95,5	29,1	11,8	0	53,7
s	6	42	16	2	0	66
Çalışmıyor %	0	0	70,9	70,6	100	42,3
s	0	0	39	12	1	52
Cevapsız %	0	4,5	0	17,6	0	4,0
s	0	2	0	3	0	5
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	44	55	17	1	123

Emekli eşlerinin çalışma durumlarının, emeklilerimizin gelirlerine göre dağılımına baktığımızda 300-400 Milyon arası gelire sahip 6 emekli eşinin %100'ü çalışmaktadır. 401-500 Milyon arası gelire sahip emeklilerimizin eşlerinin %95,5'i çalışmaktadır. 501-750 Milyon gelir grubuna mensup emeklilerimizin eşlerinin %29,1'i çalışırken %70,9'u çalışmamaktadır. 751 Milyon-1.500 Milyar arası gelire sahip emekli eşlerinin, %11,8'i çalışmakta iken %70,6'sı çalışmamaktadır. Diğer gelir grubunda olan 1 emeklimizin eşi ise, çalışmamaktadır.

Genel olarak baktığımızda düşük gelir grubuna ait emeklilerin eşleri çalışmakta, gelir düzeyi arttıkça emekli eşlerinin çalışma oranı da azalmaktadır. Şanlıurfa ilinde genel olarak eşleri çalıştırmama eğiliminin olduğu yapılan gözlemlerde araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Ancak, gelir düzeyinin çok düşük oluşu, emekli eşlerinin de çalışmasını gerekli kılmıştır. Eşleri çalışan emeklilerin ekonomik kaygıları yine var olmakla birlikte, biraz daha az olmuştur. Emekli olduktan sonra, büyük çoğunluğu ikinci bir iş aramak zorunda kalmamışlardır. Düşük gelire sahip olan emeklilerin bir kısmının eşlerinin, tarlalarda işçi olarak çalıştığı mülakatlarda görülmüştür.

3. 1. 7. Emeklilerin Çocuk Sayıları

Emeklilerimizin eğitim düzeyi ile sahip oldukları çocuk sayılarının dağılımına baktığımızda oluşan dağılım aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 7: Emeklilerin Çocuk Sayılarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Emeklilerin Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
1 Çocuk %	0	0	0	4, 2	0	0, 8
s	0	0	0	1	0	1
2 Çocuk %	0	0	10, 1	45, 8	0	15, 4
s	0	0	7	11	0	19
3 Çocuk %	27, 3	21, 4	52, 7	20, 8	0	40, 7
s	3	3	39	5	0	50
4 Çocuk %	18, 2	35, 8	31, 8	20, 8	0	28, 5
s	2	5	24	5	0	35
Diğer %	54, 5	42, 8	5, 4	8, 4	0	14, 6
s	6	6	4	2	0	18
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	11	14	74	24	0	123

İlkokul mezunu emeklilerin %27, 3'ü 3 çocuk sahibi iken, %18, 2'si 4 çocuk sahibidir. %54, 5'i ise 5 ve daha fazla çocuk sahibidirler. İlkokul mezunu emeklilerimizin çocuk sayısı yoğun olarak %54, 5' la 5 ve daha fazla çocuk sayısı üzerinde yoğunlaşmıştır. Ortaokul mezunu emeklilerimizin %21, 4'ü 3 çocuk sahibi iken, %35, 8'i 4 çocuk sahibidirler. Ortaokul mezunu emekliler %42, 8' le en büyük oranda 5 ve daha fazla çocuk sahibidirler. Lise mezunu emeklilerin ise %10, 1'i 2 çocuk, %52, 7'si 3 çocuk, %31, 8'i 4 çocuk ve %5, 4'ü ise 5 ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Üniversite mezunu emeklilerimizin %4, 2'si 1 çocuk, %45, 8'i 2 çocuk, %20, 8'i 3 çocuk, yine %20, 8'i 4 çocuk ve %8, 4'ü 5 ve üzeri çocuk sahibidirler.

Tabloda da görüldüğü gibi, eğitim seviyesi düştükçe çocuk sayısı artmıştır. İlkokul ve ortaokul mezunu emekliler, en fazla 3, 4 ve üzeri çocuğa sahiptirler. Tek çocuğun olduğu ailelere baktığımızda, sadece üniversite mezunu olanların olduğu görülmüştür. Ancak, Şanlıurfa da lise ve üniversite mezunu olan ailelerde de 4 ve üzeri çocuğa sahip olunduğu görülmüştür. Emekliler, yapılan görüşmelerde, bunun en önemli nedeni olarak erkek çocuğa verilen değerden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Lise ve üniversite mezunu 4 ve üzeri çocuğa sahip olan emeklilerle yapılan görüşmelerde, eğitim seviyeleri ne kadar yüksek olursa olsun, Şanlıurfa ili içinde erkek çocuğa ne kadar çok sahip olunursa, ailenin o kadar güçlü olacağını belirtmişlerdir. Şanlıurfa'da emeklilerin içinde, erkek çocuğu olmadığı için, ikinci bir evlilik yapan ya da daha fazla erkek çocuğa sahip olmak için yine ikinci bir evlilik yapan, eğitim seviyesi yüksek emekliler bulunmaktadır. Araştırmacı, yapmış olduğu incelemeler ve gözlemlerde, eğitim seviyesi bu kadar yüksek ailelerde bu durumun görülmesinin en önemli nedeni olarak, aşiretin genişletilmesi anlayışının yattığını tespit etmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere genel toplamda, üç ve dört çocuklu ailelerin oranı çok yüksektir.

3. 1. 8. Emeklilerin Aylık Net Gelirleri

Emeklilerimizin ait oldukları meslek grubuna göre elde ettikleri aylık net gelirlerinin dağılımını aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8: Emeklilerin Aylık Net Gelirinin Mesleğe Göre Dağılımı

	Aylık Net Gelir	
--	-----------------	--

Meslek	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1. 500 Milyar	Diğer	Genel Toplam
Doktor %	0	0	0	11, 8	100	2, 4
s	0	0	0	2	1	3
Memur %	0	29, 5	27, 3	0	0	22, 8
s	0	13	15	0	0	28
Öğretmen %	0	0	63, 6	23, 5	0	31, 7
s	0	0	35	4	0	39
İşçi %	66, 6	34, 1	5, 5	17, 6	0	20, 3
s	4	15	3	3	0	25
Diğer %	33, 3	36, 4	3, 6	47, 1	0	22, 8
s	2	16	2	8	0	28
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	6	44	55	17	1	123

300-400 Milyon gelir sahibi olan emeklilerin %66, 6'sı işçi, %33, 3'ü diğer meslek grubuna mensup emeklilerdir. 401-500 Milyon arası gelire sahip emeklilerin %29, 5'i memur, %34, 1'i işçi, %36, 4'ü ise diğer meslek grubundan emeklilerdir. 501-750 Milyon gelir grubundaki emeklilere baktığımızda %27, 3'ü memur, %63, 6'sı öğretmen, %5, 5'i işçi ve %3, 6'sı diğer meslek mensubu emeklilerdir. 751Milyon-1. 500 Milyar gelire sahip emeklilerin %11, 8'i doktor, %23, 5'i öğretmen, %17, 6'sı işçi ve %47, 1'i diğer mesleklerden emekli olan emeklilerdir. Diğer gelir grubuna sahip olan 1 emeklimiz ise doktordur. Genel olarak baktığımızda ise emeklilerimiz içinde 55 kişi ile 501-750 Milyon gelir grubu en fazla görülen gelir grubudur.

Tablodan da görüldüğü üzere, en düşük gelir grubunu işçi ve memur emekliler oluşturmaktadırlar. Yapılan görüşmelerde, 751 Milyon-1.500 Milyar gelire sahip öğretmenlerin emekli olduktan sonra özel dersanelerde çalışmaları nedeniyle, gelir seviyeleri yüksek görülmektedir. Bazı işçi emeklilerinin, 751 Milyon-1500 Milyar gelire sahip olmaları ise ailelerinden kalan fıstık tarlalarının geliri ile açıklanmaktadır.

3. 1. 9. Emeklilerin Konut Sahibi Olup Olmama Durumu

Emeklilerin elde ettikleri aylık net gelirlerine göre konut sahibi olup olmamalarının dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 9: Emeklilerin Konut Sahibi Olup Olmamalarının Gelire Göre Dağılımı

Konut Durumu	Aylık Net Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Konut Sahibi %	16,6	77,3	98,2	100	100	87
s	1	34	54	17	1	107
Konut Sahibi Değil %	83,4	22,7	1,8	0	0	13
s	5	10	1	0	0	16
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	44	55	17	1	123

Aylık geliri 300-400 Milyon arasında olan emeklilerin %16,6'sı konut sahibi iken, %83,4'ü ise konut sahibi değildir. 401-500 Milyon gelire sahip olan emeklilerimizin %77,3'ü konut sahibi iken, %22,7'si ise konut sahibi değildir. 501-750 Milyon gelir grubuna dahil emeklilerin %98,2'si konut sahibi iken, %1,8'i ise konut sahibi değildirler. 751 Milyon-1.500 Milyar ve diğer gelir grubuna sahip olan emeklilerin tümü konut sahibidirler.

Yüksek gelir grubuna dahil emeklilerin, çok büyük oranda konut sahibi oldukları görülmektedir. Sadece, aylık geliri 300-400 Milyon arasında olan 6 emekli, %83,4 gibi büyük bir oranda konut sahibi değildirler. Genel toplamda ise, konut sahibi olan emeklilerin oranı tüm emeklilere göre değerlendirildiğinde %87'dir. Konut sahibi olmayan emeklilerin oranı ise, tüm emeklilere göre %13'tür. Yapılan görüşmelerde, konut sahibi emeklilerin büyük çoğunluğu, evlerini emekli ikramiyesi ile aldıklarını belirtmişlerdir.

Akçay'ın yaptığı araştırmada, emeklilerin emekli ikramiyesi ile yapmayı düşündüğü şeylerin başında ev almak gelmektedir (Akçay, 1994:168).

3. 1. 10. Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Durumu

Emeklilerin eğitim durumlarına göre öğrenim gören çocuklarının bulunup bulunmamasıyla ilgili dağılım aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 10: Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Durumunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Öğrenim Gören Çocuk	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
Var %	82	93	100	100	0	97,6
s	9	13	74	24	0	120
Yok %	18	7	0	0	0	2,4
s	2	1	0	0	0	3
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	11	14	74	24	0	123

Emeklilerin öğrenim gören çocuk durumunu emeklilerin eğitim durumuna göre değerlendirdiğimizde; lise ve üniversite mezunu emeklilerimizin hepsinin öğrenim gören çocuğu bulunmaktadır. İlkokul mezunu emeklilerimizin %82'si ve ortaokul mezunu emeklilerimizin %93'ü öğrenim gören çocuk sahibidir. Genel olarak baktığımızda ise, öğrenim gören çocuk sahibi emekliler, tüm emeklilerin %97,6'sını oluşturmaktadır. Emeklilerimizin %2,4'ü öğrenim gören çocuk sahibi değildirler.

3. 1. 11. Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Sayıları Durumu

Emeklilerin eğitim durumları ile öğrenim gören çocuk sayılarıyla ilgili dağılımı gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 11: Emeklilerin Öğrenim Gören Çocuk Sayılarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Eğitim Durumu	
--	---------------	--

Öğrenim Gören Çocuk Sayısı	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	Genel Toplam
1 Çocuk %	0	0	2, 7	8, 3	0	3, 2
s	0	0	2	2	0	4
2 Çocuk %	63, 6	64, 3	27	29, 2	0	35
s	6	8	20	7	0	42
3 Çocuk %	36, 4	35, 7	48, 6	62, 5	0	48, 8
s	3	5	36	15	0	59
4 Çocuk %	0	0	17, 6	0	0	10, 6
s	0	0	13	0	0	13
Diğer %	0	0	4, 1	0	0	2, 4
s	0	0	3	0	0	2
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	9	13	74	24	0	120

İlkokul mezunu emeklilerimizin %63, 6'sı öğrenim gören 2 çocuğa sahipken, %36, 4'ü ise öğrenim gören 3 çocuğa sahiptir. Ortaokul mezunu emeklilerimizin ise %64, 3'ü öğrenim gören 2 çocuğa sahip iken, %35, 7'sinin öğrenim gören 3 çocuğu vardır. lise mezunu emeklilere baktığımızda, %2, 7'si 1 çocuk, %27'si 2 çocuk, %48, 6'sı 3 çocuk, %17, 6'sı 4 çocuk ve %4, 1'i 5 ve üzeri öğrenim gören çocuğa sahiptir. Üniversite mezunu emeklilerin %8, 3'ü öğrenim gören 1 çocuk, %29, 2'si 2 çocuk, %62, 5'i ise 3 çocuk sahibidir.

İlkokul mezunu olan emeklilerin büyük çoğunluğu, çok çocuk sahibi olmalarına rağmen, Şanlıurfa'da kız çocuklarının okutulmaması ve ekonomik nedenlerden dolayı, iki ya da üç tane öğrenim gören çocuğa sahiptir. Bu öğrenim gören çocukların büyük çoğunluğu da erkeklerden meydana gelmektedir.

Emeklilerin öğrenim gören çocuklarının olması, onları geç emekliliğe sevk etmektedir. Hatta ekonomik kaygılardan dolayı, ikinci bir iş aramaya neden olmaktadır.

3. 1. 12. Emeklilerin Alışveriş Yapma Şekilleri

Emeklilerin aylık net gelirlerine göre alışverişlerini ne ile yaptıklarıyla ilgili dağılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12: Emeklilerin Alışverişlerini Ne İle Yaptıklarının Gelire Göre Dağılımı

Alışverişi Ne İle Yaptıkları	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Nakit %	0	0	1, 8	47, 1	100	8, 1
s	0	0	1	8	1	10
Borçlanarak %	83, 33	18, 2	0	0	0	10, 6
s	5	8	0	0	0	13
Kredi Kartı %	0	43, 2	89, 1	41, 2	0	61
s	0	19	49	7	0	75
Veresiye %	16, 66	34, 1	9, 1	11, 7	0	18, 7
s	1	15	5	2	0	23
Diğer %	0	4, 5	0	0	0	1, 5
s	0	2	0	0	0	2
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	6	44	55	17	1	123

Emeklilerin alışverişlerini ne ile yaptıklarının, gelir durumuna göre dağılımına baktığımızda; 300-400 Milyon gelir grubundaki emeklilerimizin %83, 33'ü alışverişlerini borçlanarak yaparken, %16, 66'sı veresiye alışveriş etmektedirler. 401-500Milyon gelir grubuna dahil emeklilerimize baktığımızda; bu emeklilerimizin %18, 2'sinin borçlanarak, %43, 2'sinin kredi kartı kullanarak, %34, 1'inin veresiye ve %4, 5'inin de diğer şekillerde alışveriş ettiklerini görmekteyiz. 501-750 Milyon gelire sahip emeklilerimizin, %1, 8'i nakit alışveriş yaparken, %89, 1'i kredi kartı kullanmakta ve bu emeklilerimizin %9, 1'i ise veresiye alışveriş etmektedirler. 751 Milyon-1. 500 Milyar gelir grubundaki emeklilerimizin %47, 1'alışverişlerini nakit, %41, 2'si kredi kartı ve %11, 7'si veresiye yapmaktadırlar. Diğer gelir grubuna mensup olan tek emeklimiz ise alışverişlerini nakit yaptığını belirtmiştir.

Emeklilerimizin alışverişlerini ne ile yaptıklarına dair verilerin genel dağılımına baktığımızda ise; tüm emekliler içerisinde %61 oranı ile kullanım oranı en büyük alışveriş aracı kredi kartı olarak görülmektedir. Kredi kartını %18, 7 ile veresiye alışveriş, %10, 6 ile borçlanarak ve %8, 1 ile nakit alışveriş izlemektedir.

Üst gelir grubun dahil emeklilerin çoğunluğu, nakit para ile alışveriş yapmaktadırlar. Alt gelir grubundan olanlar, kredi kartına başvurmamaktadırlar. Borçlanarak ve veresiye alışveriş etmektedirler. Memur ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu, alışverişlerinde kredi

kartına başvurduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, kredi kartı borcu yüzünden zaman zaman bunalıma girdiklerini belirtmişlerdir.

3. 1. 13. Emeklilerin Tabi Oldukları Sosyal Güvenlik Kuruluşları

Emeklilerin ait oldukları meslek gruplarına göre tabi oldukları sosyal güvenlik kuruluşlarını gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 13: Emeklilerin Tabi Oldukları Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının Mesleğe Göre Dağılımı

Tabi Olunan Sosyal Güvenlik Kuruluşu	Meslek					Genel Toplam
	Doktor	Memur	Öğretmen	İşçi	Diğer	
Bağ-Kur %	0	0	0	0	0	0
s	0	0	0	0	0	0
S. S. K. %	0	0	0	100	0	20, 3
s	0	0	0	25	0	25
Emekli Sandığı %	100	100	100	0	100	79, 7
s	3	28	39	0	28	98
Diğer %	0	0	0	0	0	0
s	0	0	0	0	0	0
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	3	28	39	25	28	123

Emeklilerimizin tabi oldukları sosyal güvenlik kuruluşlarını mesleğe göre değerlendirdiğimizde; üç doktor emeklimizin tümünün Emekli Sandığına tabi olduğu görülmektedir. Yine bu doğrultuda memur ve öğretmen emeklilerimizin de tümünün Emekli Sandığına bağlı olduğu görülmektedir. 25 işçi emeklimizin tümü S. S. K. ' ya tabi olduğu görülmektedir. Yine, diğer meslek grubundaki 28 emeklimizin tümü Emekli Sandığına bağlıdır.

Genel olarak, emeklilerimizin tabi olduğu sosyal güvenlik kuruluşuna göre dağılımına baktığımızda ise, emeklilerimizin %20, 3'ünün S. S. K. ' ya bağlı, %79, 7'sinin ise Emekli Sandığına bağlı olduğu görülmektedir. Bağ-Kur'a bağlı emekli bulunmamaktadır.

Ülkemizde, çalışarak belli bir yaşa gelmiş kişilerin dinlenme dönemi olarak nitelendirdiğimiz emeklilik döneminde, geçimini sağlamakla yükümlü olan emeklilerin yaşamını idame ettirecek koşulları sağlayan üç kurum Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı ile Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur)dur.

Yaşlılığın sosyal tehlikesi ile karşılaşmış insanların, bu tehlikenin zararlarından kurtarılması ve ömürlerinin geri kalan kısmını sefalet düşmeden ve dinlenerek geçimlerinin sağlanması için sosyal güvenlik kurumları vardır.

3. 1. 14. Emeklilerin Emekli Olma Yaşları

Emeklilerin emekli olma yaşlarını yaş değişkenine göre incelediğimizde oluşan dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 14: Emeklilerin Emekli Olma Yaşının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Emekli Olma Yaşı					Genel Toplam
	38-41	42-45	46-49	50-55	Diğer	
Kadın %	86,5	72	20	0	0	42,3
s	32	18	2	0	0	52
Erkek %	13,5	28	80	100	100	57,7
s	5	7	8	31	20	71
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	37	25	10	31	20	123

Emeklilerimizin emekli olma yaşlarının cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; 38-41 yaş grubunda 37 emekli bulunmaktadır ve bu emeklilerimizin %86,5'i kadın ve %13,5'i erkek emeklilerimizden oluşmaktadır. 42-45 yaş grubunda bulunan 25 emeklimizin %72'si kadın, %28'i ise erkek emeklilerimizdir. Emekli olma yaşı 46-49 aralığında bulunan 10 emeklimizin %20'si kadın, %80'i erkek emeklilerimizdir. 50-55 ve diğer yaş grubundaki emeklilerimizin tümü erkek emeklilerimizdir.

Genel dağılıma baktığımızda ise, kadın emeklilerimiz tüm emeklilerimizin %42,3'ünü oluştururken, erkek emeklilerimiz tüm emeklilerimizin %57,7'sini oluşturmaktadır.

Kadın emeklilerin büyük çoğunluğu, erken yaşta emekli olmuşlardır. Bunun başlıca nedeni; Şanlıurfa ilindeki kadınların çalışma hayatının stresinden bir an önce kurtulmak istemeleridir. Hem çalışma yaşamı hem de ev hayatının tüm sorumluluğunu üzerine alan kadın, emeklilik yaşamını rahatlama açısından çok fazla istemektedir.

Erkek emekliler ise sorumluluklarının az olmasından ve ekonomik kaygılardan dolayı geç yaşta emekli olmaktadır.

3. 1. 15. Emeklilerin Emekli Olma Şekilleri

Emeklilerin emekli olma şekillerini yaşa göre değerlendirdiğimizde oluşan dağılım aşağıda verilmiştir.

Tablo 15: Emeklilerin Emekli Olma Şeklinin Yaşa Göre Dağılımı

Emekli Olma Şekli	Yaş					Genel Toplam
	38-42	43-47	48-52	53-57	58-Üzeri	
Malulen %	5	0	0	0	0	0, 8
s	1	0	0	0	0	1
Yaş Haddi %	0	0	4, 2	47, 4	100	28, 5
s	0	0	1	18	16	35
İsteğe Bağlı %	95	100	95, 8	52, 6	0	70, 7
s	19	25	23	20	0	87
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	20	25	24	38	16	123

Emeklilerin emekli olma durumlarının yaşlarına göre dağılımına baktığımızda; 38-42 yaş grubundaki 20 emeklimizin %5'i malulen emekli olmuşken, %95'i isteğe bağlı emekli olmuşlardır. 43-47 Yaş grubundaki emeklilerimizin tümü isteğe bağlı emekli olduklarını ifade etmişlerdir. 48-52 yaş grubundaki emeklilerimizin ise %4, 2'si yaş haddinden emekli olurken, %95, 8'i ise isteğe bağlı emekli olmuşlardır. 53-57 Yaş grubundaki 38 emeklimizin %47, 4'ü yaş haddinden emekli olmuşken, %52, 6'sı ise isteğe bağlı emekli olmuştur. 58 yaş ve üzeri yaş grubundaki 16 emeklimizin tümü yaş haddinden emekli olmuşlardır.

Genel dağılıma baktığımızda ise; emeklilerimizin büyük çoğunluğunun (%70, 7) isteğe bağlı emekli oldukları görülmektedir. Bunun dışında en büyük çoğunluk %28, 5 oranı ile yaş haddinden emeklilik olarak görülmektedir.

3. 1. 16. Emeklilerin Emeklilik Yaşı Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin eğitim durumlarına göre emeklilik yaşının kaç olması gerektiğine ilişkin düşüncelerine göre dağılımlarını gösterir tablo aşağıdadır.

Tablo 16: Emeklilerin Emeklilik Yaşının Kaç Olması Konusundaki Düşüncelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Emeklilik Yaşı İle İlgili Düşünceler	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
38-41 %	100	71, 4	4, 1	0	0	19, 5
s	11	10	3	0	0	24
42-45 %	0	28, 6	9, 4	0	0	8, 9
s	0	4	7	0	0	11
46-49 %	0	0	8, 1	8, 33	0	6, 5
s	0	0	6	2	0	8
50-55 %	0	0	36, 5	8, 33	0	23, 6
s	0	0	27	2	0	29
Diğer %	0	0	41, 9	83, 33	0	41, 5
s	0	0	31	20	0	51
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	11	14	74	24	0	123

Emeklilerimizin emeklilik yaşının kaç olması gerektiğine ilişkin düşüncelerinin eğitim durumlarına göre dağılımına baktığımızda; ilkokul mezunu emeklilerinin tümü emekli olma yaşının 38-41 olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ortaokul mezunu emeklilerin %71, 4'ü emekli olma yaşının 38-41 olması gerektiğini belirtirken, %28, 6'sı 42-45 yaş olması gerektiğini belirtmişlerdir. Lise mezunu emeklilerin %4, 1'i 38-41 yaş, %9, 4'ü 42-45 yaş, %8, 1'i 46-49 yaş, %36, 5'i 50-55 yaş ve %41, 9'u ise 56 ve üzeri yaşların emeklilik yaşı

olması gerektiğini belirtmişlerdir. Üniversite mezunu emeklilerimizin %8, 33'ü emekli olma yaşının 46-49 olması gerektiğini belirtirken, yine %8, 33'ü emekli olma yaşının 50-55 olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yanı gruptaki emeklilerin %83, 33'ü emekli olma yaşının 56 ve üzeri olması gerektiğini düşünmektedirler.

Genel dağılıma baktığımızda ise tüm emekliler içerisinde, emekli olma yaşının 38-41 olması gerektiğini belirtenlerin oranı %19, 5 iken, emekli olma yaşının 42-45 olması gerektiğini belirtenlerin oranı %8, 9 dur. Emekli olma yaşının 46-49 olması gerektiğini belirtenlerin oranı %6, 5 tir. 50-55 yaş grubunu işaretleyen emeklilerimizin oranı %23, 6 iken 56 ve üzeri yaş grubunu işaretleyen emeklilerin oranı %41, 5 tir.

Eğitim seviyesi yüksek olanların büyük çoğunluğunun, emeklilik yaşının geç olmasını istemesinin nedeni; emeklilikle birlikte ellerinden alınan statünün yerini doldurabilecek şeyler bulunamadığı zaman, emeklilik döneminde bu durumun birtakım sorunlara sebep olmasıdır.

Eğitim seviyesi yüksek olan emeklilerle yapılan görüşmelerde, Şanlıurfa'da emeklilik yaşamının zor olduğunu, bu nedenle erken emekli olunduğu zaman büyük bir boşluğa düşüleceğini belirtmişlerdir. Çalışma yaşamı esnasındaki statünün kendi sosyal, evlilik ilişkilerini etkilediğini ve emeklilikle birlikte bu statü kaybının yerine olumlu şeyler koyamadıkları zaman bu halin evlilik ilişkisini, sosyal ilişkisini, fizyolojik durumu ve psikolojik durumu olumsuz etkileyebileceğini söylemişlerdir.

3. 2. EMEKLİLİK VE SONRASINA İLİŞKİN BİLGİLER

3. 2. 1. Emeklilerin Emekliğe Yükladıkları Anlamlar

Aşağıdaki tabloda emeklilerin gelir durumlarına göre emekliliğe yükladıkları anlamlarla ilgili dağılım verilmiştir.

Tablo 17: Emeklilerin Emekliliğe Ne Anlam Yükladıklarının Gelire Göre Dağılımı

Emekliliğe Yüklenen Anlam	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Yalnızlık %	33,33	9,1	9,1	11,8	0	10,6
s	2	4	5	2	0	13
Boş Vakit %	0	2,3	58,1	70,6	0	36,6
s	0	1	32	12	0	45
Ekonomik Güçsüzlük%	66,66	88,6	32,8	17,6	0	52
s	4	39	18	3	0	65
Fikrim Yok %	0	0	0	0	100	0,8
s	0	0	0	0	1	1
Diğer %	0	0	0	0	0	0
s	0	0	0	0	0	0
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	44	55	17	1	123

Emeklilerin emekliliğe ne anlam yüklediklerinin gelir durumlarına göre dağılımına baktığımızda; 300-400 Milyon gelir grubundaki 6 emeklimizin %33,33'ü emekliliği yalnızlık olarak görürken, %66,66'sı emekliliği ekonomik güçsüzlük olarak görmektedir. 401-500 Milyon gelir grubundaki 44 emeklimizin %9,1'i emekliliği yalnızlık olarak görürken, %2,3'ü boş vakit, %88,6'sı ise ekonomik güçsüzlük olarak görmektedir. 501-750 Milyon gelir grubundaki 55 emeklimizin %9,1'i emekliliği yalnızlık olarak görürken, %58,1'i boş vakit, %32,8'i ise ekonomik güçsüzlük olarak görmektedir. 751 Milyon-1.500 Milyar gelir grubundaki 17 emeklimizin %11,8'i yalnızlık, %70,6'sı boş vakit, %17,6'sı ise emekliliği ekonomik güçsüzlük olarak görmektedirler. Diğer gelir grubuna mensup olan tek emeklimiz ise, bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Tüm emeklilerimizin genel dağılımına baktığımızda ise, emekliliğe en fazla ekonomik güçsüzlük anlamı yüklendiğini görmekteyiz(%52). İkinci olarak, emekliliği boş vakit olarak algılayanlar yer almaktadırlar(%36,6). Emekliliği yalnızlık olarak görenlerin oranı son sıralarda bulunmaktadır(%10,6).

Şanlıurfa'daki alt gelir grubunda olan emeklilerin büyük çoğunluğu emekliliğe, ekonomik güçsüzlük, olarak bakmışlardır. Üst gelir grubuna mensup emeklilerin %17, 6'sıda emekliliği ekonomik güçsüzlük olarak görmektedirler. Her ne kadar diğer emeklilere göre ekonomik durumlarının iyi olduğunu belirtse de, bugünün şartlarında kendi durumlarının da iyi olmadığını belirtmektedirler. İnsanların yaşam standartları ve ilişki düzeylerinin yüksek olduğu noktalarda, beklentilerin fazla olacağını ve bu beklentileri karşılayabilmek için ekonomik gücün daima daha yüksek olması gerektiğini bu emekliler belirtmişlerdir. %70, 6'sıda emekliliği boş vakit olarak görmektedir. Üst gelir grubuna mensup olan emeklilerin büyük çoğunluğu, emeklilik döneminde kalan zamanlarını değerlendirebilecek yerler olmadığını ve kahvehanelere gitmeyi de çok uygun bulmadıklarını bu nedenle, emekliliğin kendileri için boş zaman ifade ettiğini belirtmişlerdir.

3. 2. 2. Emeklilerin Emeklilik Sonrasında Sosyal İlişkilerinde Meydana Gelen Değişiklikler

Emeklilerin eğitim durumlarına göre emeklilik sonrasında oluşan sosyal ilişkilerindeki değişimleri ile ilgili dağılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 18: Emeklilerin Emeklilik Sonrası Sosyal İlişki Değişikliklerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Emeklilik Sonrası Sosyal İlişki Düzeyi	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
Azaldı %	81, 8	71, 4	90, 6	25	0	74, 8
s	9	10	67	6	0	92
Arttı %	18, 2	28, 6	9, 4	75	0	25, 2
s	2	4	7	18	0	31

Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	11	14	74	24	0	123

Emeklilerin, emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımına baktığımızda; ilkökul mezunu 11 emeklimizin %81, 8'i, ortaokul mezunu 14 emeklinin %71, 4'ü, lise mezunu 74 emeklinin %90, 6'sı ve üniversite mezunu emeklilerin %25'i emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin azaldığını belirtmişlerdir. Yine ilkökul mezunu emeklilerin %18, 2'si, ortaokul mezunu emeklilerin %28, 6'sı, lise mezunu emeklilerin %9, 4'ü ve üniversite mezunu emeklilerin %75'i emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin arttığını belirtmişlerdir.

Genel dağılıma baktığımızda ise; emeklilerin %74, 8'i emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin azaldığını belirtirken, %25, 2'si emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin arttığını belirtmişlerdir.

İlkokul ve ortaokul mezunu olanların, sosyal ilişki düzeyinde azalma görülmüştür. Ancak, onlar bu düzeyi en aza indirmek için tüm vakitlerini kahvehanelerde geçirmektedirler.

En büyük bocalamayı lise mezunları yaşamaktadırlar. Emeklilik sonrası sosyal ilişkilerinde çok büyük bir düşüş yaşayan lise mezunu emeklilerle yaptığımız görüşmelerde, büyük çoğunluğunu öğretmenlerin meydana getirdiği tespit edilmiştir. Lise mezunu olan öğretmen emeklileri, sosyal ilişkilerindeki bu düşüşün ruhsal yapılarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca Şanlıurfa'da eğitime önem verilmediğini, gidebilecekleri yerler olmadığı gibi yapabilecekleri eğitsel faaliyetlerinde sınırlı olduğunu belirterek, bir nevi mecburiyetten, yalnızlıktan sıkıldıkları için kendilerini kahvehanelere attıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle, ilişkilerinde niceliksel olarak değil ama niteliksel bakımdan bir düşüş olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim ve gelir seviyesi yüksek olan üniversite mezunları ise, sosyal ilişkilerinin düzeyini yüksek tutmak için, derneklere katıldıklarını, siyasi faaliyetlerle uğraştıklarını, yaz tatillerinde kampa gittiklerini belirtmişlerdir. Ancak üniversite mezunu olan emeklilerin %25'ininde bir azalma görülmüştür. Bir asker emeklisiyle yapılan ön görüşmede, sosyal ilişkilerinde emeklilik sonrası yaşanan niteliksel değişimin kendilerini ruhsal açıdan olumsuz

etkilediğini belirtmişlerdir. Ellerinden alınan statünün, onların toplum içindeki yerini ve saygınlığını değiştirdiği için bu sürece uyum sağlamakta zorlandıklarını belirtmiştir.

Emeklilerin cinsiyetlerine göre emeklilik sonrasındaki sosyal ilişkilerinin düzeyindeki değişimleri ile ilgili düşüncelerine göre oluşan dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 19: Emeklilerin Emeklilik Sonrası Sosyal İlişki Değişikliklerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emeklilik Sonrası Sosyal İlişki Düzeyi	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Azaldı %	78,9	71,8	74,8
s	41	51	92
Arttı %	21,1	28,2	25,2
s	11	20	31
Toplam %	100,0	100,0	100
s	52	71	123

Emeklilerin emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin cinsiyetlerine göre dağılımına baktığımızda; 52 kadın emeklimizin %78,9'u emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin azaldığını belirtirken, 71 erkek emeklinin %71,8'i emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin azaldığını belirtmişlerdir. Yine, kadın emeklilerin %21,1'i emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin arttığını belirtirken, erkek emeklilerimizin %28,2'si emeklilik sonrası sosyal ilişki düzeylerinin arttığını belirtmişlerdir.

Kadın emeklilerin, sosyal ilişki düzeyinde niceliksel ve niteliksel bir düşüş olmasına rağmen, bu durum onların psikolojilerini olumsuz etkilememiştir. Şanlıurfa'da çalışan kadına bakış açısında, bir kadın çalışıyor olsa bile yine ilk mesleği ev hanımlığıdır. Şanlıurfa'daki, kadın emeklilerle yaptığımız ön görüşmelerde, eşlerinin ev yaşamında ki sorumluluklarını paylaşmadıklarını bu nedenle çalışma yaşamı sırasındaki sosyal ilişkilerinin kendileri için çok fazla bir mana ifade etmediğini, emeklilikle rahata erdiklerini belirtmişlerdir. Oysa erkek emeklilerin sosyal ilişkilerindeki düşüş onların psikolojilerini olumsuz etkilemiştir.

3. 2. 3. Emeklilerin Emeklilik Sonrası Evlilik İlişkilerinde Meydana Gelen Değişiklikler

Emeklilerin cinsiyetlerine göre, emekliliğin evlilik ilişkilerine etkisi ile ilgili oluşan dağılım aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 20: Emeklilerin Emeklilik Sonrası Evlilik İlişkilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emekliliğin Evlilik İlişkilerine Etkisi	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Etkiledi %	90, 4	87, 3	88, 6
s	47	62	109
Etkilemedi %	0	12, 7	7, 3
s	0	9	9
Cevapsız %	9, 6	0	4, 1
s	5	0	5
Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, emeklilik sonrası evlilik ilişkilerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %90, 4'ü emeklilik sonrası evlilik ilişkilerinin etkilendiğini belirtirken, %9, 6'sı bu soruya cevap vermemişlerdir. Erkek emeklilerin %87, 3'ü emeklilik sonrası evlilik ilişkilerinin etkilendiğini belirtirken, %12, 7'si emeklilik sonrası evlilik ilişkilerinin etkilenmediğini belirtmişlerdir.

Genel dağılımda ise; emeklilik sonrası evlilik ilişkilerinin etkilendiğini belirtenlerin oranı, tüm emeklilerin %88, 6'sını oluşturmaktadır. etkilenmeyenlerin oranı %7, 3 iken bu soruya cevap vermeyenleri oranı %4, 1'dir.

Emekli olan çift, bol zaman ve az uğraşla baş başa kalmışlardır. Bazı çiftler bu dönemde ikinci bir balayı yaşar, birçok faaliyeti birlikte yapar; hayat kaygısından uzak,

birlikte eğlenip gezerler. Bazı çiftler ise duyguların ve cinselliğin oldukça yavaşladığı bu dönemde geçimsiz ve mutsuz olurlar, hatta boşanmaya bile kalkarlar(Günce, 1984:10).

Şanlıurfa ilindeki kadın emekliler bu etkilenmenin olumlu yönde olduğunu belirtirken, erkek emekliler olumsuz yönde olduğunu belirtmişlerdir. Erkek emekliler, emekli olduktan sonra kalan boş vakitlerini evde harcadıklarını, ev işlerine müdahale ettiklerini belirterek bundan eşlerinin hiçte hoşnut olmadığını söylemişlerdir. Ayrıca kazancın yarıya inmesinden dolayı bazen evin ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmamasının evde tartışmalara neden olduğunu belirtmişlerdir.

3. 2. 4. Emeklilerin Emeklilik Sonrası Fizyolojik Değişiklikleri

Emeklilerin cinsiyetlerine göre emeklilik sonrasındaki fizyolojik durumlarında değişim olup olmamasına ilişkin düşüncelerine göre oluşan dağılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 21: Emeklilerin Emeklilik Sonrası Fizyolojik Durumlarındaki Değişimlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emeklilik Sonrası Fizyolojik Değişim	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Oldu %	98, 1	93	95, 1
s	51	66	117

Olmadı % s	1,9 1	7 5	4,9 6
Toplam % s	100,0 52	100,0 71	100 123

Emeklilerin, emeklilik sonrası fizyolojik durumlarındaki değişimlerin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadınların %98,1'i ve erkeklerin %93'ü emeklilik sonrası fizyolojik durumlarında değişimlerin olduğunu ifade etmişlerdir. Yine kadın emeklilerin %1,9'u ve erkek emeklilerin %7'si emeklilik sonrası fizyolojik durumlarında değişimlerin olmadığını ifade etmişlerdir.

Genel dağılımda ise emeklilik sonrası fizyolojik durumlarında değişimlerin olduğunu ifade edenlerin oranı %95,1 iken, emeklilik sonrası fizyolojik durumlarında değişimlerin olmadığını ifade edenlerin oranı %4,9'dur.

Kadın emeklilerde meydana gelen bu değişim olumlu yönde olurken, erkek emeklilerde olumsuz yönde gerçekleşmiştir. Kadınlar çalışma hayatının stresinden kurtulup fiziksel bir rahatlamaya ulaşırken, erkekler emeklilik dönemine kendini hazır hissetmediklerinden, bu dönemin sorunlarıyla başa çıkmakta zorlandıklarından fiziksel yönden olumsuz etkilenmişlerdir. Ayrıca, yapılan ön görüşmelerde yaşlandıktan sonra psikolojik olarak kendilerini hasta hissettiklerini belirtmişlerdir.

Emeklilik ve yaşlılıkta psikolojik durumun değerlendirmesi yapıldığında, öncelikle göze çarpan nokta, emeklilik ve yaşlılığın toplumda oldukça olumsuz olarak algılandığı, oysa durumun hiçte böyle olmadığıdır. Gerek son yıllarda yapılan bilimsel araştırmaların bu dönemi daha net biçimde gözler önüne sermesi, gerekse tıp ve teknolojideki gelişmeler bizi emeklilik ve yaşlılık konusunda çok daha iyimser bir tutum takınmaya itmektedir. Günümüzde 60 yaşında bir kişinin, kas güçlülüğü, çeviklik ve kuvvet gibi göstergeler açısından, 100 yıl öncenin 40 yaşındaki bir kişisine benzediği bilimsel bir gözlemdir. A. B. D'de yapılan araştırmalar, 65 ve daha üstü yaşlardaki kişilerin %95'inin günlük hayatını normal olarak geçirdiğini, sadece %5'inin huzurevlerinde kısıtlı bir hayat geçirdiğini göstermektedir (Neil, 1982:71).

Şanlıurfa'daki emeklilerin, kendilerini fizyolojik olarak kötü hissetmelerinin temelinde, yapılan öngörüşmelerde de belirtilmiştir, toplumun yaşlı insana bakış açısıdır.

3. 2. 5 Emeklilerin Emeklilikte Dini Anlayış Değişiklikleri

Emeklilerin ait oldukları cinsiyet grubuna göre, emeklilik sonrasında dini anlayışlarında değişim olup olmamasıyla ilgili düşüncelerine göre oluşan dağılım aşağıda verilmiştir.

Tablo 22: Emeklilerin Emeklilik Sonrası Dini Anlayış Değişikliklerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emeklilik Sonrası Dini Anlayış Değişim	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Oldu %	63, 5	73, 2	69, 1
s	33	52	85
Olmadı %	36, 5	26, 8	30, 9
s	19	19	38
Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, emeklilik sonrası dini anlayış durumlarındaki değişimlerin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %63, 5'i değişim olduğunu belirtirken, %36, 5'i değişim olmadığını belirtmiştir. Erkek emeklilerin ise %73, 2'si dini anlayış durumlarında değişim olduğunu söylerken, %26, 8'i ise olmadığını belirtmiştir.

Genel dağılımda ise; emeklilik sonrası dini anlayış durumlarındaki değişimlerin olduğunu ifade edenlerin oranı %69, 1 iken, değişim olmadığını ifade edenlerin oranı ise %30, 9'dur.

Kadın emeklilerle yapılan öngörüşmelerde, eşlerinin gerek çalışma yaşamı sırasında gerekse emekli olduktan sonra, herhangi bir sosyal, siyasi ve kültürel faaliyetlere

katılmalarına izin vermediklerini belirtmişlerdir. Eşlerine göre kadının yerinin evi olduğu için bu tür faaliyetlere katılmanın bir kadın için gereksiz olduğudur. Bu nedenden dolayı kadın emekliler çalışma yaşamı esnasında ev ve iş hayatlarını birlikte sürdürdüklerinden, dini anlayışları bakımından herhangi bir değişimin olmadığını belirtmişlerdir. Ancak emeklilikle birlikte artan boş vakitleri doldurmak, değersizlik hissinden kurtulmak, sosyal ilişkilerini güçlendirmek gibi nedenlerden dolayı tarikat, cemaat sohbetlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Yine, emeklilikle aynı döneme denk gelen yaşlanma psikolojisinden kurtulmak için ibadete yöneldiklerini belirtmişlerdir. Fakat şunu belirtmişlerdir; mensubu oldukları dinin temel esasları hakkındaki mevcut anlayışlarının, gençlik ve çalışma dönemlerinde de mevcut olduğunu fakat eylemsel olarak büyük bir değişimin yaşlanma dönemine denk gelen emeklilikle gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

Dini anlayışlarında herhangi bir değişimin olmadığını söyleyen %36, 5 oranında kadın emekli, dini anlayışlarının gerek çalışma gerekse gençlik dönemlerinde aynı olduğunu herhangi bir değişimin yaşanmadığını ve dinin iç alemle alakalı sosyal ilişkileri güçlendirmek için bir vasıta olmaması gerektiğini, sosyal ilişkileri geliştirmek için emekliler için gerekli yerlerin açılması gerektiğinin ve insanın değersizlik hissinden kurtulması için sadece dine yönelmenin doğru olmadığını, toplumun ve kişinin yaşlıya karşı geliştirdiği artık elini ayağını dünyadan çekmesi gerektiği, üretemeyen kesim gibi olumsuz bakış açılarını değiştirmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Erkek emeklilerin %73, 2'sinin dini anlayışlarında bir değişim olmuştur. Erkek emeklilerle de yapılan ön görüşmelerde, emeklilik ve bu döneme rast gelen yaşlılık dönemi beraberinde sosyal, psikolojik, fizyolojik, ekonomik birtakım sorunları getirmiş ve din bu sorunların aşılmasında onlara göre çok büyük bir fayda sağlamıştır. Kendilerini yaşlılıkla birlikte bir yerden sonra, aciz hissettiklerini ve ibadete yönelerek huzur bulduklarını belirtmişlerdir.

3. 2. 6. Emeklilerin Emeklilikte Karşılaştıkları Sorunlar

Emeklilerin elde ettikleri aylık gelirlerine göre emeklilikte karşılaştıkları sorunlara baktığımızda ekonomik ve psikolojik sorunların önemli bir yer kapladığını görmekteyiz. Oluşan dağılım ayrıntılı şekilde Tablo 23 te gösterilmiştir.

Tablo 23: Emeklilerin Emeklilikte Karşılaştıkları Sorunların Gelire Göre Dağılımı

Emeklilikte Karşılaşılan Sorunlar	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Psikolojik Sorunlar%	33,3	29,8	29,2	35,5	100	31
s	6	31	36	11	1	86
Sosyal Sorunlar %	33,3	24	26	29	0	26
s	6	25	32	9	0	72
Ekonomik Sorunlar%	33,3	42,4	39,1	32,3	0	39
s	6	44	48	10	0	108
Hukuki Sorunlar %	0	3,8	5,7	3,2	0	4
s	0	4	7	1	0	11
Diğer %	0	0	0	0	0	0
s	0	0	0	0	0	0
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	18**	104**	123**	31**	1**	277**

(*)Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir

(**)İşaretlenen seçenek sayısı

Emeklilerin karşılaştıkları sorunları gelire göre değerlendirdiğimizde, 300-400 Milyon gelire sahip olan emeklilerin %33,3'ü psikolojik sorunlar, %33,3'ü sosyal sorunlar, %33,3'ü ekonomik sorunlar, 401-500 Milyon gelire sahip olan emeklilerin %29,8'i psikolojik sorunlar, %24'ü sosyal sorunlar, %42,4'ü ekonomik sorunlar, %3,8'i hukuki sorunlar, 501-750 Milyon gelire sahip olan emeklilerin, %29,2'si psikolojik sorunlar, %26'sı sosyal sorunlar, %39,1'i ekonomik sorunlar, %5,7'si hukuki sorunlar, 751 Milyon-1.500 Milyar gelire sahip olanların %35,5'i psikolojik sorunlar, %29'u sosyal sorunlar, %32,3'ü ekonomik sorunlar, %3,2'si hukuki sorunlar ve diğer gelir gurubuna mensup olanların %100'ü psikolojik sorunlar yaşamaktadır.

Emeklilerin karşılaştığı sorunların en başında, ekonomik sorun, gelmektedir. Emeklilerin büyük çoğunluğu diğer sorunların temelinde, ekonomik sorunu görmektedirler.

3. 2. 7. Emeklilerin Üst Düzey Mesleklerden Emekli Olmanın Avantajları Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin gelirlerine göre, üst mesleklerden emekli olanların aynı problemlerle karşılaşp karşılaşmadıklarına ilişkin düşüncelerinin dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 24: Emeklilerin Üst Mesleklerden Emekli Olanların Aynı Problemlerle Karşılaştıklarına İlişkin Düşüncelerinin Gelire Göre Dağılımı

Üst Meslekten Emekliler Aynı Problemlerle Karşılaşıyor mu?	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Evet %	0	20,5	58,2	58,9	100	42,3
s	0	9	32	10	1	52
Hayır %	100	79,5	41,8	41,1	0	57,7
s	6	35	23	7	0	71
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	44	55	17	1	123

Emeklilerin, üst mesleklerden emekli olanların aynı problemlerle karşılaştıklarına ilişkin düşüncelerinin gelir durumlarına göre dağılımına baktığımızda ; 300-400 Milyon gelir grubundaki 6 emeklimizin tümü üst mesleklerden emekli olanların aynı problemlerle karşılaşmadıklarını düşünmektedir. 401-500 Milyon gelir grubundaki 44 emeklimizin %20,5'i üst mesleklerden emekli olanların aynı problemlerle karşılaştıklarını düşünürken, %79,5'i karşılaşmadıklarını düşünmektedir. 501-750 Milyon gelir grubundaki 55 emeklimizin %58,2'si aynı sorunları yaşadıklarını ifade ederken, %41,8'i aynı sorunlarla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. 751 Milyon-1.500 Milyar gelir grubundaki 17 emeklimizin %58,9'u aynı sorunlarla karşılaştıklarını, %41,1'i ise karşılaşmadıklarını düşünmektedirler. Diğer gelir grubuna mensup olan tek emeklimiz ise, üst mesleklerden emekli olanların aynı problemlerle karşılaştıklarını düşünmektedir.

Genel dağılıma baktığımızda ise; üst mesleklerden emekli olanların kendileriyle aynı problemlerle karşılaştıklarını düşünenlerin oranı %42,3 iken, karşılaşmadıklarını düşünenlerin oranı ise %57,7'dir.

Düşük gelir grubuna mensup olan emekliler genelde, tüm sorunların temelini ekonomik nedene dayandırdıkları için büyük çoğunluğu üst meslekten emeklilerin aynı problemlerle karşılaşmadığını belirtmişlerdir.

Üst gelir grubunda olanlar ise, üst meslekten emeklilerinde aynı problemlerle karşılaşabileceğini belirtmişlerdir. Gelir seviyesi yüksek olanların böyle düşünmesinin nedeni;diğer sorunların temelinde sadece ekonomik nedeni görmemişleridir. Şanlıurfa ilindeki gelir seviyesi yüksek olan emeklilerle yapılan ön görüşmelerde, Şanlıurfa’da üst meslekten emekli olanların çok fazla sosyal ve psikolojik sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yine, araştırmacının anketi uyguladığı esnada karşılaşılan sorunlardan biri de, bu sorunlar nedeniyle üst meslekten emekli olanların Şanlıurfa ilini yerleşim yeri olarak tercih etmeyişleri ve üst meslekten emekliye çok fazla ulaşamayışdır.

3. 2. 8. Emeklilerin Yurtdışındaki Emeklilerin Kendileriyle Benzer Sorunlarla Karşılaştıklarına İlişkin Düşünceleri

Emeklilerin aylık gelirlerine göre yurt dışındaki emeklilerin kendileriyle aynı sorunları paylaşıp paylaşmadıklarını ilişkin düşünceleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 25: Emeklilerin Yurtdışındaki Emeklilerin Aynı Sorunlarla Karşılaştıklarına İlişkin Düşüncelerinin Gelire Göre Dağılımı

Yurt Dışındaki Emekliler Aynı Problemlerle Karşılaşıyor mu?	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	

Evets	00	18,28	2011	11,82	1001	17,922
Hayırs	1006	81,836	8044	88,215	00	82,1101
Toplam %s	100,06	100,044	100,055	100,017	100,01	100123

Emeklilerin, yurt dışındaki emeklilerin aynı problemlerle karşılaştıklarına ilişkin düşüncelerinin gelir durumlarına göre dağılımına baktığımızda ; 300-400 Milyon gelir grubundaki 6 emeklimizin tümü yurt dışındaki emeklilerin aynı problemlerle karşılaşmadıklarını düşünmektedir. 401-500 Milyon gelir grubundaki 44 emeklimizin %18,2'si yurt dışındaki emeklilerin aynı problemlerle karşılaştıklarını düşünürken, %81,8'i karşılaşmadıklarını düşünmektedir. 501-750 Milyon gelir grubundaki 55 emeklimizin %20'si aynı sorunları yaşadıklarını ifade ederken, %80'i aynı sorunlarla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. 751 Milyon-1.500 Milyar gelir grubundaki 17 emeklimizin %11,8'i aynı sorunlarla karşılaştıklarını, %88,2'i ise karşılaşmadıklarını düşünmektedirler. Diğer gelir grubuna mensup olan tek emeklimiz ise, yurt dışındaki emeklilerin aynı problemlerle karşılaştıklarını düşünmektedir.

Genel dağılıma baktığımızda ise; yurt dışındaki emeklilerin kendileriyle aynı problemlerle karşılaştıklarını düşünenlerin oranı %17,9 iken, karşılaşmadıklarını düşünenlerin oranı ise %82,1'dir.

Gelir seviyesi yüksek olan emeklilerle yapılan mülakatlarda da, yurtdışındaki emeklilerin yaşam standartlarının yüksek olduğunu ve ülkemizdeki gibi büyük sorunlarla karşılaşmadığını belirtmişlerdir.

3. 2. 9. Emeklilerin Yurtdışındaki Emeklilerin Hangi Koşullarının Kendi Koşullarından Daha İyi Olduğuna İlişkin Düşünceleri

Emeklilerin aylık gelirlerinde göre yurt dışındaki emeklilerin hangi koşullarının kendilerinden daha iyi olduğuna dair düşüncelerine baktığımızda tüm gelir grubundaki

emeklilerimizin ağırlıklı düşünceleri, yurt dışındaki emeklilerin ekonomik koşullarının kendilerinden daha iyi olduğu yönündedir. Oluşan dağılım aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 26: Emeklilerin Yurtdışındaki Emeklilerin Hangi Koşullarının Daha İyi Olduklarına İlişkin Düşüncelerinin Gelire Göre Dağılımı

Yurt Dışındaki Emeklilerin Hangi Koşulları Daha İyi	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Ekonomik Şartları İyi %	83,33	69,4	43,2	0	0	48,5
s	5	25	19	0	0	49
Sosyal Şartlar İyi %	16,66	25	13,6	13,33	0	17,8
s	1	9	6	2	0	18
Üretkenliğin Devam Etmesi%	0	5,6	13,6	33,33	0	12,9
s	0	2	6	5	0	13
Emekli Derneklerinin Yaygınlığı%	0	0	29,6	53,33	0	20,8
s	0	0	13	8	0	21
Diğer %	0	0	0	0	0	0
s	0	0	0	0	0	0
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	36	44	15	0	101

Emeklilerin, yurt dışındaki emeklilerin hangi koşullarının daha iyi olduğuna ilişkin düşüncelerinin gelir durumlarına göre dağılımına baktığımızda ; 300-400 Milyon gelir grubundaki 6 emeklimizin %83,33'ü yurt dışındaki emeklilerin ekonomik şartlarının iyi olduğunu düşünürken, %16,66'sı ise sosyal şartlarının iyi olduğunu düşünmektedirler. Bir önceki soruya yurt dışındaki emeklilerin koşullarının kendilerinden iyi olduğunu işaretleyen 401-500 Milyon gelir grubundaki 36 emeklimizin %69,4'ü yurt dışındaki emeklilerin ekonomik şartlarının iyi olduğunu düşünürken %25'i sosyal şartların, %5,6'sı ise üretkenliğe devam etme koşullarının iyi olduğunu düşünmektedirler. 501-750 Milyon gelir grubundaki 44 emeklimizin %43,2'si ekonomik şartların, %13,6'sı sosyal şartların, %13,6'sı üretkenliğe devam edebilmenin ve %29,6'sı ise emekli derneklerinin yaygın olmasının kendilerinin şartlarından iyi olduğunu düşünmektedirler. 751Milyon-1.500 Milyar gelir grubundaki 15 emeklimizin %13,33'ü sosyal şartlarının iyi olduğunu düşünürken, %33,33'ü üretkenliğe devam etme koşullarının iyi olduğunu düşünmektedirler. %53,33'ü ise emekli derneklerinin yurt dışında yaygın olduğunu düşünmektedirler.

Genel dağılıma baktığımızda ise; yurt dışındaki emeklilerin ekonomik şartlarının iyi olduğunu düşünenler %48, 5, sosyal şartlarının iyi olduğunu düşünenler %17, 8, üretkenliğin devam ettirilebileceğini düşünenler %12, 9 ve emekli derneklerinin yaygın olduğunu düşünenler %20, 8 oranındadır. %48, 5'i yurtdışında ekonomik şartların daha iyi olduğunu belirtirken, bu emeklilerin böyle düşünmelerinin altında yatan başlıca nedenin her şeyi ekonomik nedene isnad etmekten kaynaklandığı tespit edilmiştir. %20, 8 oranında bir emekli grubu, yurtdışında emekli derneklerinin yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Gelir ve eğitim seviyesi yüksek olan emekliler, emekli dernekleri hakkında bilgi sahibi olduklarından, bu derneklerin varlığının emeklinin sorunlarını çözmeye çok büyük bir katkı sağlayacağını düşünmektedirler.

%12, 9'u yurtdışındaki emeklilerin koşullarının iyi olmasına neden olarak, üretkenliğin devam etmesini neden olarak göstermektedirler. Yapılan görüşmelerde, onlara göre, yurtdışında yaşlı insana bakış açısı olumludur.

Özdiñ'in yaptığı bir araştırmada, Ankara Seyranbağları Huzurevi'nde kalan yaşlılardan seçilen 50 yaşlı ile aynı huzurevinde sıra bekleyenlerden seçilen 50 yaşlı ve Huzurevinde kalan yaşlıları ziyarete gelen 20 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmada yaşlılar, üretime katkıda bulunamama, işe yaramama, ekonomik geliri olmama ve fiziksel yetersizlik gibi sorunların yaşlılıkta karşılaştıkları en önemli sorunlar olduğunu belirtmektedir (Özdiñ, 1985;57).

Emeklilik dönemi, yaşlılık dönemine denk geldiği için, yaşlanma psikolojisi emeklilik döneminde çok önemlidir. Emekliliğin sorunlarının üstesinden gelmenin çözüm yollarından biride, gelir ve eğitim seviyesi yüksek olanlara göre, toplumun yaşlıya ve emekliye karşı olumlu bir bakış geliştirmesinden geçmektedir.

Bir insanın toplumda yer edinmesinde bu kadar önemli bir yer işgal eden çalışma ve iş ortamından ayrılma, emekliyi önemli bir statü kaybına itecektir. Bu statü kaybına uyum sağlamak zordur. Bunun için emeklilerin ücretsizde olsa çalışmaları batı toplumlarında giderek artmaktadır(Onur, 1986;87).Oysa, yapılan araştırmada emeklilerin büyük çoğunluğu kendilerinin toplum tarafından yaşlı, fiziksel açıdan yetersiz olarak görüldüklerini ve tecrübelerine başvurulmadığını belirtmişlerdir.

3. 2. 10. Emeklilerin Emeklilik Sürecine Hazırlanmaları, Durumu

Emeklilerin eğitim durumlarına göre emeklilik sürecine hazırlanıp hazırlanmama durumlarına göre oluşan dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 27: Emeklilerin Emeklilik Sürecine Hazırlanmalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Emeklilik Sürecine Hazırlanma	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
Evet %	0	28,6	20,3	75	0	30,1
s	0	4	15	18	0	37
Hayır %	100	71,4	79,7	25	0	69,9
s	11	10	59	6	0	86
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	11	14	74	24	0	123

Emeklilerin emeklilik sürecine hazırlanmalarının eğitim durumlarına göre dağılımına baktığımızda; ortaokul mezunlarının %28,6'sı, lise mezunlarının %20,3'ü ve üniversite mezunlarının %75'i emeklilik sürecine hazırlandıklarını belirtmişlerdir. Yine ilkokul mezunlarının tümü, ortaokul mezunlarının %71,4'ü, lise mezunlarının %79,7'si ve üniversite mezunlarının %25'i emeklilik sürecine hazırlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Genel dağılıma baktığımızda ise; emeklilik sürecine hazırlananlar, tüm emeklilerin %30,1'ini oluştururken, hazırlanmayanlar %69,9'unu oluşturmaktadır.

Eğitim durumu düşük olanların büyük çoğunluğunun, emeklilik sürecine hazırlanmadıkları görülmüştür. Eğitim seviyesi yüksek olanların bir kısmının ise bu sürece daha kolay hazırlandıkları tespit edilmiştir.

Emekliliğe hazırlık eğitimi, bir örgütte uzun yıllar çalışan ve emekliliğe yaklaşan bireylere önlerindeki yeni hayat biçimini tanıtan, onları bu hayat dilimine ve sorunlarına hazırlayan ve böylece onların bu dönemde mutlu olmalarını kolaylaştıran bir eğitim biçimidir.

Günümüzde emekli sayısının giderek artması, sorunlarının gündeme gelmesi ve bu sorunların çözümü için giderek daha fazla çözüm arama çabaları, emekliliğe hazırlık eğitiminin önemini arttırmaktadır.

Yapılan ön görüşmelerde eğitim durumu yüksek olanlar içinde olan öğretmenler, emekliliğe hazırlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Akçay'ın yaptığı bir araştırmada, öğretmenler açısından emekliliğe hazırlık eğitiminin önemi daha fazladır. öğretmenlikte bireyler hayatının büyük bir bölümünü gençler v çocuklar arasında geçirmektedir. Hayatın genliğe ve gençlik değer yargılarına endekslenmesi gerçeği, öğretmenin emekliliği halinde onu daha fazla etkileyecek ve terk edilmişlik duygusu daha etkili olacaktır. Hayata bakış açıları, gençlerle daha yakın ilişkileri nedeniyle onların değer yargılarında etkilenecek oluşmaktadır. Emekli olunca genç insanlardan kopma ve uzaklaşma bireyi daha fazla etkileyecek, yaşlılığın değer yargılarını kabul ve döneme uyum daha zor gelecektir.

Öğretmenler için emekliliğe hazırlık eğitimi de aynı gerekçelerle önemli bir ihtiyaçtır. Öğretmenlerinde emeklilik planlaması için yardıma ihtiyacı vardır. Öğretmenleri çalıştıran işveren olarak devletin de bu eğitimden önemli çıkarları vardır. Devlet, her şeyden önce yetişmiş insan gücünden mahrum olmaktadır. Öğretmenin de yararlarını gözetilen emeklilik politikalarının uygulanması, öğretmenlerin kendisine devletin daha fazla sahip olduğunun farkında olmanın rahatlığı ve yüksek morali içinde daha verimli olarak çalışmalarına yol açar. Ayrıca bu politikanın olmaması nedeniyle erkenden en verimli çağında görevden ayrılan öğretmenlerden daha uzun süre yararlanmak, emekliliğe hazırlık eğitiminin de yer aldığı doğru emeklilik politikalarıyla mümkündür.

Akçay'ın yapmış olduğu araştırmaya göre, sağlıklı duygu ve düşünceler içinde emekli olan öğretmenden emekli olduğunda, eğitim hizmetlerinde yararlanmakta emekliliğe hazırlık eğitimi ile mümkündür (Akçay, 1994:100).

3. 2. 11. Emeklilerin Emeklilik Sürecine Hazırlanmama Nedenleri

Emeklilerin eğitim durumlarına göre emeklilik sürecine hazırlanmama nedenlerine ilişkin düşüncelerinin dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 28: Emeklilerin Emeklilik Sürecine Hazırlanmama Nedenlerinin Eğitimin Durumuna Göre Dağılımı

Emeklilik Sürecine Hazırlanmama Nedenleri	Eğitim Durumu					Genel Toplam
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer	
İşverenin İlgisizliği %	18,2	0	0	0	0	2,3
s	2	0	0	0	0	2
Kişisel Nedenler %	0	20	6,8	0	0	7
s	0	2	4	0	0	6
Devletin Emeklilikle İlgili Eğitim Vermemesi %	81,8	80	93,2	66,66	0	88,4
s	9	8	55	4	0	76
Diğer %	0	0	0	33,33	0	2,3
s	0	0	0	2	0	2
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	11	10	59	6	0	86

Emeklilerin, emeklilik sürecine hazırlanmama nedenlerinin eğitim durumlarına göre dağılımına baktığımızda; emeklilik sürecine hazırlanmadıklarını ifade eden emeklilerimizden; bunun nedeni olarak ilkökul mezunu emeklilerin %18, 2'si işverenin ilgisizliği, %81, 8'i ise devletin emeklilikle ilgili eğitim vermemesini göstermişlerdir. Ortaokul mezunu emeklilerin %20'si kişisel nedenleri ileri sürerken %80'i devletin eksikliğini belirtmişlerdir. Lise mezunu emeklilerin %6, 8 kişisel nedenler, %93, 2'si devletin ilgisizliği nedeniyle emekliliğe hazırlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Üniversite mezunu emeklilerin %66, 66 devletin emeklilikle ilgili eğitim vermemesini gösterirken, %33, 33'ü ise diğer nedenleri belirtmiştir.

Genel dağılımda ise; emeklilerin, emeklilik sürecine hazırlanmama nedenlerinden en büyük neden olarak gözümüze %88, 4 oranı ile devletin emeklilikle ilgili eğitim vermemesi çıkmaktadır. Kişisel nedenler %7 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Emekliliğe hazırlık eğitimi, devletin de gerçekleştirmekle yükümlü olduğu bir görev olması gerektiğini yapılan ön görüşmelerde emeklilerin büyük çoğunluğu belirtmişlerdir. Sayıları ve sorunları giderek artan emeklilerin sorunlarını çözmek, sosyal devlet ilkesinin de bir gereğidir. Sosyal devlet ilkesi Anayasa'nın ikinci ve beşinci maddelerinde yer almaktadır. Sosyal devlet "vatandaşlarının sosyal durumlarıyla,

refahlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir yaşama düzeyi sağlamayı ödev bilen ve bunun için ekonomik ve sosyal yapıda gerekli değişiklikleri yapan devlettir.”

Eğitim ve gelir seviyesi yüksek olanlarda, düşük olanlarda devletin kendilerine gereken önemi vermediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca sendikaya üye olan bir kısım emekli yapılan ön görüşmelerde, sendikaların eğitim yönüne önem vermediklerini belirtmişlerdir.

3. 2. 12. Emeklilerin Hangi Cinsiyetin Emekliliğe Uyum Sürecinin Daha Kolay Olduğu Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin cinsiyetlerine göre, emekliliğe uyumda hangi cinsiyetin daha avantajlı olduğu düşüncelerine baktığımızda her iki cinsiyete ait emeklilerin büyük çoğunluğu emekliliğe uyumda kadınların daha avantajlı olduğunu düşünmektedirler. Oluşan dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 29: Emeklilerin Hangi Cinsiyetin Emekliliğe Uyum Sürecinin Daha Kolay Olduğu Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emekliliğe Uyumda Avantajlı Cinsiyet	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Kadın %	61,5	91,5	78,9
s	32	65	97
Erkek %	38,5	8,5	21,1
s	20	6	26

Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, hangi cinsiyetin emekliliğe uyum sürecinin daha kolay olduğu düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %61, 5'i kadınların olduğunu belirtirken, erkek emeklilerin %91, 5'i de kadınların olduğunu belirtmiştir. Yine kadın emeklilerin %38, 5'i erkekler olduğunu belirtirken, erkek emeklilerin %8, 5'i de erkekler olduğunu belirtmiştir

Genel dağılımda ise; emeklilikte kadınların daha uyumlu olduğunu belirtenlerin oranı %78, 9 iken, erkeklerin daha uyumlu olduğunu belirtenlerin oranı %21, 1' da kalmıştır.

Şanlıurfa'daki geleneksel anlayışa göre, kadın çalışıyor olsa bile, evinin kadını olduğu için, tüm sorumluluğu tek başına yüklenmektedir. Oysa çalışan erkekler için durum aynı değildir. Çalışan erkek akşam eve geldiğinde kendini istirahata çektiği halde, aynı durum kadın için söz konusu değildir. Bu nedenle, Şanlıurfa'daki emekli kadınlarla yapılan görüşmelerde, kadının emeklilik hayatına uyumunun çok kolay olduğu belirtilmiştir. Erkek emeklilerde, kadının çalışma hayatının stresinden bıktığını ve emeklilik sürecine daha kolay uyum sağladıklarını belirtmişlerdir.

3. 2. 13. Emeklilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları

Emeklilerin cinsiyetlerine göre boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarıyla ilgili dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 30: Emeklilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Boş Zamanları Değerlendirme	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	

Temizlik İşleri %	12,9	0	6,6
s	22	0	22
Kahvehane %	0	42,8	21,1
s	0	71	71
Arkadaş Toplantıları %	42,9	25,3	34,2
s	73	42	115
Televizyon İzleme %	35,6	19,3	27,7
s	60	32	93
Diğer %	8,6	12,6	10,4
s	15	21	35
Toplam %	100,0	100,0	100
s	170	166	336

(*Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Emeklilerin, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %12,9'u boş zamanlarını temizlik işleri ile değerlendirirken erkek emeklilerin hiçbirisi boş zamanlarında temizlik yapmamaktadır. kadın emeklilerin %42,9'u arkadaş toplantıları, %35,6'sı T. V. izleme ve %8,6'sı ise diğer faaliyetlerle boş zamanlarını değerlendirmektedir. Erkek emeklilerin ise %42,8'i kahvehane, %25,3'ü arkadaş toplantıları, %19,3'ü Tv izleme ve %12,6'sı diğer işlerle boş zamanlarını değerlendirmektedir.

Genel dağılıma baktığımızda; temizlik işleri %6,6, kahvehane %21,1, arkadaş toplantıları %34,2, T. V. izleme %27,7 ve diğer faaliyetler %10,4 oranında yer kaplamaktadır.

Şanlıurfa ilindeki kadın ve erkek emekliler, boş zamanlarını çok iyi değerlendiremediklerini, Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olmadığını ifade etmişlerdir. Kadın emeklilerin büyük çoğunluğu, boş vakitlerini arkadaş toplantıları ile geçirdiklerini böylece sosyal ilişkilerini de bir bakıma koruduklarını belirtmişlerdir. Kadın emeklilerin katıldıkları arkadaş toplantılarının genelde gün ve dini içerikli toplantılar olduğu görülmüştür. Kadın emekliler gidecekleri yerler olmadığından, eşlerinin de sosyal, kültürel, sanatsal ve siyasi faaliyetlere katılmalarına izin vermediklerinden

geri kalan zamanlarını televizyon izleyerek temizlik işleri yaparak geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Erkek emekliler boş vakitlerinin büyük kısmını, kahvehanelere giderek geçirmektedirler. Üst meslekten emekli olanlar, genellikle Şanlıurfa ilini yerleşim yeri olarak tercih etmemektedirler. Şanlıurfa'da gidebilecekleri yerler olmadığından, kendilerini tatmin edebilecek kültürel, sosyal, siyasi, sportif faaliyetlerin de çok sınırlı olmasından dolayı Şanlıurfa'yı yerleşim yeri olarak tercih etmemektedirler.

Emekli, çalışma hayatıyla birlikte elinden alınan statü kaybının büyük maliyetinin psikolojisinde yaptığı büyük açığı kapatmak için, boş zaman faaliyetlerinin niteliğini yükselterek karşılayabilir. Ayrıca emeklilikteki boş zaman değerlendirmesi, bu dönemdeki can sıkıntısı, değersizlik, yalnızlık ve diğer sorunların çözümünde önemli role sahip olabilir.

3. 2. 14. Emeklilerin Şanlıurfa'da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olup Olmaması Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin Şanlıurfa'da boş zamanları değerlendirebilecekleri yerlerin olup olmamasına ilişkin düşüncelerinin dağılımı aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 31: Emeklilerin Şanlıurfa'da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olup Olmaması Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Şanlıurfa'da Boş Zamanları Değerlendirebilecek Yer	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Var %	26,9	40,8	35
s	14	29	43
Yok %	73,1	59,2	65
s	38	42	80

Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olup olmaması konusundaki düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadınların %26, 9'u ve erkeklerin %40, 8'i Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin var olduğunu belirtmektedir. yine kadınların %73, 1'i ve erkeklerin %%59, 2'si Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin var olmadığını belirtmektedir.

Şanlıurfa'daki kadın emekliler gidebilecekleri sınırlı sayıda mekanlar olsa dahi belli bir saatten sonra sokağa çıkamadıklarını belirtmişlerdir. Erkek emeklilerin büyük çoğunluğu da gidebilecekleri yerler olmadığından mecburiyetten dolayı kahvehanelere gittiklerini belirtmişlerdir.

3. 2. 15. Emeklilerin Şanlıurfa'da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olmamasının Ruhsal Durumlarına Etkileri Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin Şanlıurfa'da boş zamanları değerlendirebilecek yerlerin olmamasının ruhsal durumlarına etkisinin cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 32: Emeklilerin Şanlıurfa'da Boş Zamanlarını Değerlendirebilecekleri Yerlerin Olmamasının Ruhsal Durumlarına Etkilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Şanlıurfa'da Boş Zamanları Değerlendirebilecek Yer Olmamasının Ruhsal Duruma Etkisi	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Bunalıma Girme %	10, 5	38, 1	25
s	4	16	20
Sosyal İlişkilerin Zayıflaması %	76, 4	57, 1	66, 3

s	29	24	53
Evlilik İlişkilerinin Zayıflaması %	2,6	4,8	3,8
s	1	2	3
Fikrim Yok %	7,9	0	3,8
s	3	0	3
Diğer %	2,6	0	1,1
s	1	0	1
Toplam %	100,0	100,0	100
s	38	42	80

Emeklilerin, Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olmamasının ruhsal durumlarına etkilerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olmadığını belirten emeklilerimizden, kadın emeklilerin %10,5'i bunalıma girme, %76,4'ü sosyal ilişkilerin zayıflaması, %2,6'sı evlilik ilişkilerinin zayıflaması, %7,9'u kararsız ve %2,6'sı diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Erkek emeklilerin ise %38,1'i bunalıma girme, %57,1'i sosyal ilişkilerin zayıflaması ve %4,8'i ise evlilik ilişkilerinin zayıflaması seçeneğini işaretlemişlerdir.

Genel dağılımda ise; Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olmamasının ruhsal durumlarına etkileri olarak emeklilerimizin %25'i bunalıma girme, %66,3'ü sosyal ilişkilerin zayıflaması, %3,8'i evlilik ilişkilerinin zayıflamasını belirtmişlerdir.

Boş zamanı değerlendirme bazen meslekten mesleğe, kişiden kişiye ve hatta aynı toplum içinde ve aynı aile bireyleri arasında bile değişmektedir. Her insan boş zamanını ne şekilde değerlendirebileceği konusunda kendisi karar verebilme hakkına sahiptir. Fakat bazen bireysel kararların önüne toplumsal değerler geçebilmektedir. Bu nedenle kimilerine göre boş zamanı değerlendirmek gazete okumak, kahvehaneye gitmek iken bazılarına göre ise kültürel, sosyal faaliyetlere yönelmektir. Üst meslekten emekli olanlar için boş vakit değerlendirme; eğitime, sanata ve toplumsal faaliyetlere daha fazla zaman ayırmak olduğundan Şanlıurfa'da bunları gerçekleştirebilecekleri sosyal ortamlar olmadığından dolayı

yapılan ön görüşmelerde uygulanan ankete dahil olan bir kısım üst meslekten emekli olan kadın ve erkekler için bu durum bunalıma girmenin başlıca nedenlerinden biridir.

Erkek emekliler, boş vakitlerini geçirebilecekleri yerlerin sınırlı olmasından dolayı bazen zamanlarının büyük çoğunluğunu evde geçirdiklerini ev işlerine müdahale ettiklerini ve bununda evlilik ilişkilerini zayıflattığını belirtmişlerdir.

3. 2. 16. Emeklilerin Çalışma Hayatının Anlamına İlişkin Düşünceleri

Emeklilerin çalışma hayatının anlamına ilişkin düşüncelerinin cinsiyete göre oluşan dağılım Tablo 33 te verilmiştir.

Tablo 33: Emeklilerin Çalışma Hayatının Anlamına İlişkin Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Çalışma Hayatının Anlamı	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Arkadaşlık İlişkisi % s	19, 2 10	22, 5 16	21, 1 26
Değerli Olduğunu Hissetme % s	40, 4 21	12, 7 9	24, 4 30
Üretkenlik % s	21, 2 11	31 22	26, 8 33
Fikrim yok % s	15, 4 8	19, 7 14	17, 9 22
Diğer % s	3, 8 2	14, 1 10	9, 8 12
Toplam % s	100, 0 52	100, 0 71	100 123

Emeklilerin, çalışma hayatının anlamına ilişkin düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %19, 2'si çalışma hayatını arkadaşlık ilişkisi olarak anlamlandırırken, %40, 4'ü değerli olduğunu hissetme, %21, 2'si üretkenlik, %15, 4'ü kararsız ve %3, 8'i diğer adlarla anlamlandırmışlardır. Erkek emeklilerimizin %22, 5'i, çalışma hayatını arkadaşlık ilişkisi olarak anlamlandırırken, %12, 7'si değerli olduğunu hissetme, %31'i üretkenlik, %19, 7'si kararsız ve %14, 1'i diğer adlarla anlamlandırmışlardır.

Emekli için, çalışma önemli bir kavramdır. Çalışan, çalışmak amacı ile ayırdığı zaman içerisindeki tüm faaliyetleri ve ilişkileri çalışma yaşamını oluşturur. Çalışma

yaşamından kopmak bireyin sosyal, psikolojik ve fizyolojik dengesini değiştirir. Bu olumlu da olabilir olumsuz da olabilir. Kadın emeklilerin büyük çoğunluğu bu Şanlıurfa'da kadının çalışma yaşamından çabuk sıkıldığını ve emekliliğin kendileri için sorunları ne kadar ağır olursa olsun, daha rahat olduğunu belirtmişlerdir.

Bireyler toplumun hangi kesiminde olurlarsa olsunlar, çalışma bireye toplum içinde bir yer ve rol verir. Çünkü çalışma yaşamı harcanan emek ve zaman karşılığında, bir gelir elde etmenin ötesinde bir şeydir. Çalışma yaşamı ile birey bir sosyal çevre edinir ve çalışmanın neticesinde, üretir, ürettiği sürece de toplumda bir saygı ve itibar görür. Erkek emekliler, çalışma yaşamından kopmanın kendilerini çok olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

3. 2. 17. Emeklilerin Maaşlarının Yeterli Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Emeklilerin maaşlarının yeterli olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin aylık gelirlerine göre dağılıma aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 34: Emeklilerin Maaşlarının Yeterli Olup Olmadığı Hakkındaki Düşüncelerinin Gelire Göre Dağılımı

Maaşların Yeterliliği	Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1500 Milyar	Diğer	
Yeterli %	0	0	0	5,9	100	1,6
s	0	0	0	1	1	2
Yetersiz %	100	100	100	94,1	0	98,4
s	6	44	55	16	0	121
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	44	55	17	1	123

Emeklilerin, maaşlarının yeterli olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin gelirlerine göre dağılımına baktığımızda; maaşlarının yeterli olduğunu sadece 751 milyon-1.500 Milyar gelir sahibi olanların %5,9'u ve diğer gelir grubuna mensup olan emeklilerimiz belirtirken kalan diğer tüm emekliler maaşlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Genel dağılımda ise emekli maaşlarının yeterli olduğunu belirtenlerin oranı %1,6 iken maaşların yetersiz olduğunu belirtenlerin oranı %98,4'tür.

Üst gelir grubuna mensup olan emeklilerde, alt gelir grubundan emekli olanlar gibi maaşlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bugünün şartlarında aldıkları maaşın hiçbir ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir.

3. 2. 18. Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Araması Durumu

Emeklilerin cinsiyetlerine göre emeklilik sonrası ikinci bir iş arayıp aramadıklarına ilişkin düşüncelerinin dağılımı Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35: Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Aramalarının Cinsiyete Göre Dağılımı .

Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	0	50, 7	29, 3
s	0	36	36
Hayır %	100	49, 3	70, 7
s	52	35	87
Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, emeklilik sonrası ikinci bir iş aramalarının cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin tümü emeklilik sonrasında iş aramazken erkek emeklilerin %50, 7’si emeklilik sonrasında iş aramakta, %49, 3’ü aramamaktadır.

Genel dağılımda ise emeklilik sonrası ikinci bir iş arayanların oranı %29, 3 iken aramayanların oranı %70, 7’dir.

Ekonomik şartların kötü olmasından dolayı, erkek emeklilerin büyük çoğunluğu ikinci bir iş aramaktadırlar.

Öğretmenler arasında yapılan bir araştırmada; emekli adaylarının %65, 2’si emekli olduktan sonra hemen çalışmaya başlamayı düşünmekte, %19, 4’ü ise ne

yapacağından karasız olduğu belirtilmektedir. Uzun süre çalışmayıp dinlenmek isteyenlerin oranı ise sadece %15, 4’dür. (Akçay, 1994:148)

Çeşitli meslek gruplarını içeren bir başka araştırmada ise emekli erkeklerin %52'si, emekli kadınların %36'sı emekli olduktan sonra çalıştıklarını belirtmiştir (Yılmaz, 1996:94) . Başka bir araştırmada, emeklilerin %52'si çalışmakta, %48'i ise çalışmamaktadır. Çalışmayanların %22'si ise uygun bir iş bulamadığı için çalışmadığını belirtmiştir. Çalışmaktan hoşlanmayanların oranı ise sadece %3'tür (Sarım, 1996:34).

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki, çalışanların yarısından fazlası emekli olduktan sonra ikinci bir iş aramaktadırlar. Kadınların çalışma yaşamına devam etme oranlarının erkeklerden çok daha düşük olduğunu yapılan araştırmalarda göstermektedir.

3. 2. 19. Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Aramaları Durumu.

Emeklilerin emeklilik sonrası ikinci bir iş aramalarının mesleğe göre dağılımı aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 36: Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Aramalarının Mesleğe Göre Dağılımı.

Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama	Meslek					Genel Toplam
	Doktor	Memur	Öğretmen	İşçi	Diğer	
Evet %	100	25	59	4	7	29, 3
s	3	7	23	1	2	36
Hayır %	0	75	41	96	93	70, 7
s	0	21	16	24	26	87
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	3	28	39	25	28	123

Emeklilerin, emeklilik sonrası ikinci bir iş aramalarının mesleğe göre dağılımına baktığımızda, doktor emeklilerimizin tümü, memur emeklilerimizin %25'i, öğretmen emeklilerimizin %59'u, işçi emeklilerimizin %4'ü ve diğer meslek grubundaki emeklilerimizin %7'si emeklilik sonrası ikinci bir iş aramışlardır. Yine, memur emeklilerimizin %75'i, öğretmen emeklilerimizin %41'i, işçi emeklilerimizin %96'sı ve diğer meslek grubundaki emeklilerimizin %93'ü emeklilik sonrası ikinci bir iş aramamışlardır.

Üç doktor emeklisinin emeklilikten sonra çalışmasının altında yatan başlıca nedenlerden biride çalışma yaşamından kopmak istemeyişleridir. İkinci bir iş arayan diğer emekliler ise ekonomik kaygılardan dolayı, ikinci bir iş aradıklarını belirtmişlerdir.

3. 2. 20. Şanlıurfa'daki Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama Nedenleri

Emeklilerin emeklilik sonrası ikinci bir işi arama nedenlerinin emeklilerin aylık net gelirlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 37: Şanlıurfa'daki Emeklilerin Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama Nedenlerinin Gelire Göre Dağılımı

Emeklilik Sonrası İkinci Bir İş Arama Nedenleri	Aylık Net Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	
Boş Vakitleri Değerlendirme%	0	0	0	33, 33	0	3
s	0	0	0	1	0	1
Ekonomik Güçsüzlük %	100	100	92	33, 33	0	89
s	2	6	23	1	0	32
Sosyal Ortamların Azlığı %	0	0	8	0	0	8
s	0	0	2	0	0	3
Çalışmaya Verilen Değer %	0	0	0	33, 33	0	0
s	0	0	0	1	0	0
Diğer %	0	0	0	0	0	0
s	0	0	0	0	0	0
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	2	6	25	3	0	36

Şanlıurfa'daki emeklilerin, emeklilik sonrası ikinci bir iş arama nedenlerine ait düşüncelerinin gelire göre dağılımına baktığımızda;300-400 Milyon ve 401-500 Milyon arası gelire sahip olan emeklilerin tümü ekonomik güçsüzlük nedeniyle emeklilik sonrası ikinci bir iş aramışlardır. 501-750 Milyon gelir grubundaki emeklilerin %92'si ekonomik güçsüzlük nedeniyle, %8'i ise sosyal ortamların azlığı nedeniyle emeklilik sonrası ikinci bir iş aramışlardır. 751 Milyon-1. 500 Milyar gelir grubundaki emekliler eşit oranlarda(%33, 33)

boş vakitleri değerlendirme, ekonomik güçsüzlük ve sosyal ortamların azlığı nedeniyle emeklilik sonrası ikinci bir iş aramışlardır.

Genel dağılımda ise; emeklilik sonrası ikinci bir iş arayanlardan %3'ü boş vakitleri değerlendirme, %89'u ekonomik güçsüzlük ve %8'i ise sosyal ortamların azlığı nedeniyle emeklilik sonrası ikinci bir iş aramışlardır.

Emekli olduktan sonra azalan maaşlarıyla birlikte, ailesinin ve kendilerinin ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için, ek gelir bulmak amacıyla emeklilerin büyük çoğunluğu ikinci bir iş aradıklarını belirtmişlerdir. Yine yapılan mülakatlarda emeklilerimizin bir kısmı için çalışma yaşamının çok önemli olduğu görülmüştür.

3. 2. 21. Şanlıurfa'daki Emeklilerin İkamet Ettikleri Şehirdeki İş İmkanları

Emeklilerin, Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabileceği yerlerin olup olmamasına ait düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımını belirtir tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 38: Şanlıurfa'daki Emeklilerin Şanlıurfa'da Emeklilerin Çalışabileceği Yerlerin Olup Olmamasına Ait Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Şanlıurfa'da Emeklilik Sonrası Çalışabilecek yer	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Var %	7, 7	49, 3	31, 7
s	4	35	39
Yok %	92, 3	50, 7	68, 3
s	48	36	84
Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Şanlıurfa'daki emeklilerin, Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabileceği yerlerin olup olmamasına ait düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımını incelediğimizde; Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabileceği yerlerin var olduğunu söyleyenlerin oranı kadınlarda %7, 7 iken erkeklerde bu oran %49, 3'tür. Böyle yerlerin Şanlıurfa'da olmadığını söyleyenlerin oranı ise kadınlarda %92, 3, erkeklerde %50, 7'dir.

Genel dağılımda ise Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabileceği yerlerin var olduğunu söyleyenlerin oranı %31, 7, olmadığını söyleyenlerin oranı %68, 3'tür.

3. 2. 22. Şanlıurfa'da Emeklilerin Çalışabileceği Yerlerin Olmamasının Nedenlerinin Durumu

Emeklilerin Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabilecekleri yerlerin olmamasının nedenleri hakkındaki düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 39: Şanlıurfa'da Emeklilerin Çalışabileceği Yerlerin Olmamasının Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Şanlıurfa'da Emeklilerin Çalışabileceği Yerlerin Olmamasının Nedenleri	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Gençlerin Tercih Edilmesi % s	3, 8 2	55 20	33, 3 28
Özel Sektörün Kamu Emeklisine Güvenmemesi % s	5, 8 3	11, 3 4	8, 9 7
Emeklilerin Yeni Teknolojiye Uzak Olması % s	15, 4 7	15, 4 5	15, 4 13
Fikrim Yok % s	75 36	18, 3 7	42, 4 36
Diğer % s	0 0	0 0	0 0
Toplam % s	100, 0 48	100, 0 36	100 84

Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabileceği yerlerin olmamasının nedenlerinin cinsiyete göre dağılımını incelediğimizde; kadın emeklilerimizin %3, 8'i gençlerin tercih edilmesi, %5, 8'i özel sektörün kamu emeklisine güvenmemesi, %15, 4'ü emeklilerin yeni teknolojiye uzak olması ve %75'i fikrim yok seçeneğini işaretlemişlerdir. Erkek emekliler ise bu nedenleri; %55 gençlerin tercih edilmesi, %11, 3 özel sektörün kamu emeklisine güvenmemesi, %15, 4 emeklilerin yeni teknolojiye uzak olması ve %18, 3'ü fikrim yok olarak sıralamışlardır.

Genel dağılıma baktığımızda ise; Şanlıurfa'da emeklilerin çalışabileceği yerlerin olmamasının nedenleri olarak; %33, 3 gençlerin tercih edilmesi, %8, 9 özel sektörün kamu

emeklisine güvenmemesi, %15, 4 emeklilerin yeni teknolojiye uzak olması ve %42, 4 oranı ile fikrim yok seçenekleri sıralanmıştır.

Şanlıurfa'da emeklilerin büyük çoğunluğu, ikinci bir işe başvuracakları zaman gençlerin tercih edildiğini, bilhassa dersanelerde çalışan öğretmen emeklileriyle yapılan görüşmelerde, dersaneye alınmalarının asıl nedenlerinin, bilgi ve tecrübeleri olmadığı daha ziyade hatıra dayalı bir işe alımın söz konusu olduğunu ve gençlerin daha çok tercih edildiğini ifade etmişlerdir. Kamu sektöründe çalışmış olan emekliye özel sektörün güvenmediğini, kamuda çalıştıkları işe uygun bir iş özel sektörde bulamadıklarından, ayrıca özel sektörün iş ilişkileri çok farklı olduğundan, işe ilk girişlerinde dahi, firmaların alım sistemlerini, yeni bir işe nasıl başvuracakları konusunda gerekli bilgi ve deneyimin olmaması, özel sektörün kamuda çalışmış ve yaşlı olarak düşündükleri, emekliye güvenlerinin olmamasına sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir.

3. 2. 23. Şanlıurfa'da Emeklilerin Devletten Beklentileri Olup Olmaması, Durumu

Emeklilerin devletten beklentileri olup olmamasına ilişkin düşüncelerinin aylık net gelire göre dağılımı Tablo 40 ta verilmiştir.

Tablo 40: Şanlıurfa'da Emeklilerin Devletten Beklentileri Olup Olmamasının Gelire Göre Dağılımı

Devletten Beklentiniz Var mı?	Aylık Net Gelir					Genel Toplam
	300- 400 Milyon	401- 500 Milyon	501- 750 Milyon	751 Milyon- 1. 500 Milyar	Diğer	
Evet %	100	100	94, 5	58, 8	0	91, 1

s	6	44	52	10	0	112
Hayır %	0	0	5,5	41,2	100	8,9
s	0	0	3	7	1	11
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	6	44	55	17	1	123

Şanlıurfa’da emeklilerin devletten beklentileri olup olmasının gelire göre dağılımına baktığımızda; 300-400 Milyon ve 401-500 Milyon arası gelire sahip olan emeklilerin tümü devletten beklentilerinin olduğunu belirtmiştir. 501-750 Milyon gelir grubundaki emeklilerin %94,5’i devletten beklentilerinin olduğunu belirtirken, %5,5’i ise olmadığını belirtmiştir. 751 Milyon-1.500 Milyar gelir grubundaki emeklilerin %58,8’i beklenti içindeyken, %41,2 oranındaki emekliler devletten beklenti içinde bulunmamaktadır. Diğer gelir grubuna mensup olan 1 emeklimiz ise, devletten beklentisi olmadığını belirtmiştir.

Genel dağılıma baktığımızda ise; emeklilerin, devletten beklentileri olanların oranı %91,1 iken beklentisi olmayanların oranı %8,9’dur.

3. 2. 24. Şanlıurfa’da Emeklilerin Devletten Beklentileri

Emeklilerin devletten beklentilerinin neler olduğunun gelire göre dağılımına baktığımızda gelir seviyesi düşüğe beklentilerin daha çok ekonomik yönde yoğunlaştığı görülmektedir. Oluşan dağılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 41: Şanlıurfa’da Emeklilerin Devletten Beklentilerinin Neler Olduğunun Gelire Göre Dağılımı

Devletten Beklentiniz Nelerdir	Aylık Net Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500Milyar	Diğer	
Ekonomik Durumun % Düzeltmesi	100	93,2	96,4	52,9	0	87,5

	6	41	50	5	0	98
Sosyal Olanakların % Arttırılması s	0 0	6,8 3	1,8 1	29,5 3	0 0	8 9
Emekliliğe Hazırlık % Eğitimi Verilmesi s	0 0	0 0	1,8 1	17,6 2	0 0	4,5 5
Diğer % s	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Toplam % s	100,0 6	100,0 44	100,0 52	100,0 10	100,0 0	100 112

Şanlıurfa'da emeklilerin devletten beklentilerinin neler olduğunun aylık gelire göre genel değerlendirmesini yaptığımızda;300-400 Milyon gelir grubundaki 6 emeklinin tümü ekonomik durumun düzeltilmesini isterken, 401-500 Milyon arası gelire sahip olan 44 emeklinin %93, 2'si ekonomik durumun düzeltilmesini isterken, %6, 8'i sosyal olanakların arttırılmasını istemektedir. 501-750 Milyon gelir grubundaki emeklilerin %96, 4'ü ekonomik durumun düzeltilmesini, %1, 8'i sosyal olanakların arttırılmasını, %1, 8'i emekliliğe hazırlık eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. 751 Milyon-1. 500 Milyar gelir grubundaki emeklilerin %52, 9'u ekonomik durumun düzeltilmesini isterken %29, 5'i sosyal olanakların arttırılmasını, %17, 6'sı ise emekliliğe hazırlık eğitimi verilmesini istemektedirler.

Genel dağılımda ise; ekonomik durumun düzeltilmesini isteyenlerin oranı %87, 5 iken sosyal olanakların arttırılmasını isteyenlerin oranı %8, emekliliğe hazırlık eğitimi verilmesini isteyenlerin oranı ise %4, 5'tir.

Şanlıurfa'daki emeklilerin büyük çoğunluğu, yaşamış oldukları bütün sorunların temelini, ekonomik nedene dayandırdıkları için devletten en büyük beklentileri ekonomik durumlarının düzeltilmesidir. Tablo 41'de de görüldüğü gibi, gelir seviyesi düşük olanların en büyük beklentisi ekonomik durumlarında bir iyileştirme yapılmasıdır. Gelir seviyesi yüksek olanlarda da bu durum görülmekle birlikte, onlar sosyal olanaklarının arttırılmasını ve emekliliğe hazırlık eğitimlerinin verilmesini talep etmektedirler. Emeklilik sürecinde insanlar çalışma hayatından koştukları için, sosyal ilişkilerini gerek nicelik gerekse nitelik yönünden yüksek tutmak ihtiyacı içine girebilmektedirler. Bilhassa gelir ve eğitim seviyesi yüksek olanlar için bu durum daha fazla geçerlidir. Gelir ve eğitim seviyesi düşük olan emekliler,

Şanlıurfa'da kahvehanelere, dini cemaatlere ve parklara giderek bunu telafi ettiklerini belirtse de, gelir ve eğitim seviyesi yüksek olanlar sosyal ilişkilerini idame ettirmek için gerekli sosyal olanakları bulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle devletten sosyal olanaklarının artırılmasını istemektedirler. Yapılan ön görüşmelerde, gelir seviyesi düşük olanlar emekliliğe hazırlık eğitiminin içeriği hakkında bilgiye sahip olmadıklarından çokta önemli görmediklerini belirtmişlerdir. Ancak gelir ve eğitim seviyesi yüksek olanlar, emekliliğe hazırlık eğitiminin önemini bildiklerinden devletten böyle bir beklentilerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Yapılan bir araştırmada, emekli kişilerin emeklilik sürecinde devletten beklentilerini sıralamalarını istediklerinde;100 erkek ve 49 kadın “ekonomik koşulların iyileştirilmesi” şikkını birinci sırada, 30 erkek ve 21 kadın “sağlık hizmetlerinin ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi” şikkını birinci sırada, 5 erkek ve 3 kadın “emeklilik işleriyle ilgili kırtasiyeciliğin en aza indirilmesi” şikkını birinci sırada, 2 erkek ve 5 kadın “daha ucuz seyahat ve tatil olanakları sağlanması” şikkını birinci sırada, 10 erkek ve 8 kadın “huzurevi sayısının artırılması” şikkını birinci sırada işaretledikleri görülmüştür.

Araştırmaya katılan emeklilerden 149 kişi “ekonomik koşulların iyileştirilmesi” şikkını en önemli beklentileri olarak belirttikleri görülmüştür (Yılmaz, 1996:106) .

İzmir'de yapılan böyle bir araştırmanın sonucuna baktığımızda, ister Şanlıurfa da olsun ister başka bir ilde, ülkemizin genelindeki emeklilerin büyük çoğunluğunun en büyük beklentisi ekonomik koşulların düzeltilmesidir.

3. 2. 25. Şanlıurfa'da Emeklilerin Emekli Derneğine Üyelik Durumu

Emeklilerin emekli derneğine üyelik durumunun cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 42: Şanlıurfa'da Emeklilerin Emekli Derneğine Üyelik Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı.

Emekli Derneğine Üye misiniz?	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	0	11, 3	6, 5
s	0	8	8

Hayır %	100	88,7	93,5
s	52	63	115
Toplam %	100,0	100,0	100
s	52	71	123

Şanlıurfa'da emeklilerin emekli derneğine üyelik durumunun cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin tümü emekli derneğine üye değilken erkek emeklilerin %11,3'ü herhangi bir emekli derneğine üyedir. Genel dağılımda ise emekli derneğine üye olanların oranı %6,5 iken olmayanların oranı %93,5'tir.

Kadın emeklilerden üye olanlar yokken kendileriyle yaptığımız ön görüşmelerde, Şanlıurfa'da kadına bakış açısının çok farklı olduğunu, kadının ekonomik bağımsızlığı olsa dahi erkeğin bakış açısına göre yerinin evi olduğu ve bu tür faaliyetlere, derneklere katılmanın eşleri tarafından anlamsız olduğu düşünüldüğünden katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Erkek emeklilerinde sadece %11,3'ü üye olduğunu bildirmiştir. Bunun başlıca nedeni Şanlıurfa'da emekli derneğinin bulunmamasıdır. Ayrıca üye olan erkek emeklilerin gelir ve eğitim seviyesi yüksektir. Bunlarda il dışındaki derneklere üye olduklarını belirtmişlerdir.

3. 2. 26. Şanlıurfa'da Emeklilerin Emekli Derneğine Üye Olma Nedenleri

Emeklilerin emekli derneğine üye olma nedenlerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 43: Şanlıurfa'da Emeklilerin Emekli Derneğine Üye Olma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emekli Derneğine Üye Olma Nedenleriniz	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Sosyal İlişkileri Güçlendirmesi %	0	50	50

s	0	4	4
Değerli Olduğunu Hissetme %	0	50	50
s	0	4	4
Boş Vakitleri Değerlendirme %	0	0	0
s	0	0	0
Toplumsal Statü Sağlama Açısından %	0	0	0
s	0	0	0
Diğer %	0	0	0
s	0	0	0
Toplam %	100,0	100,0	100
s	0	8	8

Şanlıurfa'da emeklilerin emekli derneğine üye olma nedenlerini değerlendirdiğimizde; erkek emeklilerimizin %50'si sosyal ilişkileri güçlendirmesi amacıyla, diğer %50'si ise değerli olduğunu hissettiği için emekli derneğine üye olduğunu belirtmişlerdir.

Emekli derneğine üye olan emekliler, Şanlıurfa'da emekli derneği olmadığı için şehir dışındaki derneklere üye olmuşlardır. Gelir ve eğitim seviyesi yüksek olan bu emekliler, yaz tatillerinde ve şehir dışına her çıktıklarında derneklerinin faaliyetlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Emekli derneğine üye olmanın sonucunda, belli bir arkadaş çevresi kazandıklarını, ayrıca kendileriyle aynı sosyal statüde olan insanlarla bir araya gelmenin kendilerine çok fazla şey kattığını, bu şekilde sorunlarından da uzaklaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Emekliler, derneklerde düzenlenen sergi, gösteri, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinliklerin kendilerini belli bir amaca yönelttiğini ve kendi kişiliklerine çok şey kattığını belirtmişlerdir.

3. 2. 27. Emeklilerin Şanlıurfa'da Emekli Derneği Olup Olmadığı Konusundaki Bilgileri

Emeklilerin Şanlıurfa'da emekli derneğinin olup olmadığı hakkındaki bilgilerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 44: Şanlıurfa'da Emekli Derneğinin Olup Olmamasının Cinsiyete Göre Dağılımı

Şanlıurfa'da Emekli Derneği Var mı?	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	0	0	0
s	0	0	0
Hayır %	71,2	95,8	85,4
s	37	68	105
Fikrim Yok %	28,8	4,2	14,6
s	15	3	18
Toplam %	100,0	100,0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, Şanlıurfa'da emekli derneğinin olup olmaması hakkındaki bilgilerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %71,2'si olmadığını söylerken, %28,8'i fikrinin olmadığını ifade etmiştir. Erkek emeklilerin %95,8'i Şanlıurfa'da emekli derneğinin olmadığını ifade ederken, %4,2'si fikirlerinin olmadığını söylemişlerdir.

Kadın ve erkek emeklilerden fikri olmadığını belirtenlerle yaptığımız ön görüşmelerde, emekli dernekleri hakkında bilgiye sahip olmadıklarını, bu nedenle bu konuda herhangi bir şey söylememişlerdir. Oysa bugün emekli dernekleri birçok işlevi yerine getirmektedir; boş vakitleri değerlendirme, yalnızlık hissinden kurtulmayı sağlama, arkadaş çevresi edinme, toplumsal statü ve ilişkilerin korunması ve devamının sağlanması, kişiyi, bireysel hedeflerini ve amaçlarını aşan hedef ve amaçlara yönlendirme, kültürel ve sosyal faaliyetleri gerçekleştirme gibi birçok işlevleri vardır. Fakat Şanlıurfa emeklilerinin bu konuda pek fazla bilgiye sahip olmadığı görülmüştür.

3. 2. 28. Emeklilerin Şanlıurfa'da Emekli Derneğinin Açılması Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin Şanlıurfa’da emekli derneğinin açılmasını isteyip istememelerinin cinsiyete göre dağılım Tablo 45 te verilmiştir.

Tablo 45: Emeklilerin Şanlıurfa’da Emekli Derneğinin Açılması Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Şanlıurfa’da Emekli Derneği Açılmasını İster misiniz?	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	59,6	90,1	77,2
s	31	64	95
Hayır %	17,3	8,5	12,2
s	9	6	15
Fikrim Yok %	23,1	1,4	10,6
s	12	1	13
Toplam %	100,0	100,0	100
s	52	71	123

Emeklilerin Şanlıurfa’da emekli derneğinin açılması konusundaki düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %59,6’sı Şanlıurfa’da emekli derneğinin açılmasını isterken erkek emeklilerin %90,1’i istemektedir. Şanlıurfa’da emekli derneğinin açılmasını istemeyenlerin oranı kadınlarda %17,3 iken erkeklerde %8,5’tir. Fikrim yok seçeneğini işaretleyen emeklilerin oranı kadınlarda %23,1, erkeklerde %1,4’tür.

Genel dağılımda ise Şanlıurfa’da emekli derneğinin açılmasını isteyenler %77,2 iken istemeyenler %12,2, kararsızlar ise %10,6’dır.

Araştırmacı anketi uyguladığı zaman, emeklilerin büyük çoğunluğunun emekli dernekleri hakkında bilgiye sahip olmadığını görmüştür. Bu nedenle gerekli açıklamayı yaptıktan sonra, tabloda da görüldüğü gibi emeklilerin büyük çoğunluğu emekli derneğinin açılmasını istemektedir. %12,2’sinin hayır demesinin nedeni ise, her şeye rağmen bunun hiçbir fayda sağlayamayacağını ve gereksiz olduğunu düşünmeleridir. Emekli derneğinin açılmasını isteyenlerinde aslında sorunları ortadan kaldıracağına inanmamakla birlikte, en

azından farklı etkinlik ve faaliyetlere yönelmenin bir an olsun onları sorunlardan uzaklaştıracağını düşünmelerinden ve kendileriyle aynı durumda olan insanlarla bir arada olmanın kendilerini daha rahatlatacağını ve birbirlerini daha iyi anlayabileceklerini düşünmüş olmaktan kaynaklanmaktadır.

Fikri olmadığını belirten emekli kesim ise, emekli derneğinin tam olarak nasıl bir fayda sağlayacağını anlamadıklarını, bu nedenle kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

3. 2. 29. Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmeleri Durumu

Emeklilerin kendilerini değersiz hissedip hissetmemelerinin mesleğe göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 46: Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmeleri Hakkındaki Düşüncelerinin Mesleğe Göre Dağılımı.

Kendini Değersiz Hissetme	Meslek					Genel Toplam
	Doktor	Memur	Öğretmen	İşçi	Diğer	
Evet %	0	89,3	74,4	84	82,1	79,7
s	0	25	29	21	23	98
Hayır %	100	10,7	25,6	16	17,9	20,3
s	3	3	10	4	5	25
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
s	3	28	39	25	28	123

Emeklilerin, kendilerini değersiz hissetmeleri hakkında düşüncelerinin mesleğe göre dağılımına baktığımızda; doktor emeklilerin tümü kendini değerli hissederken, memur emeklilerin %10,7'si, öğretmen emeklilerin %25,6'sı, işçi emeklilerin %16'sı ve diğer meslek grubundaki emeklilerin %17,9'u kendilerini değerli hissetmektedirler. Genel toplamda ise kendilerini değerli hissedenlerin oranı %20,3'tür. Buna mukabil, memur emeklilerinin %89,3'ü, öğretmen emeklilerin %74,4'ü, işçi emeklilerin %84'ü ve diğer meslek grubundaki emeklilerin %82,1'i kendilerini değersiz hissetmektedirler. Genel toplamda ise kendilerini değersiz hissedenlerin oranı %79,7'dir.

Doktor emeklilerle bizzat yapılan ön görüşmelerde de, mesleklerinin güzelliğinden dolayı, ayrıca emekli olduktan sonra herhangi bir ekonomik zorluk yaşamadıklarından

kendilerini değersiz hissetmediklerini ve sahip oldukları mesleklerinin bütün bu olumsuzlukları bertaraf ettiğini belirtmişlerdir. Sadece, Şanlıurfa’da sosyal olanakların azlığından dolayı bir sıkıntı yaşadıklarını fakat bu durumda kendilerini değersizliğe itmediğini belirtmişlerdir.

Memur, işçi ve diğer alt meslek grubundan olanların büyük çoğunluğu, kendilerini değersiz hissettiklerini çünkü emekli olduktan sonra, yaşanan ekonomik zorluğun onları bunalıma ittiğini ve bunun gerek evlilik ilişkilerini, gerekse psikolojik yapılarını olumsuz etkilediğini, bir de buna emeklilikle aynı zamana gelen yaşlanma psikolojisinin eklendiğini belirterek, toplumunda yaşlıya bakış açısının olumsuz olmasından dolayı, kendilerini bir tarafa itilmiş ve yalnız olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Öğretmen emeklileri de kendilerini değersiz hissettiklerini, devletin kendilerine gereken kıymeti vermediğini, buna istinaden, halkında gerek eğitime gerekse eğitimciye saygı göstermediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca almış oldukları düşük emekli maaşıyla sadece mutfaklarının masraflarını karşılayabildiklerini, hatta bazen gerektiği ölçüde karşılayamadıklarını ve bunun evlilik hayatını olumsuz yönde etkilediğini, yine bu tür sorunlarla boğuşurken çağı yakalayamadıklarını, okumaktan uzaklaştıklarını, yapılacak herhangi bir sosyal ve kültürel faaliyet olmayınca kendilerini kahvehanelere attıklarını belirtmişlerdir.

Bir asker emeklisiyle yapılan görüşmede, kendisini değersiz hissetmesinin nedeni olarak, elinden alınan sosyal statüsüyle birlikte tanınma duygusunun ağır maliyeti olduğunu, hatta bu durumun ailelerini dahi etkilediğini belirtmişlerdir.

3. 2. 30. Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmelerinin Cinsiyetle İlişkisi

Emeklilerin kendilerini değersiz hissedip hissetmemelerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 47: Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmeleri Hakkında Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.

Kendini Değersiz Hissetme	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	75	83, 1	79, 7

s	39	59	98
Hayır %	25	16,9	20,3
s	13	12	25
Toplam %	100,0	100,0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, kendilerini değersiz hissetmeleri hakkında düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %75'i kendilerini değersiz hissetmekte iken %25'i kendilerini değerli hissetmektedir. Erkek emeklilerin %83,1'i kendilerini değersiz hissetmektedir. %16,9 oranındaki erkek emekli ise kendilerini değerli hissetmektedir.

Kadın emekliler her ne kadar emekliliği zorunlu olarak istediklerini ve kendilerini iş hayatının stresinden bir nebze olsun kurtardığını ve psikolojik, fizyolojik olarak rahatladıklarını belirtse de, gerçek anlamda, emekli olduktan sonra kendilerini değersiz ve yalnız hissettiklerini belirtmişlerdir.

3. 2. 31. Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetme Nedenleri

Emeklilerin kendilerini değersiz hissetmelerinin nedenlerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 48: Emeklilerin Kendilerini Değersiz Hissetmelerinin Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.

Kendini Değersiz Hissetme Nedenleri	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Sosyal İlişki Azlığı %	43,2	15	27

s	17	9	26
Üretememe %	8	12	10
s	3	7	10
Yalnızlığa İtilme %	48,8	20	32
s	19	12	31
Fikrim Yok %	0	8	5
s	0	5	5
Diğer %	0	45	26
s	0	26	26
Toplam %	100,0	100,0	100
s	39	59	98

Emeklilerin, kendilerini değersiz hissetmelerinin nedenlerinin cinsiyete göre dağılımını incelediğimizde; kadın emeklilerin %43, 2'si sosyal ilişki azlığı, %8'i üretememe ve %48, 8'i yalnızlığa itilme nedenleriyle kendilerini değersiz hissetmektedirler. Erkek emeklilerin %15'i sosyal ilişki azlığı, %12'si üretememe, %20'si yalnızlığa itilme, %8'i fikrim yok ve %45'i diğer nedenlerle kendilerini değersiz hissetmektedirler.

Emekliler ekonomik sorunları çözüldüğü zaman, diğer sorunların hemen hepsinin bertaraf edileceğini ve böylece insan gibi, çağın gereğine uygun bir yaşama ulaştıkları zaman, kendilerini kısmen de olsa değerli hissedeceklerini, ayrıca toplumun yaşlıya bakış açısını olumluya çevirdiği andan itibaren özgüvenlerinin yerine geleceğini belirtmişlerdir.

3. 2. 32. Emeklilerin İntihar Konusundaki Düşünceleri

Emeklilerin intiharı düşünüp düşünmediklerine ilişkin düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 49 da verilmiştir.

Tablo 49: Emeklilerin İntihar Konusundaki Düşüncelerinin Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı.

İntiharını Düşündünüz mü?	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	5, 8	9, 9	8, 1
s	3	7	10
Hayır %	94, 2	90, 1	91, 9
s	49	64	113
Toplam %	100, 0	100, 0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, intihar konusundaki düşüncelerinin cinsiyet durumuna göre dağılımına baktığımızda; intiharını düşünen emeklilerin %5, 8'i kadın, %9, 9'u erkek emeklilerdir. Kadınların %94, 2'si intiharını düşünmezken erkek emeklilerin %90, 1'i intiharını düşünmektedir. genel dağılımda ise emeklilerin %8, 1'i intiharını düşünürken %91, 9'u intiharını düşünmemektedir.

Emeklilerin büyük çoğunluğu, intiharını düşünmediklerini bunun altında yatan en büyük nedeninin de, yaşanan tüm zorluklara rağmen, dinsel inançlarına ters düştüğünü ve ölümden sonra bir hayata inandıklarından, intihar edenlerin bu dünyadan sonra varolduğuna inandıkları öteki hayatı kaybettiklerini belirtmişlerdir.

Emeklilerin, %8, 1'i de intiharını düşündüklerini fakat bunun sadece fikinsel olarak olduğunu, fakat eyleme hiçbir zaman geçirmediklerini belirtmişlerdir. İntiharını düşündüklerini belirten emekliler arasında bazen teşebbüste bulunanlar dahi son anda çocukları için, dinsel inanışları açısından yasak olduğu için bir daha böyle bir şeye teşebbüs etmediklerini ifade etmişlerdir. Ancak ekonomik bunalımdan ve kredi kartı borçlarından bir gün gerçekten cinnet geçirip, intihar edebileceklerini söylemişlerdir. Çünkü psikolojilerinin çok bozuk olduğunu belirtmişlerdir.

İntiharını düşünen emekliler arasında, gelir ve eğitim seviyesi çok yüksek olan bir emeklimizle yapılan ön görüşmede, sadece ekonomik nedenden dolayı değil bir insanın statüsünün elinden alınmasıyla da hayatında birçok şeyin değiştiğini ve kendisinin de bu nedenden dolayı, bazen intiharını düşündüğü olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çalışma hayatının üretkenliğinin insanı hayata bağladığını ve emeklilikte ülkemizde insanın yapacak çok fazla şeyi olmadığını olsa dahi toplumun yaşlıya bakış açısının olumsuz olduğunu ve bu nedenlerin

insanı hayattan soğuttuğunu belirtmiştir. Dinsel inanışa sığınmanın da sadece bir kendini kandırış ve avuntu olduğunu, insanların elerinden bir şey gelmediği için dinin şükür, ibadet gibi anlayışlarına sığındığını oysa bu durumun böyle olmaması gerektiğini insanın genç olsun yaşlı olsun hala yaşıyorsa bir şeyler yapabileceği anlayışının toplumda yaygınlaştırılması gerektiğini ve kendisinin dinsel bir inanışa sahip olmadığı halde, dinsel inanışların birçok esaslarını araştırdığını ve bütün dinlerde bilhassa, İslam dininde yaşlanmış bir insanın elini ayağını dünyadan çekip üretmemesi ve sadece ibadete yönelmesi gerektiği gibi bir durumun söz konusu olmadığını ve toplumun bu yanlış anlayışı değiştirmesi gerektiğini ve bununda aslında biraz okumakla alakalı olduğunu belirtmiş ve bu düşünceleri doğrulamak için İslam dininin peygamberinin bir sözünü görüşmenin sonunda söylemiştir. ”Hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışmalı”.

Emekliliğin intiharın bir nedeni olduğunu düşünen emekliler, bu nedenlerin başında ekonomik sıkıntının geldiğini belirtmişlerdir. Araştırmacının’ da katıldığı, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Tülin Günşen İçli’nin Antalya’da yapmış olduğu bir sempozyumda intihar-cinsiyet ilişkisini incelediğinde, erkeklerin kadınlardan daha sık intihar ettiğini belirtiyor(İçli, 2005:1). Yapılan araştırmada da erkeklerin daha fazla düşündüğü tespit edilmiştir.

3. 2. 33. Emeklilerin Gelir Durumunun İntihar Konusundaki Düşüncelerine Etkisi

Emeklilerin intiharı düşünüp düşünmediklerine ilişkin düşüncelerinin gelire göre dağılımı Tablo 50 de verilmiştir.

Tablo 50: Emeklilerin İntihar Konusundaki Düşüncelerinin Gelir Durumuna Göre Dağılımı.

İntiharı Düşündünüz mü?	Aylık Net Gelir					Genel Toplam
	300-400 Milyon	401-500 Milyon	501-750 Milyon	751 Milyon-1.500 Milyar	Diğer	

Evets	503	6,83	3,62	5,91	1001	8,110
Hayırs	503	93,241	96,453	94,116	00	91,9113
Toplam %s	100,06	100,044	100,055	100,017	100,01	100123

Emeklilerin, intihar konusundaki düşüncelerinin gelir durumuna göre dağılımına baktığımızda; 300-400 Milyon arası gelire sahip olanların yarısı intiharı düşünürken, 401-500 Milyon gelir grubundaki emeklilerin %6, 8'i, 501-750 Milyon gelir grubundaki emeklilerin %3, 6'sı, 751 Milyon-1. 500 Milyar gelir grubundaki emeklilerin %5, 9'u intiharı düşünmüşlerdir. Diğer gelir grubuna mensup olan, 1 emeklimiz de intiharı düşünmüştür.

Gelir seviyesi düşük olanların intiharı daha fazla düşündükleri ama dinsel inanışlarında yasak olduğu için, hiçbir zaman eyleme geçirmedikleri yapılan ön görüşmelerle tespit edilmiştir.

3. 2. 34. Emeklilerin Mesleklerinin İntihar Konusundaki Düşüncelerine Etkisi

Emeklilerin intiharı düşünüp düşünmediklerine ilişkin düşüncelerinin mesleki durumlarına göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 51: Emeklilerin İntihar Konusundaki Düşüncelerinin Mesleki Duruma Göre Dağılımı.

İntiharı Düşündünüz mü?	Meslek					Genel Toplam
	Doktor	Memur	Öğretmen	İşçi	Diğer	
Evets	00	14,34	2,61	164	3,61	8,110

Hayır %	100	85, 7	97, 4	84	96, 4	91, 9
s	3	24	38	21	27	113
Toplam %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100
s	3	28	39	25	28	123

Emeklilerin, intihar konusundaki düşüncelerinin mesleki duruma göre dağılımına baktığımızda; doktor emeklilerin tümünün intiharı düşünmediği görülürken, memur emeklilerin %14, 3'ünün, öğretmen emeklilerin %2, 6'sının, işçi emeklilerin %16'sı ve diğer meslek grubundaki emeklilerin %3, 6'sı intiharı düşünmüşlerdir. Yine memur emeklilerin %85, 7'si, öğretmen emeklilerin %97, 4'si, işçi emeklilerin %84'ü ve diğer meslek grubundaki emeklilerin %96, 4'ü intiharı düşünmemişlerdir.

Emekli emniyet genel müdürü Özgüner Polat'ın yaptığı bir araştırmanın sonuçları çok ilginçtir. “Son yıllarda polisin ücretlerinde meydana gelen büyük düşüş, poliste sosyal ve özellikle psikolojik bakımdan ciddiye alınması gereken sorunlara neden olmuştur. Nitekim, son 10 yılda(1992-2001)277 personelin intihar etmesi, Türk kamu görevlileri arasında en çok intihar eden personelin polisler olduğunu göstermektedir. Bunun temelinde ise, maddi sıkıntılar yatmaktadır. Çünkü yapılan araştırmalarda;intihar eden polislerin çoğunun borç batağında olduğu ve maaşlarına haciz geldiği ve devletin resmi üniformasını taşıyan ve güvenilirlik konusunda hiçbir kuşku taşımaması gereken polis, düşük maaşlar nedeni ile esnaf gözünde bu güvenilirliğini yitirmiştir. Artık taksitle dahi ailesinin zorunlu ihtiyaçlarını gideremeyen polis, aile içi çatışma yaşamakta ve maalesef bu çatışmalar intiharla sonuçlanmaktadır. Örneğin;01. 01. 2000-18. 03. 2002 tarihleri arasında Polis Bakım ve Yardım Sandığına üye olan toplam 107. 397 personelden 94. 217 personelin 132. 513 Trilyon borçlanmış olduğu görülmektedir. Mensuplara sunulan bu imkana rağmen, son yıllarda bankalardan polis maaşlarına gelen haciz kararları, polisin mevcut maaşıyla geçinemediğini bir kez daha doğrulamaktadır.

Gerekçesi ne olursa olsun hiçbir zaman tasvip etmediğimiz ve hayatımız boyunca mücadele ettiğimiz eylemlerin polis tarafından işlendiğini duyunca içimiz burkuluyor ve sanki bu suçu ben işlemişim gibi eziliyor, eziliyor ve eziliyoruz. Ancak, polisin banka soyduğu, hırsızlık yaptığı, kapkaççılık yaptığı haberlerini duyunca emekli olan biri olarak bizler mahcupluk duyarken, devletin yetkili makamlarının “durumdan vazife çıkarmak”adına “arkadaşlar bize ne oluyor”diyerek bir arayışa girmesi ve bu eylemlerin nedenlerini

araştırması gerekmiyor mu? İntihar eden bir polisin cebinden çıkan mektupta; dürüstlüğü'nün simgesi adına 4 aydır yaklaşık 2 milyar borcunu ödemediği için intihar eden polisin durumu düşündürücü değil mi?

Polisin aldığı maaşın büyük bir bölümü tazminatlardan ve fazla mesaiden oluşmaktadır. Tazminatlar ve fazla mesai ücretleri ise emekli maaşına yansımadığından emekliye ayrılan personelin maaşı, çalışırken aldığı maaşın yarısına düşmektedir. Emekli Sandığı Ödeme listelerinde en az ücret alan kamu personelinin Polis memuru olduğu görülmektedir. (18. 03. 2002 tarihi itibarıyla bu rakam 275 Milyon TL'dir) Bu durumda ise, çalışırken zor geçinen polis, emekliye ayrılınca daha da zor durumda kalmaktadır. Basında yayınlanan haberlerden de görüleceği üzere, 30 yıl şerefli üniformayı taşıdıktan sonra emekliye ayrılan polislerin hastane ve benzeri yerlerde temizlik işçiliği yaptığı görülmektedir" (Polat, 2002:3).

Bu araştırma sadece polislerimiz için geçerli olmakla birlikte, daha önceden yapılmış olan başka araştırmalar ve Şanlıurfa emeklileri üzerine yapılan araştırmalarının sonuçlarına baktığımızda diğer meslek grupları içinde aynı durumun söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Bugün emeklilerimiz gerçekte, intiharın eşiğine gelecek derecede bir ekonomik bunalım yaşamaktadırlar.

3. 2. 35. Emeklilerin Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görüp Görmemeleri Durumu

Emeklilerin, emekliliği ve emeklilik sorunlarını bir intihar nedeni olarak görüp görmediklerine ilişkin düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 52: Emeklilerin Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görüp Görmemelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emeklilik İntihar Nedeni Olabilir mi?	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Evet %	57, 5	53, 5	55, 3
s	30	38	68
Hayır %	42, 3	46, 5	44, 7

s	22	33	55
Toplam %	100,0	100,0	100
s	52	71	123

Emeklilerin, emekliliği bir intihar nedeni olarak görüp görmemeleri konusundaki düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; kadın emeklilerin %57,7'si ve erkek emeklilerin %53,5'ine göre emeklilik bir intihar nedeni olabilirken, yine kadın emeklilerin %42,3'ü ve erkek emeklilerin %46,5'ine göre emeklilik bir intihar nedeni olmamaktadır.

Genel dağılımda ise emekliliğin bir intihar nedeni olabileceğini düşünenlerin oranı %55,3 iken emekliliğin intihar için bir neden olamayacağını düşünenlerin oranı %44,7'dir.

Emeklilerle yapılan görüşmelerde de, intiharı büyük bir oranı düşünmediklerini belirtmiş olsalar da, emekliliğin intiharın bir nedeni olabileceğini büyük çoğunluğu belirtmiştir. Temelinde ekonomik bir nedenden kaynaklanan hukuki, psikolojik, fizyolojik ve sosyal sorunlar aşılmadığında insanda ciddi bir psikolojik bunalım yaratabileceğini düşünmektedirler.

3. 2. 36. Emeklilerin Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görmelerinin Nedenleri

Emeklilerin, emekliliği bir intihar nedeni olarak görme nedenlerine ilişkin düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 53: Emeklilerin Emekliliği Bir İntihar Nedeni Olarak Görmelerinin Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Emeklilik İntihar Nedeni Olma Sebepleri	Cinsiyet		Genel Toplam
	Kadın	Erkek	
Bunalıma Girme %	10	10,5	8,8
s	3	4	6
Değersizlik Hissi %	27	5,3	16,2

s	8	2	11
Ekonomik Sıkıntı %	60	81,6	72
s	18	31	49
Toplumsal Statünün Alınması %	3	2,6	3
s	1	1	2
Diğer %	0	0	0
s	0	0	0
Toplam %	100,0	100,0	100
s	30	38	68

Emeklilerin, emekliliği bir intihar nedeni olarak görmelerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda; emekliliğin bir intihar nedeni olabileceğini söyleyen 68 emeklimiz içerisindeki kadın emeklilerin %10'u bunalıma girme, %27'si değersizlik hissi, %60'ı ekonomik sıkıntı ve %3'ü toplumsal statünün alınması gibi nedenlerle emekliliğin bir intihar nedeni olabileceğini düşünmektedirler. Erkek emeklilerin ise %10, 5'i bunalıma girme, %5, 3'ü değersizlik hissi, %81, 6'sı ekonomik sıkıntı ve %2, 6'sı toplumsal statünün alınması gibi nedenlerle emekliliğin bir intihar nedeni olabileceğini düşünmektedirler. Genel dağılımda ise en büyük neden olarak ekonomik sıkıntının emekliler için bir intihar nedeni olabileceği görülmektedir. Değersizlik hissi ve bunalıma girme, ekonomik sıkıntıyı izleyen diğer nedenlerdir.

IV.BÖLÜM

SONUÇ

Yaşlanmayla aynı zamana denk gelen emeklilik dönemi, gerek ülkemizde gerekse dünyada tüm çalışanlar için aslında beklenen bir dönem olmakla birlikte, içinde ekonomik, sosyal, fizyolojik, psikolojik, hukuki vb. sorunları barındırdığı sorunların çözümünde bilhassa, ülkemizde büyük bir çaba sarf edilmediği için, korkulan bir dönem olmuştur. Emeklilik sürecine uyum sağlamak yaşlılar için bir sorun teşkil etmekle birlikte, birde yaşlanma psikolojisi ve emekliliğin bu sorunlarıyla uğraşmak, kişiyi çok yıpratmaktadır.

Bu çalışmada, Şanlıurfa ilindeki emeklilerin sosyal, psikolojik, fizyolojik, hukuki vb. sorunları incelenmiş ve bu sorunların üstesinden gelmede ne gibi beklentileri olduğu araştırılmıştır. Bunun içinde Şanlıurfa'da emekliye ayrılan kişilerin adreslerine ulaşmak için, emekli olmadan önce çalıştıkları kurumlarına gidilmiş, adresleri alınmıştır. Daha sonra 123 emekliye hazırlanan anketler uygulanmıştır. Emeklilerin düşünceleri yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, meslek, eğitim durumu gibi değişkenler ele alınarak incelenmiştir.

Bu çalışmada, emeklilerin ekonomik, sosyal, fizyolojik, psikolojik, hukuki ihtiyaçları, emekliliğe uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar, devletten beklentilerinin neler olduğu ile ilgili olarak birtakım saptamalarda bulunulmuştur.

Bu sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Şanlıurfa'daki emeklilerin büyük çoğunluğu evlidir. Emekli oldukları yaş ortalamaları ise; kadınlarda daha erken, erkeklerde biraz daha geç olmaktadır. Şanlıurfa'nın geleneksel anlayışına göre, kadın çalışanlar çalışma ve ev yaşamını birlikte götürdüklerinden, çalışma hayatının stresinden kurtulmak için emekliliğin çok erken yaşlarda olmasını istemektedirler. Erkek emekliler ise, ekonomik sıkıntı çekmekten korktukları için geç yaşta emekli olmayı tercih etmektedirler. Fakat öğretmen emeklilerinin büyük çoğunluğu dersanelerde çalışma imkanları olduğu için ve daha fazla ücret aldıklarından erken emekli olmuşlardır.

Şanlıurfa'da emeklilik kararı alan emeklilerin bu kararlarını aileleri ile birlikte aldıkları ve emekliliğe de erkeklerin uyum sağlamakta zorluk çektikleri görülmüştür. Emeklilerin, hangi cinsiyetin emekliliğe uyum sürecinin daha kolay olduğu düşüncelerinin cinsiyete göre dağılımının sonucuna bakıldığında, kadın emeklilerin %61,5'i kadınların olduğunu belirtirken, erkek emeklilerin %91,5'i de kadınların olduğunu belirtmiştir. Yine kadın emeklilerin %38,5'i erkekler olduğunu belirtirken, erkek emeklilerin %8,5'i de erkekler olduğunu belirtmiştir.

Genel dağılımda ise; emeklilikte kadınların daha uyumlu olduğunu belirtenlerin oranı %78,9 iken, erkeklerin daha uyumlu olduğunu belirtenlerin oranı %21,1'de kalmıştır.

Emeklilerin büyük çoğunluğunun, emekli ikramiyesi ile ev aldıkları ve emekli olduktan sonra hayatlarındaki birçok şeyin değiştiği görülmüştür. Alışkanlıklarından, uyku

düzenlerine, arkadaş çevresine ve yeme-içmelerine kadar birçok şeyin farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Kadın emekliler, boş vakitlerinin arttığını ve çocuklarıyla, torunlarıyla, ev işleriyle daha fazla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Emeklilerin büyük çoğunluğu, Şanlıurfa ilinde emekli olmaktan hiçte haz duymadıklarını, çalışma yaşamını özlediklerini belirtmişlerdir. Artan ekonomik güçsüzlük, boş vakitleri geçirecek ortamların sınırlı oluşu, sosyal ilişki değişiklikleri onların emeklilikten haz almamalarına neden olmuştur. Yine kadın emekliler her ne kadar emekliye ayrılmayı istediklerini belirtseler de, özlerinde yine de çalışma hayatını özlediklerini bu kararın bir nevi artık mecburiyetten olduğunu belirtmişlerdir.

Emekliler, emekli olduktan sonra ekonomik koşullarının kötü olmasından, emeklilikle gelen sosyal statü kaybı nedeniyle bir boşluğa düştüklerinden, boş zamanlarını değerlendirebilecek mekanların sınırlı olmasından, üretememek duygusundan kurtulmak için ikinci bir iş aradıklarını, özellikle erkek emeklilerin büyük çoğunluğu ifade etmiştir. Kendilerine devletten ne gibi beklentileri olduğu sorulduğunda bu soruya verdikleri cevabın başında, ekonomik koşullarının iyileştirilmesi gerektiği olmuştur. Hatta ekonomik koşullar iyileştirildiği zaman sosyal, fizyolojik, psikolojik, hukuki vb. birçok sorununda kısmen de olsa ortadan kalkabileceğine inanmaktadırlar.

Yapılan ön görüşmelerde, herhangi bir emekli derneğine üye olup olmadıkları sorulduğunda, eğitim ve gelir seviyesi düşük olanların, bu derneklerin faaliyetleri ve amaçları hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Araştırmacı bu konudaki gerekli açıklamaları yaptıktan sonra, bu derneklerin sorunlarını çözüp çözemeyeceği sorulduğunda, sorunların çözümünde derneklerin yetersiz olacağını söylemişlerdir. Hatta eğitim ve gelir seviyesi yüksek olup, emekli derneğine üye olanlar dahi sendikaların ve emekli derneklerinin eğitime önem vermediğini, sadece sosyal ilişkilerini güçlendirmek ve sosyal statü kazanmak için üye olduklarını ifade etmişlerdir. Alt meslek ve gelir seviyesinde olanlar, üst meslek ve gelir grubundan olanların ekonomik durumlarının iyi olduğu için, bu tür faaliyetlere ve etkinliklere katılarak, yaşam standartlarını daima koruduklarını, fakat kendilerinin sadece gece-gündüz ailenin mutfak masraflarını nasıl karşılayabilirim gibi düşüncelere saplanıp kaldıklarını ifade etmişlerdir. Gerçekten de insanların yeme, içme, barınma, giyim gibi temel ihtiyaçları karşılanmadığı sürece, insanlardan üretmek, ülkeye yararlı olmak gibi beklentilerin beklenmesi sadece bir ütopyadan ibarettir. Öyle ki, yapılan ön görüşmelerde öğretmen emeklileri dahi eğitimci oldukları halde, büyük çoğunluğu tek dertlerinin yeme, içme,

barınma ve giyim ihtiyaçlarını nasıl karşılayabilecekleri, nasıl kredi kartı borçlarını ödeyebilecekleri olduğunu belirtmişlerdir.

Emekliler arasında, devletin kendilerine gereken değeri vermediği ve insanların yaşlı insana karşı olumsuz bir bakış açısı olduğu gibi kanıların yaygın olduğu görülmüştür. Emeklilerin %79,7'si kendilerini değersiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Yapılan araştırmanın sonucunda kendilerini değersiz hissetmelerine neden olan üretememe, yalnızlığa itilme gibi durumların altında yatan başlıca nedenin toplumun yaşlı insana karşı geliştirmiş olduğu olumsuz bakış açısı olduğu görülmüştür.

Araştırmada, emeklilerin emeklilik sürecine hazırlanmadıkları görülmüştür. Bu oran %69, 9'dur. Emekliliğe hazırlık eğitimi, emekliliğe yaklaşan çalışan için çok önemlidir. Gelecekteki yaşantısını tanıtan, bu emeklilik yaşantısına ve sorunlarına onu hazırlayan ve ne tür sorunlarla karşılaşacağını bilen bireylere bu hayat diliminde huzurlu olmalarını kolaylaştıran bir eğitim biçimidir. Emekliliğe hazırlık eğitiminin emeklilik yaşantısı için ne kadar önemli olduğu yapılan araştırmada görülmüştür. Emeklilerin karşılaşmış oldukları problemlerin üstesinden gelmekte zorluk çektikleri anket ve görüşmelerin sonucunda mevcuttur.

Emeklilerin %63'ü Şanlıurfa'da boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olmadığını belirtmişlerdir. Boş zamanlarını değerlendirme şekillerine bakıldığında, %34,2'si arkadaş toplantılarıyla, %27,7'si televizyon izleyerek, %21,1'i kahvehaneye giderek, %6,6'sı temizlik işleriyle ve %10,4'ü diğer etkinliklerle değerlendirdikleri yapılan araştırmanın sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bu araştırma, Şanlıurfa iliyle sınırlı olduğu için ülkenin genelinin bu tutum içinde olduğu söylenemez, belki başka şehirlerde insanlar boş zamanlarını farklı değerlendirebilir. Çünkü boş zaman değerlendirme toplumdaki topluma, kişiden kişiye göre değişebilir, kimi insan kahvehaneye gider, kimisi maça gider, kimisi gazete okur. Ama ülkemizin geneli için şu söylenebilir ki araştırmanın başlangıcında da yapılan gerek literatür taraması ve gerekse de gerçekleştirilmiş araştırmalar şu sonucu vermiştir; bugün ülkemizde emeklilerimiz çok büyük ekonomik sıkıntılar yaşamaktadırlar. Temel ihtiyaçlarını dahi karşılayabilmekte zorlanmaktadırlar. Bunun dışındaki sosyal, kültürel, sportif birçok faaliyet ve etkinlikleri isteseler de yapacak maddi güçlere sahip olmadıkları, gerek bu araştırmada gerekse daha

önceden yapılmış olan araştırmaların sonuçlarında görölmüştür. Yapılan araştırmada emeklilerin %98,4'ü maaşlarının yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Yapılan araştırmanın sonucunda, emeklilere intiharı düşünce bazında dahi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda, %55,32'ü intihara emekliliğin ve beraberinde getirdiği sorunların sebep olduğunu söylemişlerdir. Araştırmacı, Antalya'da yapılan "1. Türkiye Uluslararası Gerontoloji Sempozyumuna"katılıp, "Yaşlı İntiharlarının Dağılımı ve Nedenleri:Türkiye Örneği" başlıklı bildiri sunan Prof. Dr. İçli'nin, intihar olaylarının özellikle 65 yaşın üstünde çok yükseldiğini belirttiğini, dinlemiştir. İçli, daha önceki "Türkiye'de İntiharların Bölgesel Dağılımı" konulu çalışmasından da örnekler vererek, erkeklerin intihar etmesinin nedenlerinden birinin geçim zorluğu olduğu gibi saptamalarda bulunmuştur. şanlıurfa'daki emekliler ise, emekliliği intiharın bir nedeni olarak gördüklerini belirtsele de, dinsel inanışlarına göre intiharın yasak olmasından dolayı teşebbüs etmediklerini büyük çoğunluğu belirtmiştir.

ÖNERİLER

Bugün bu araştırmanın ve daha önceden yapılmış olan araştırmaların sonuçlarına dayanarak şunu söyleyebiliriz ki;

a)Devletin emekliler ve sorunları üzerine eğilmesi gerektiği ve onlara yönelik sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda gücü nispetinde bir takım yatırımları yapması gereklidir. Bugün bu ülkenin temelini oluşturan eğitim camiamızın kıymetli neferleri olan öğretmenlerimizin dahi tek düşüncesinin temel zorunlu ihtiyaçlarını nasıl karşılayabilirim gibi düşünceleri vardır.İnanıyoruz ki, gece-gündüz çocuklarının geçimini nasıl sağlarım

düşüncesinde olan bu emeklilerimiz, temel ihtiyaçları karşılandığı zaman, başını yastığa koyduklarında bu ülke için ne yapabilirim, nasıl projeler üretebilirim, yeni yetişen nesile neler verebilirim gibi daha ulvi düşüncelere dalacaklardır.

b)Toplumun yaşlı insana karşı geliştirmiş olduğu olumsuz düşüncelerinde devlet tarafından sağlanacak olan bu yönlü eğitim programlarıyla ortadan kaldırılabileceği kanaatindeyiz. Yine eğitimcilerimizin devletin desteğiyle bu tür konferanslar, televizyon programları sunarak halkın yanlış olan bu yaşlı insana bakış açısını değiştirmeleri sosyal bir sorumluluktur. Halkımız aydınlatılarak bu sorunlar tamamen ortadan kaldırılamayabilinir ancak kısmen de olsa azaltılır. Şüphesiz ki bu sorunların birden ortadan kaldırılması mümkün değildir ancak uzun planlamalardan sonra gerçekleştirilebilir.

c)İşveren, devlet, sendikalar ve üniversiteler tarafından çalışanlara emekliliğe hazırlık eğitimleri verilmeli ve bu eğitim programları hazırlanırken, onların en baştaki sorunları olan ekonomik kaygılar, boş zaman faaliyetleri, ruhsal kaygıları ve hukuki kaygıları gibi ana konular yer almalıdır. Çünkü emekli olduktan sonra bireyin sosyal ilişkilerinden tutunda, evlilik hayatına kadar birçok hali değişime uğramaktadır. Bazen bu değişime ayak uydurmak zor olabilmektedir. Araştırmada da emeklilerin %21, 1'inin belirttiği gibi, gerekli ekonomik ve sosyal olanaklar sağlanamadığı için, kendilerini can sıkıntısından sırf sosyal ilişkilerini idame ettirebilmek açısından, kahvehanelere atan emeklilerimiz bulunmaktadır.

d)Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, emekliye yönelik ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim içerikli yatırımların devlet tarafından yaptırılması ve toplumunda yaşlı insanı üretemeyen, elini ayağını bu dünyadan çekmesi gerektiği gibi düşüncelerden sıyrarak, onlara karşı olumlu bir bakış açısı geliştirip, onların tecrübe ve bilgilerinden faydalanması gereklidir.

Bu konuda araştırma yapacak olanlara şu önerilerde bulunulabilir;

- a) Araştırmanın yapıldığı sosyo-kültürel ortam dikkate alınmalıdır.
- b) Anket formları uygulanırken bayan ve erkeklerden oluşan küçük bir grup tarafından uygulanmalıdır.
- c) Araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ankete katılanlara çok iyi bir şekilde açıklanmalıdır.

KAYNAKLAR

AKÇAY, R.C,Çanakkale İlinde Görev Yapan Öğretmenlerin Emekliliğe Hazırlık Eğitimine İhtiyaçları, (A. Ü. S. B. Ü. Eğitim Yönetimi ve Planlaması Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1994.

ATAOL, A,Kariyer Yönetimi, İzmir, 1989

Avrupa Sendikalılar Enstitüsü,"Emekliler ve Yaşlılar Sendikal Örgütlenme ve Talepler", 1996

- AYDINALP, K, Yaşlıların Psiko-sosyal İhtiyaçları, Ankara, 1983
- BRODY, E, "Stresle Başa Çıkma Olumlu Bir Yaklaşım", Türk Psikologlar Derneği Yay., İstanbul, 1994
- DEMİRYOLU EMEKLİLERİ DERGİSİ; Ankara, 1994
- DPT, (2003/a), Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006) Mevcut Ekonomik ve Sosyal Durum, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf/20.02.2004>.
- EMİROĞLU, V, Yaşlılık ve Yaşlının Sosyal Uyumunu, Şafak Matbaacılık, Ankara, 1995
- GÜNCE, G, Gelişim Psikolojisi Ders Notları, (A. Ü. E. B. F., Yayımlanmamış Teksir), Ankara, 1984.
- HARRİS, D, K. William, E. Cole, Sociology of Aging, Houghton Mifflin, U. S. A, 1980.
- İNCEALTIN, İ, Yaşlı Kültürü ve Emekli Derneklerindeki Yaşlıların Sosyo-Kültürel Özellikleri, (Hacettepe Ü. S. B. E. Sosyoloji Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1999.
- KETHLEY, A, "The Family and Retirement", Aging and Retirement, Sage Publications, London, 1982
- KILAVUZ, M. A, "Emeklilik Döneminde Çalışma, Boş Zaman ve Din Eğitimi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Cilt:11, Sayı:1, Bursa, 2002
- KÖKNEL, Ö, Depresyon Ruhsal Çöküntü, İstanbul, 1989.
- MC. Clusky, NEİL G. ; Aging and Retirement, Sage Publications, London, 1982
- ONUR, B, Versa Yayıncılık, Gelişim Psikolojisi, Ankara, 1986.
- ÖNCEL, A, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Gelişmişlik Düzeyine Eğitim-Kalkınma İlişkisi Çerçevesinde Bir Bakış Ve Mardin İlinin Konumu, Sakarya Üniversitesi İktisat Bölümü ,2003
- PARKER, S, ALLEN, G, Work and Retirement, London and Boston, 1982 Sağlık Bakanlığı; "Yaşlı Sağlığı Programı", 24. 07. 2002 Tarih ve 6886 Sayılı Yazısı, Ankara, 2002.
- STUB, H, The Social Consequences of Long Life Illinois, 1984.
- TEZCAN, M, Boş Zamanlar Sosyolojisi, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1977.

Tüm Emekliler Sendikası Ana Tüzüğü, Ankara, 1997.

YENER, A, Yaş Haddi Nedeniyle Emekliye Ayrılan Memurların Yaşamlarını Etkileyen Sosyal ve Ekonomik Faktörler, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara, 1982

YILMAZ, S, Türkiye’de Emeklilik Yaşantısı, (Ege Üniversitesi S. B. E. Sosyoloji Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1996.

EKLER
EK-1
ANKET FORMU UYGULAMASI
ŞANLIURFA-2003

Değerli emeklimiz,

Bu anket, “Emekliler ve Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”: Şanlıurfa Örneği “ konulu bir yüksek lisans tezi için hazırlanmış olan, bilgi toplama aracıdır.

Anket, 57 sorudan meydana gelip, ayrıca bu anketin uygulanması için gerekli makamlardan gerekli olan izinler alınmıştır. Anket aracılığıyla toplanacak olan bilgiler, sadece bilimsel amaçla kullanılacak, başka hiçbir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Bunun için anket üzerinde kimliğinizi belirtecek, herhangi açıklayıcı bir bilgiye gerek yoktur.

Anketi doldurmanız yaklaşık olarak 25 dakikanızı alacaktır. Anketi hiçbir etki altında kalmadan ve gerçek düşüncelerinize göre cevaplayacağınıza içten inanıyorum.

Değerli, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAK.
SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ
Yüksek Lisans Öğrencisi
ELAZIĞ

JALE ŞAHİN

ANKET FORMU

1-)Cinsiyetiniz?

a( )Kadın

b( )Erkek

2-)Eğitim durumunuz?

a( )İlkokul

b( )Ortaokul

c( )Lise ve dengi

- d( )Üniversite
e( )Diğer.....

3-)Medeni durumunuz?

- a( )Evlü
b( )Bekar
c( )Boşanmış
d( )Diğer.....

4-)Mesleğiniz?

- a( ) Doktor
b( )Memur
c( )Öğretmen
d( )İşçi
e( )Diğer.....

5-)Kaç yaşında emekli oldunuz?

.....

6-)Eşinizin eğitim durumu?

- a( )İlkokul
b( )Ortaokul
c( )Lise ve dengi
d( )Üniversite
e( )Diğer.....

7-)Eşiniz çalışıyor mu?

- a( )Evet
b( )Hayır

8-)Eşinizin mesleği?(Evet ise)

- a( ) Doktor
b( )Öğretmen
c( )Memur
d( )Hemşire
e( )Diğer.....

9-)Çocuk sayısı?

- a( )1
b( )2

- c( )3
d( )4
e( )Diğer.....

10-)Oturduğunuz ev size ait mi?

- a( )Evet
b( )Hayır

11-)Öğrenim gören çocuğunuz var mı?

- a( )Evet
b( )Hayır

12-)Kaç tane?(Evet ise)

- a( )1
b( )2
c( )3
d( )4
e( )Diğer.....

13-)Aşağıdakilerden hangisine sahipsiniz?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- a( )Bankamatik Kartı
b( )Kredi Kartı
c( )Banka Hesabı
d( )Ev Sigortası
e( )Diğer.....

14-)Günelik Alışverişlerinizi ne ile yaparsınız?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- a( )Nakit para ile
b( )Borç olarak
c( )Kredi kartı ile
d( )Veresiye/Taksit
e( )Diğer.....

15-)Hangi Sosyal Güvenlik Kurumundan emekli oldunuz?

- a( )Bağkur
b( )SSK

- c( )Emekli Sandığı
d( )Diğer.....

16-)Aylık net geliriniz?

- a( )300-400YTL
b( )401-500 YTL
c( )501-750YTL
d( )751-1500YTL
e( )Diğer.....

17-)Nasıl emekli oldunuz?

- a( )Malulen
b( )Yaş haddi
c( )İsteğe bağlı
d( )Diğer.....

18-)Size göre emeklilik yaşı ne olmalıdır?

- a( )38-42
b( )43-47
c( )48-52
d( )53-57
e( )58 ve üzeri

19-)Emeklilik sizin için ne anlam ifade etmektedir?

- a( )Yalnızlık
b( )Boş vakit
c( )Ekonomik güçsüzlük
d( )Fikrim yok
e( )Diğer.....

20-)Emeklilik sonrası sosyal ilişkilerinizde bir iniş oldu mu?

- a( )Evet
b( )Hayır

21-)Evet ise neden?

- b( )Ekonomik gücüm zayıf olduğundan gerekli sosyal ortamlara girememekten
a( )Çalışma hayatından koptuğum için
c( )Gideceğim sosyal ortamların sınırlı sayıda olması
d( )Diğer.....

22-)Emeklilik evlilik ilişkinizi etkiledi mi?

- a( )Evet
b( )Hayır

23-)Evet ise neden?

- a( )Boş vakitlerimi değerlendireceğim yerler olmadığından ev işlerine karışıyorum
b( )Ekonomik güçsüzlükten dolayı ailemin ihtiyaçlarını karşılayamıyorum
c( )Çocuklarıma daha çok zaman ayırıyorum
d( )Diğer.....

24-)Emeklilikte fizyolojik durumunuzda değişme oldu mu?

- a( )Evet
b( )Hayır

25-)Evet ise neden?

- a( )Çalışma hayatından koptuğum için
b( )Sağlık olanaklarından yeteri kadar faydalanamadığım için
c( )Ruhsal durumum bedenime tesir ettiği için
d( )Diğer.....

26-)Emeklilikte dini anlayışınızda bir değişme oldu mu?

- a( )Evet
b( )Hayır

27-)Evetse neden?

- a( )Çalışma hayatından koptuğum için, ibadete ayıracak daha bol zamanım var
b( )Yaşlılık psikolojisinden dolayı
c( )Sosyal hayattan koptuğum için
d( )Sorunlarımı aşmamda dinin bazı anlayışlarının yardımcı olması
e( )Diğer.....

28-)Emeklilikte en çok hangi sorunlarla karşılaştınız?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- a( )Psikolojik sorunlar
b( )Sosyal sorunlar
c( )Ekonomik sorunlar
d( )Hukuki sorunlar
e( )Diğer.....

29-)Sizce ülkemizde üst meslekten bir insan emeklilik sonrası aynı sorunları yaşıyor mu?

- a( )Evet
b( )Hayır

30-)Hayırsa neden?

- a( )Sosyal ilişkilerim azaldığından
- b( )Üretememekten
- c( )Yalnızlığa itilmekten
- d( )Fikrim yok
- e( )Diğer.....

31-)Size göre, Türkiye’de değil de yurtdışında yaşasaydınız aynı sorunlarla karşılaşır mıydınız?

- a( )Evet
- b( )Hayır

32-)Hayır ise neden?

- a( )Ekonomik şartlar iyi
- b( )Sosyal şartlar iyi
- c( )Emekli derneklerinin yaygın olması
- d( )Emekli olduktan sonrada üretkenliğin devam etmesi
- e( )Diğer.....

33-)Kendinizi emeklilik sürecine hazırladınız mı?

- a( )Evet
- b( )Hayır

34-)Hayırsa neden?

- a( )İşverenin ilgisizliği
- b( )Kişisel nedenlerden
- c( )Devletin emeklilikle ilgili eğitim vermemesinden
- d( )Diğer.....

35-)Size göre kadınlar mı erkekler mi emekliliğe daha kolay uyum sağlıyorlar?

- a( )Kadın
- b( )Erkek

36-)Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

- a( )Temizlik işleriyle
- b( )Kahveye giderek
- c( )Arkadaş toplantılarıyla
- d( )Televizyon izleyerek
- e( )Diğer.....

37-)Şanlıurfa’da boş zamanlarınızı değerlendireceğiniz yerler var mı?

- a( )Evet

b( )Hayır

38-)Hayırsa bu sizin psikolojinizi nasıl etkiliyor?

- a( )Bunalıma giriyorum
- b( )Sosyal ilişkilerim zayıflıyor
- c( )Evde daha çok zaman geçirdiğim için, evlilik ilişkilerim zayıflıyor
- d( )Fikrim yok
- e( )Diğer.....

39-)Çalışma hayatı sizin için ne ifade ediyor?

- a( )Arkadaşlık ilişkisi
- b( )Değerli olduğunu hissetme
- c( )Üretkenlik
- d( )Fikrim yok
- e( )Diğer.....

40-)Sizce ülkemiz de emekli maaşı yeterli mi?

- a( )Evet
- b( )Hayır

41-)Emeklilik sonrası ikinci bir iş aradınız mı?

- a( )Evet
- b( )Hayır

42-)Evetse neden?

- a( )Boş vakitlerimi değerlendirmek için
- b( )Ekonomik güçsüzlükten dolayı
- c( )Sosyal ortamların azlığından
- d( )Çalışmaya değer verdiğimden
- e( )Diğer.....

43-)Şanlıurfa'da emeklinin çalışabileceği yerler var mı?

- a( )Evet
- b( )Hayır

44-)Hayırsa neden?

- a( )Gençlerin tercih edilmesi
- b( )Özel sektörün kamu emeklisine güvenmemesi
- c( )Emeklilerin yeni teknolojiye uzak olması

- d( )Fikrim yok
e( )Diğer.....

45-)Bu noktada Şanlıurfa emeklisi olarak beklentileriniz var mı?

- a( )Evet
b( )Hayır

46-)Devletten emekli olarak beklentileriniz var mı?

- a( )Evet
b( )Hayır

47-)Evetse nelerdir?

- a( )Ekonomik durumumun düzeltilmesi
b( )Sosyal olanakların arttırılması
c( )Emekliliğe Hazırlık Eğitimi verilmesi
d( )Diğer.....

48-)Şanlıurfa emeklisi olarak Şanlıurfa için devletten beklentiniz nedir?

- a( )Gidebileceğimiz mekanların açılması
b( )Emekliye yönelik alışverişlerde indirimler yapılması
c( )Sosyal etkinliklerin olması
d( )Fikrim yok
e( )Diğer.....

49-)Herhangi bir emekli derneğine üye mi siziz?

- a( )Evet
b( )Hayır

50-)Evetse neden gerek duydunuz?

- a( )Sosyal ilişkilerimi güçlendirdiği için
b( )Değerli olmamı sağladığı için
c( )Boş vakitlerimi daha iyi değerlendirdiğim için
d( )Toplumsal statü sağladığı için
e( )Diğer.....

51-)Şanlıurfa'da emekli derneği var mı?

- a( )Evet
b( )Hayır

52-)Hayırsa açılmasını ister mi siziz?

- a( )Evet
b( )Hayır

53-)Kendinizi değersiz hissediyor musunuz?

- a( )Evet
b( )Hayır

54-)Evetse neden?

- a( )Sosyal ilişkilerimin zayıf olmasından
b( )Üretemediğimden
c( )Yalnızlığa itildiğimden
d( )Fikrim yok
e( )Diğer.....

55-)İntiharını düşündünüz mü?

- a( )Evet
b( )Hayır

56-)Sizin için emeklilik intiharı bir nedeni olabilir mi?

- a( )Evet
b( )Hayır

57-)Evetse neden?

- a( )Bunalıma girilebilir
b( )Değersizlik hissinden
c( )Ekonomik sıkıntıdan
d( )Sosyal statünün elinden alınmasından
e( )Diğer.....

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 22. 11. 1978 Malatya doğumludur. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Malatya’da tamamlamıştır. 1996 yılında İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde lisans eğitimine başlayıp, 2000 yılında mezun olmuştur. Lisans eğitimi esnasında bitirme tezi olarak “Sağlıksız Kentleşmenin Olumsuz Neticelerini”almıştır.

2002 yılında Fırat Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde yüksek lisansa başlamıştır. Şu anda Şanlıurfa Rehberlik Araştırma Merkezinde Rehber Öğretmen olarak görev yapmaktadır.